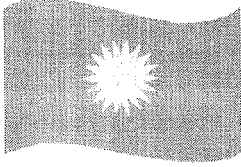

MK Toplantısına Sunulan Rapor

Kürdistan Sosyalist Partisi'nin Merkez Komitesi, 15-16 Haziran 2002 günlerinde toplandı, son bir yıl içindeki gelişmeleri değerlendirdi ve yeni çalışmaya dönemine ilişkin kararlar aldı. Parti Genel Sekreteri Kemal Burkay'ın MK toplantısına sunduğu raporu, parti çalışmalarına ilişkin bölümü çıkararak yayınlıyoruz.

Değerli yoldaşlar,

Geçen toplantımızdan bu yana yaklaşık altı ay geçti. Uluslararası planda 11 Eylül olayları ile başlayan gelişmeler devam ediyor. ABD'nin uluslararası planda oldukça geniş bir onay alarak ve İngilizlerin katkısıyla Afganistan'a yönelik başlattığı savaş bir anlamda hedefine ulaştı. ABD'nin eski dostu yeni düşmanı olan Taliban yönetimi kısa sürede yenildi ve yönetim ABD'nin yeni yandaşlarına geçti. Afganistan'ın düzenlenmesi, Taliban-El Kaide kalıntılarının temizlenmesi safhası ise devam ediyor. Ancak başlangıçta, yakalanıp cezalandırılmaları adeta savaşın başlıca nedeni olarak gösterilmiş olan Osama Bin Laden ile Molla Ömer ortalarında görünmüyor ve ABD de bunlardan artık pek söz etmiyor..

ABD görünüşe göre öteki ülkelerdeki teröristlerin peşine düşmüştür. Küçük çapta ABD birlikleri Filipinlerde, Yemen'de, Gürcistan'da operasyonlar yapıyorlar.

ABD'nin büyük bir velveleyle başlattığı "teröre karşı savaşın" bu aşamasındaki sonuçlara bakarsak, bu, ABD'nin Afganistan'a yerleşmesi, Orta Asya ve Kafkas ülkeleriyle iyi ilişkilerin sağlanması, var olanların geliştirilmesi, bazılarını daha şimdiden ABD üslerinin konuşlandırılması olmuştur. Orta Asya'nın zengin petrol ve gaz ya-

taklarının ABD tarafından işletilmesi ve Afganistan ve Pakistan üzerinden Hint Denizi'ne ulaştırılması için de yollar açılmıştır.. Kafkasya'daki gelişmeler de Hazar havzasındaki petrol ve gaz yataklarının Baku-Ceyhan üzerinden Akdeniz'e iletilmesi için benzer elverişli koşulları hazırlıyor.

Rusya ve Çin, bir yandan 11 Eylül'ün şahlandığı ABD'nin öfkesinden sakınmak, öte yandan birisi Çeçen, ötekisi Doğu Türkistan sorununu "terörle mücadele" adı altında sessizce halletmek için ABD'nin dörtbir yanda at koşturmasına ve burunlarının dibine kadar sokulmasına sessiz kaldılar. Hindistan bile, fırsattan istifade hem Keşmir'deki direnişi bastırmak, hem de Pakistan'a karşı güç dengesini kendinden yana çevirmek için ABD ile ilişkileri geliştirdi ve ortak askeri operasyonlar düzenlemeye kadar vardı.

Görüldüğü üzere 11 Eylül olayları New York'un ünlü iki gökdeleninin ve 3000 Amerikalının yaşamına mal olsa bile, daha şimdiden ABD'ye uluslararası planda büyük kazanımlar sağlamış ve ABD rakipsiz askeri ve ekonomik gücüyle dünya imparatorluğunu kurmakta büyük mesafeler almıştır.

ABD'nin 11 Eylül sonrası planları elbet tümüyle uygulanmış değil. Aslında ABD "teröre karşı savaş" dediği şeyin boyutlarını çok geniş belirlemişti.

Süreç içinde bunu daha da açıklığa kavuşturdu. ABD'nin çıkarlarına zarar veren veya zarar verme potansiyeli taşıyan "terör örgütlerinin" yanısıra, onlara destek verdiği ileri sürülen ülkeler de hedefler arasındaydı. Bazıları - Irak, İran, Kuzey Kore- ardından Suriye, Libya ve Küba, bu kapsamda "şer ülkeleri" diye açıkça hedef gösterildiler.

Afganistan'ın ardından ilk hedef Irak görünüyordu. Hatta daha Afgan savaşı sona ermeden Irak'a yönelik bir operasyonun başlama ihtimali vardı. Ancak iki nedenle Irak operasyonu, gündemden kalkmasa bile gecikmiş bulunuyor. Bu nedenlerden birincisi Irak'a karşı bir koalisyon kurmanın zorluğudur. ABD bu konuda ne Rusya ve Çin'den, ne sıkı ilişkilere sahip olduğu Arap ülkelerinden, ne de hatta NATO müttefiklerinden destek alabildi. Kimse ABD'nin Irak'a yönelik planını haklı bulmadı. Tüm bu ülkeler, Irak'ın teröre destek verdiğine dair kanıtlar olmadığı kanısındalar. Arap devletleri ayrıca, böyle bir operasyonunun kendilerini kamuoyu karşısında güç duruma düşüreceğinden endişe ediyorlar. Türkiye bölgede taşların oynamasından, statükonun bozulmasından korkuyor.

Irak operasyonunu geciktiren ikinci neden ise İsrail-Filistin çatışmasındaki görülmemiş tırmanış oldu. İsrail'in Filistin'de giriştiği işgal, estirdiği terör, hem Arap ülkelerinde, hem de tüm dünyada büyük tepkilere yol açtı ve bu öfke aynı zamanda İsrail'e destek veren ABD'ye yöneldi. Böyle bir ortamda Irak cephesi açılmazdı. Öncelikle Filistin'deki yangının söndürülmesi gereği kendini dayattı.

Bu yüzden Irak operasyonunun geciktiğinden veya ertelendiğinden söz edilebilir. Ancak şu günlerde operasyon tartışmaları yeniden ısınmış görünüyor.

Irak'a karşı beklenen operasyon Kürt sorununu, özellikle Güney Kürdistan'ın durumunu da kaçınılmaz olarak yoğun biçimde tartışma gündemine getiriyor. ABD Saddam yönetimine karşı düşündüğü operasyonda Güney Kürtlerinden, özellikle de KDP ve KYB güçlerinden yararlanmak istiyor. Türkiye, İran, Suriye gibi ülkeler ise böyle bir müdahalenin bölgesel dengeleri bozmasından, sınırların değişmesinden korkuyor ve bu nedenle müdahaleye karşı çıkıyorlar. Özellikle Türkiye'nin kor-

kulu rüyası Güney Kürdistan'ın bağımsız ya da federal biçimde uluslararası bir statüye kavuşmasıdır.

Güney Kürtleri şu anda zaten "Çekiş Güç" koruması altında özerk bir statüye sahipler ve nisbi bir barış içinde yaşıyorlar. Parlamentoları ve yerel hükümetleri var. Irak petrol gelirinden paylarına düşenle ülkelerini onarıyor, eğitim, sağlık ve konut yapımı alanında önemli gelişmeler sağlıyorlar. Güneyli Kürtler, bir ABD müdahalesi durumunda Saddam'ın yeni bir saldırısına uğramaktan ve mevcut kazanımlarını yitirmekten çekiniyorlar. Bu nedenle de sözkonusu müdahalede rol almak için kendilerine güvence verilmesini istiyorlar. Kürtler, sorunun sadece Saddam'ın gitmesi olmadığını, diktatörlük rejimi yerine demokratik ve federal bir Irak oluşturulmasını istiyorlar.

Bizce bu gerçekçi bir politikadır. Saddam sonrası Irak demokratik olmalı, bir Kürt-Arap federasyonu oluşmalıdır.

ABD Irak'a karşı operasyonda neden bu kadar ısrarlı? O, Körfez savaşında ezilmiş, o günden bu yana sıkı bir ambargo altında bulunan, 7-8 yıl boyunca kimyasal silahlarının -tamamı olmasa bile büyük bölümü- uluslararası komisyon tarafından araştırılıp yok edilen Irak'ı kendisi için ciddi bir tehdit mi görüyor?

Bu, bir yanıyla, ABD'nin yeni terör saldırılarından duyduğu korku ve kaygı ile açıklanabilir. ABD, teröre destek olabilecek tüm kaynakları kurutmak istiyor denebilir. Ama bunun ötesinde daha ciddi nedenler ve amaçlar olmalı. Bunlardan biri Irak'ın İsrail için daha ciddi ve yakın tehdit olmasıdır. Öteki ve belki daha önemli neden ise ABD'nin dünyayı kendi gönlüne göre yeniden düzenleme, dikensiz gül bahçesi yaratma istemidir. Şu aşamada hala, rakip olarak risk taşıdıklarını düşündüğü Rusya ve Çin'e dilediğini yapamasa bile, geçmişte onlara yandaş ve ABD'ye başağrısı olmuş rejimleri, tüm "pürüzleri" yolunun üstünden temizlemek istiyor. Bunlar arasında Kuzey Kore ve Küba'nın yanısıra, Irak, İran, Suriye ve Libya var.

ABD bu yolda nereye kadar gidebilir ve bunun etkileri dünyamızda ne olur, şimdiden kestirmek zor. Ama Amerikan çıkarlarına dayalı bir kuvvet politikasının uluslararası ilişkileri

zorladığı ve önümüzdeki döneme damgasını vuracağı ortada. Bu tutumun başkaları açısından da böylesine, çıkara ve kaba güce dayalı politikaları özendirmesi doğaldır. Nitekim bunun yansımaları Türk devletinin özellikle Kürtlere yönelik daha da sertleşen ve pervasızlaşan tutumunda görülüyor.

* * *

11 Eylül'ün sonuçlarından büyük ölçekte yararlanılan diğer bir ülke ise İsrail oldu. Şaron yönetimi fırsat bu fırsat deyip Filistin sorunundaki uzlaşmaz tavrında daha da katılaştı ve saldırganlaştı, Filistin hareketini tasfiyeye yöneldi. Ancak, bunun sonucu Filistin'i yakıp yıksa ve bir hayli kan dökse de, amacına ulaşabildiği söylenemez. Şaron böylece yangını daha da büyüttü ve sorunu daha da içinden çıkılmaz hale getirdi. Söz konusu pervasızca saldırganlık ve terör ise uluslararası planda büyük tepki topladı, İsrail'in imajı çok daha kötüleşti.

Uluslararası büyük güçlerin, en başta ABD'nin ve Mısır, Suudi Arabistan, Ürdün gibi bölge ülkelerinin çıkarları bu çatışmayı artık sona erdirmeyi gerektiriyor. Bu nedenle geçtiğimiz günlerde devreye girdiler. Bu amaçla bir konferans toplanması üzerinde İsrail ve Filistin yönetimi ile uzlaştılar. Ne var ki İsrail'de yeni kayıplara yol açan intihar eylemleri ve her iki yandaki bağnaz ve şiddet yoluyla sonuç almayı umut eden çevrelerin engellemeleri bunu da zora sokmuş görünüyor. Şiddet sarmalı tırmandıkça tırmanıyor, her iki tarafa da daha büyük acılar veriyor ve işi tam bir arap saçına dönüştürüyor. Elbet, şiddeti tırmandırarak

sonuç almak iki taraf için de mümkün değil. Sonuçta yine, uluslararası güçlerin çabasıyla bir barış masası çevresinde bir araya gelmeleri zorunludur. Ama belli ki bu süreç şimdi, geçmişte olduğundan çok daha zor, zikzaklı, kesintili olacaktır.

* * *

Son dönemde ABD ile Rusya arasında uzun menzilli nükleer silahların sayısının düşürülmesi ve iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da yumuşaması önemli bir gelişme. Ama

bundan da önemlisi Rusya ile NATO ittifakı arasında varılan, Rusyayı NATO'nun karar mekanizmalarında söz sahibi kılan, yani onu bir tür NATO ülkesi haline getiren anlaşmadır. Böyle bir şey 10-15 yıl öncesi hayal bile edilemezdi.

Bu gelişme, çünkü iki kutuplu dünyanın, soğuk savaşın sona ermesinin ardından hız kazanan globalizmin vardığı yeni ve çok önemli bir aşamadır. Bu gelişme çok açık biçimde gösteriyor ki, ekonomik çıkarlar farklı olsa da, büyük ve gelişmiş güçler arasında artık ağır basan eğilim silahlı çatışma değil, uzlaşmadır. Savaş ve çatışma ise dünyanın geri kalmış bölgelerinde, geri kalmış ülkelerde ne yazık ki hala sürüyor. Bu ülkelerde, sorun-

Demokrasi ve insan hakları alanında AB'ye uyum sağlaması için de Türkiye'nin önüne, aynı zamanda Kürt sorununun çözümü yönünde belli adımları içeren Koppenhag Kriterleri kondu. Ancak Türkiye, aradan geçen 2,5 yıla rağmen bu konuda ciddi hiçbir adım atmadı, ayak sürüdü. Sözde atılan adımlar ve bu amaçla yapılan yasa değişiklikleri ise bir aldatmaca olmaktan öteye gitmedi. Hatta durum bazı yönlerden, örneğin Kürt halkına yönelik uygulamalar bakımından eskisinden daha da kötüleşti. Türk rejimi, 11 Eylül olaylarından da cesaret alarak insan haklarına ve Kürtlerin istemlerine boş verme, bu tür istemleri bir kez daha zorla bastırma eğilimine girdi.

ları barışçı yollardan çözememenin sonucu olarak iç savaşlar, etnik boğazlaşmalar devam ediyor ve hala çok kan dökülüyor, halklar çok acı çekiyor. O kadar ki Hindistan ve Pakistan gibi, halklarının büyük bölümü açlık ve sefalet içinde yaşayan, ama nükleer silaha sahip iki ülkenin, nerdeyse birbirlerine karşı bu silahları kullanacakları gerilimli durumlar yaşıyor.

Belli ki geri kalmış ülkeler ve bölgeler de, geç, güç ve acılı da olsa, bu değişim sürecini

yaşayacak ve eninde sonunda global dünyaya uyum sağlayacaklar. Besbelli tarihte bütün büyük değişimler dünyanın her yerinde aynı anda olup bitmedi. Örneğin köleciliğin ve feodal sistemin sona ermesi, her biri yüzlerce, binlerce yıl süren bir sürece yayıldı. Dünyamızda hala bu ilkel sistemlerin kalıntıları vardır. Çağdaş ve modern toplumun tüm dünyada gerçekleşmesi de elbet zaman alacak ve oldukça çatışmalı süreçleri izleyecektir.

* * *

Bu ara Kıbrıs'ta bir uzlaşmaya varmak için de çabalar yoğunlaşmış bulunuyor. Bir yandan Avrupa Birliği, bir yandan ABD, tarafları bunun için zorluyor. Gerek ABD gerekse Avrupa, kendi çıkarları açısından bu önemli pürüzün bir an önce giderilmesinden yana.

Türkiye ABD bakımından yeni dönemde de, özellikle Kafkasya ve Ortadoğu bakımından bir ileri karakol, bir köprü başı olma işlevini sürdürüyor. ABD onu ikinci bir İsrail gibi yanında tutmaya çalışıyor. Bu nedenle de anti-demokratik yapısına, kimi iç ve dış zorbalıklarına göz yumuyor, askeri ve ekonomik olarak besliyor.

Avrupa Birliği de hem bir NATO üyesi, hem de önemli bir Ortadoğu ülkesi olan Türkiye'yi yanında tutmak, hatta ortak olarak içine almak istiyor. Ama ciddi kaygıları da var. Türkiye din ve kültür olarak Avrupa ülkelerinden oldukça farklı. Türkiye'nin ekonomisi geri ve büyük bir işsiz kitlesi var. Türkiye'deki demokrasi iğreti. Yunanistan ve Kıbrıs'la ciddi sorunları var. Ayrıca da Kürt sorunu..

Buna bakarak Avrupa'da kimi çevreler, Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşmesinin mümkün olmadığını düşünürken ve onun adaylığına karşı çıkarken, diğer bazı çevreler de (ki bunlar bir bakıma ağır basıyor) bir süreç içinde ve sözkonusu pürüzleri giderdikten sonra Türkiye'nin AB'ye alınmasından yanalar. Bu amaçla öncelikle Kıbrıs sorununun çözümünü şart koşuyorlar. Yine ekonomik reformlar için Katılım Ortaklığı Belgesi ile Türkiye'nin önüne bir değişim paketi koydular. Bunu zaten IMF ve Dünya Bankası da istediği için Türkiye zorunlu bir dizi adım attı, özelleştirmelere gitti, banka düzenini değiştirdi ve bir dizi başka yasa çıkardı.

Demokrasi ve insan hakları alanında

AB'ye uyum sağlaması için de Türkiye'nin önüne, aynı zamanda Kürt sorununun çözümünü yönünde belli adımları içeren Kopenhag Kriterleri kondu. Ancak Türkiye, aradan geçen 2,5 yıla rağmen bu konuda ciddi hiçbir adım atmadı, ayak sürüdü. Sözde atılan adımlar ve bu amaçla yapılan yasa değişiklikleri ise bir aldatmaca olmaktan öteye gitmedi. Hatta durum bazı yönlerden, örneğin Kürt halkına yönelik uygulamalar bakımından eskisinden daha da kötüleşti. Türk rejimi, 11 Eylül olaylarından da cesaret alarak insan haklarına ve Kürtlerin istemlerine boş verme, bu tür istemleri bir kez daha zorla bastırma eğilimine girdi. Rejim işi, anadilde eğitim isteyenleri terör örgütü üyesi saymaya, Kürt adlarını ve Kürtçe şarkıları bile yeniden yasaklamaya ve bu nedenlerle insanlara akıl almaz cezalar vermeye kadar vardırı. Son olarak, Diyarbakır'daki HAKPAR'a yönelik kitlesel tutuklamalarda olduğu gibi, insanları legal çalışmadan bile caydırmak için yoğun baskılara girişti.

PKK'nın terör listesine alınması için gösterilen çabalar da bu kapsamdadır. Türkiye böylece, geçmişten bu yana yapmaya çalıştığı üzere, Kürt sorununu tüm dünyaya bir PKK ve terör olayı gibi göstermek ve yaptıklarını meşru saydırmak amacındadır.

11 Eylül sonrası gelişmeler PKK'nın terör listesine alınmasını kolaylaştırdı. Ortadoğu'yu yeniden dizayn etmeyi önüne koymuş olan ABD'nin, "terörle" savaşırken PKK'yı unutmaması beklenemezdi. Sıranın ona da geleceği belliydi. Nitekim geldi. ABD daha önce nasıl Apo'nun Suriye'den çıkarılışında ve yakalanıp Türkiye'ye teslim edilmesinde başlıca rolü oynadıysa, bu kez de PKK'nın terör listesine alınmasında aynı rolü oynadı.

Bu, aynı zamanda hem ABD hem de AB için, Türkiye'nin gönlünün hoş edilmesi idi. Zaten Apo yakalandıktan sonra PKK'nın Türkiye'nin güdümüne girdiğini, Genelkurmay eliyle yönlendirildiğini, PKK terörünün bittiğini elbet bilmeyen yok. Öyle olunca da PKK, Türkiye için artık bir tehlike olmaktan ziyade, Kürtleri denetlemenin, Kürt hareketini pasifize etmenin bir aracı.

Kuşkusuz yeni dönemde, yani Apo yakalandıktan sonra, PKK'nın içine düştüğü durum ilginçtir ve oldukça karmaşıktır. Bir yönüyle

elbet PKK Türk devletinin güdüm ve denetimindedir. Bu o kadar açık ki, Apo, hala başkan olduğu örgütü İmralı'dan, rejimin kendisine verdiği el telefonu ve kurye olarak kullanılan avukatlarına verdiği sözlü ve yazılı direktifler, raporlar, mesajlar yoluyla yönetiyor. Herşeyin Genelkurmay'la uyum içinde yapıldığını gizlemiyor da!

Öte yandan, PKK'nın gövdesini ve tabanını tümüyle Genelkurmay'ın istediği biçimde ve yönde sürüklemek kolay olmuyor. Bunun zorlukları var. Yaşanan sarsıntıdan, savrulmadan, göz önündeki teslimiyetten etkilenen, bu yüzden PKK'yı terk eden, köşesine çekilen veya muhalefet etmeye çalışan birhayli insan olsa bile, hala PKK'yı izleyen önemli bir kitle de var. Bu kitle ajitasyon gücüyle ayakta tutuluyor ve yönlendiriliyor. Bunlar Apo'nun ve PKK'nın hala Kürt halkının özgürlüğü için mücadele ettiğini, yapılan şeyin bir taktik ya da strateji değişikliği olduğunu sanıyorlar..

Oysa PKK cephesinde durum -amaçlar ve çıkarlar- değişik kişi ve kesimler bakımından farklıdır. Apo açısından sorun sadece kellesini kurtarmaktır ve bunun için her isteneni yapmaya hazırdır.

Başkanlık Konseyi denen organı oluşturan üst düzey kadroların herbiri ise kendi geleceklerinin kaygısı içindedirler. Ya Şemdin gibi yakalanınca -belki de teslim olunca- bir idam hükümlüsü olarak cezaevinde bekliyecekler, ya da dağda olacaklar.. Bunlar ve dağdaki binlerce silahlı adam, bir af beklentisi içindeler.

Ülkedeki ve yurt dışındaki kadroların, yandaşların bir bölümü legal partide, belediyelerde, gazete-televizyon gibi kimi kurumlarda geçim, kariyer ve ün peşindeler.. Bir bölümü örgütün değişik gelir kaynaklarından, işletmelerinden rant sağlıyor..

Taraftar kitlenin eylemlere koşturulan büyük bölümü ise saf insanlardan oluşuyor ve bunlar hala taşıdıkları yurtsever duygularla örgütün direktiflerini izliyorlar.

İşte tüm bu insanlar değişik amaçlar, niyetler ve çıkarlarla hala PKK'yı izliyorlar. Dün PKK'lı idiler, bugün KADEK adını veya şemsiyesini kullanıyorlar.

Rejimin kendisi de, doğacak boşluğun istenmeyen başkalarının doldurulacağını bildiği için, PKK'nın bir anda dağılıp gitmesini iste-

miyor, bu işi sürece yayıyor.

PKK'nın 8. Kongresiyle geldiği durum, PKK adını bırakıp (programını zaten çok daha önce bırakmıştı) KADEK'e dönüşmesi de tüm bu ilişkilerin ve dengelerin ürünüdür. Bu Genelkurmay'ın istemlerine uygundur. PKK da 11 Eylül'ün ardından terör listesine gireceğini tahmin ettiği ve belki de bu iş bazı çevreler -muhtemelen ilişkide olduğu bazı Avrupalı çevreler- tarafından kulağına fısıldandığı için, PKK adını bırakmayı, şiddete son verdiğini açıklamayı kendisi açısından uygun buldu. AB'de PKK'yı terör listesine almakla Türkiye'nin gönlünü hoş etti, KADEK'i almamakla ise PKK çevresine bir taviz verdi; KADEK'i de yasaklayıp başını fazla ağrıtmak istemedi..

Şimdi PKK adı terör listesine alındı diye PKK yandaşlarının kopardığı bunca gürültü patırtıya gelince, bu da PKK'nın hep kendisine yontan bilinen yöntemlerinin yeni bir örneği. Bir bardak suda fırtına koparma olayı. Adamlar zaten yıllardır kendilerine terörist denmesi için gerekli her şeyi yaptılar, Kürt hareketinin imajını bozdular. Öyle ki sonunda, bu nedenle ve başka nedenlerle, kendi isimlerini, biçimlerini bile değiştirmek zorunda kaldılar. Yani ortada, kendi deyişleriyle PKK kalmadı. Şimdi de bir mevtanın derdine düşmüş görünüyorlar.. Aslında bu olay, kitleleri ajite ve mobilize edip peşlerine takmanın yeni bir bahanesi oldu.

Peki bu değişim Kürt hareketini nasıl etkileyecek?

Açık ki Türk rejimi bir genel af çıkarıp dağdakileri tümünden indirmek istemiyor. Böyle bir şey hem elindeki terör bahanesini ortadan kaldırır, hem de beklemediği gelişmelerden, bu kitlenin siyasal alana akmasından korkar. O bu insanları dağda, eylemsiz tutarak çürütmeyi daha uygun buluyor. Kaldı ki onları belli durumlarda, geçmişte olduğu gibi, bizzat Kürt hareketine karşı da kullanmayı planlamış olabilir.

Öte yandan, PKK örgüt olarak giderek daha şekilsiz bir hale geliyor. PKK adını ve programını terk etmekle kalmadı, bir parti olmaksızın da çıktı. Ama, PKK yöneticileri ve taraftarları, yukarda sıraladığımız nedenlerle, başka isimler altında ve başka biçimlerde de olsa, ajitasyon ve demagoji gücüyle bu hareketi hala

diri tutmaya çalışıyorlar. Daha önceki, sözde Kürt kimliğini meşrulaştırma adına girişilen "ben PKK'liyim" kampanyası da buna yönelikti.

Öyle anlaşıyor ki PKK alanı bir anda terk etmeyecek ve bu hareketin tahribatı, Kürt halkını oyalaması daha bir süre devam edecek. Ortada hiçbir şey kalmasa "Apoculuk" olacak..

* * *

Yoldaşlar,

Bugünkü koalisyon hükümeti bir yandan Ecevit'in sağlığı, öte yandan koalisyon ortakları arasındaki güvensizlik nedeniyle sonuna yaklaşmış görünüyor.

Üç yıla yakın süredir işbaşında olan hükümetin bu kadar uzun ömürlü olacağını tahmin etmemiştik. Bunca dayanmasının nedeni belli: "Alternatifi yok!" Daha doğrusu kimin iktidar olacağına, kimin olamayacağına MGK, yani ordu karar veriyor. MGK bu koalisyon dışında bir alternatife bilinen nedenlerle yeşil ışık yakmıyor.

Bu hükümetin ömrünün uzun olmasının diğer bir nedeni ise yaşanan krizler nedeniyle pek hassas olan ekonomik durum. Krizler bu hükümetin döneminde patladı, yani bir bakıma sorumlusu o; ama bu hükümet giderse daha büyük kriz olurmuş! Hükümetin düşmesi veya seçimler ekonominin hassas dengesini bozarmış.. Böylesine garip bir durum.. Bir başka deyişle Türkiye'nin durumu, en küçük bir esintiden üşütüp yataklara düşen zayıf nahif hastanın durumunu andırıyor.

Ancak, bu hastalıklı hükümet giderse kriz olacağı, ya da genel seçimlerin ekonominin

dengeğini bozacağı iddiaları pek inandırıcı değil. Bu koalisyon partileri üç yıl önceki güçlerini büyük ölçüde yitirmişler, kamuoyu yoklamalarında barajı aşmaları bile güç görünüyor. Aralarındaki güvensizliğe, çekişmelere ve zaman zaman birbirlerinin kuyusunu kazmalarına rağmen koalisyonu sürdürmelerinin nedeni bu.

Üstelik şu dönemde seçimler yapılırsa iktidara büyük ihtimalle

AKP gelecek. Bu ise koalisyon partilerinin yanı sıra generalleri çok ürkütüyor. Onlar 28 Şubat "postmodern darbe"sini AKP ve benzerlerini engellemek için yapmışlardı. Şimdi de AKP Genel Başkanı Tayyip Erdoğan'ı engellemek, AKP'nin kredisini düşürmek, hatta bir punduna getirip Anayasa Mahkemesi'ne kapattırmak için seferber olmuşlar.

Yukardaki nedenlerle ülke bu hükümete, ortaklar da birbirine mecbur..

Ama artık herşey, bu hükümetin dayanma gücünün gelip sınırlarına dayandığını gösteriyor. Son dönemde ekonomi biraz düzelir gibi olunca erken seçim sesleri yükselmeye başladı ve bunun gereğini en başta ekonominin kap-

tanı Kemal Derviş dile getiriyor. Ortaklar da, görünüşte erken seçime karşı olduklarını ısrarla belirtmelerine rağmen, bir seçim atmosferine girmiş gibi birbirlerini daha açık biçimde suçlayıp eleştirir oldular. Belli ki köprüleri atmaları yakındır.

Ama bu hükümetin sonunu yaklaştıran asıl Ecevit'in durumu. Çoktandır sağlığı bozuk ve sözleri alay konusu olan Ecevit, son günlerde artık neredeyse zorla ayakta tutuluyor. Öyle görünüyor ki bu çok sürmez. Kısacası bu hükümetin sonu yakındır. Ecevit gidince ne olur, koalisyondaki üç parti kendi aralarında uzlaşıp

herşeye rağmen bir süre daha götürürler mi, bilemeyiz. Belki yine MGK'nın zoruyla böyle bir çözüm bulurlar. Partilerin milletvekili dengeleri değişip başbakanlık MHP'ye de geçebilir. Belki de erken bir seçim gündeme girer, bir seçim hükümeti kurulur.

Öte yandan bu hükümet gidip parlamento içinden yeni bir hükümet de kurulsa, seçimlere de gidilse sorun çözülecek gibi değil. Herkes de bunun farkında. Sorun çok daha derinlerde, bir köklü değişim ve demokratikleşme sorunu. Kürt sorununu adil biçimde çözüp ülkeye barış getirmek, ülkeyi demokratikleştirip siyasetin yolunu açmak ve böylece AB'ye adaylığın gereklerini de yerine getirmiş olmak.. Türkiye'yi bugünkü çıkmazdan kurtaracak olan budur. Ama ne yazık ki iktidarı ve muhalefetiyle, sivil-asker bürokrasisiyle, basınıyla Türkiye'deki egemen güçler bu gerçeği bir türlü görmüyor, görmek istemiyorlar. Bugünkü durumdan güç ve rant sağlayan kesimler statükoyu korumak için ellerinden geleni yapıyorlar.

Bu yüzden çözümsüzlük sürecektir ve bunalım zamanla daha da büyüyecek demektir.

* * *

Türkiye, Başbakan'ın aşırı bozuk sağlığı ve koalisyon ortaklarının uyumsuzluğu nedeniyle böylesine bir hükümet sorunuyla yüzyüze iken, içinde bulunduğumuz yıl, aynı zamanda AB ile ilişkiler bakımından kritik bir yıl, bir bakıma karar yılı.

Kıbrıs'ta bir çözüme varılmazsa Türkiye'nin adaylığı bakımından işler sarp saracak. Hele Kıbrıs, AB sözcülerinin ısrarla belirttikleri gibi AB'ye alınırsa Türkiye-AB ilişkileri tümünden gerilebilir, kopabilir. Elbet, iki tarafın da ağırdan almasına, çıtayı yüksek tutmasına rağmen, zor da olsa, son aşamada bir uzlaşma ihtimali var.

Kuşkusuz, Türkiye'nin AB üyeliği bakımından tek sorun Kıbrıs değil. İnsan hakları ve Kürt sorunu da var. Ama ne yazık ki bunlar Kıbrıs'ın taşıdığı ağırlığa sahip değiller. İş insan haklarına kalırsa AB yumuşayabilir. Nasıl olsa bunlar Türk yurttaşlarını ilgilendirir deyip bir çifte standart uygulayabilir. Türkiye'nin göz boyama türünden attığı adımları yeterli sayabilir.. AB'nin çıkarları bunu gerektiriyorsa normlar ve değerler önemsiz kalır..

Kürt sorunu bakımından da durum aynıdır. AB'nin Kürt sorununu önemsemesi, Türkiye'den, en azından Kopenhag Kriterleri kapsamında adımlar atması için ısrar etmesi, Kürt halkının mücadelesine ve istemlerinin düzeyine bağlıdır. Bu mücadele düşükse AB Kürtleri önemsemez. İstemler düşükse zaten sorun yoktur, onlar biraz daha sulandırılabilir.

AB eğer Kürt sorunu çözülmediği zaman başının ağrıyacağını bilirse bu işi ciddiye alır. Ama son dönemde Apo'nun yakalanması ve PKK'nın istem düzeyinin Kopenhag Kriterleri'nin bile altına düşmesi, Türkiye'yi de AB'yi de oldukça rahatlatmıştır.

PKK şimdi ne istiyor? Ne bağımsızlık, ne federasyon ne de otonomi.. İsteddiği bazı kültürel haklar. Okullarda seçmeli ders ve yayın. Türkiye sonunda buna evet diyebilir. Nitekim tartıştıkları şey GAP televizyonunda yarım saatlik bir Kürtçe yayın olsun mu olmasın mı? Kürtçe seçmeli ders hakkı tanınsın mı, tanınmasın mı? Kürtçe dil kursları açılabilir mi, açılmasın mı?

Sorunun devasa büyüklüğü karşısında bu öneri ve tartışmalar komik kaçıyor. Ama ordu, MHP ve politikacıların bir bölümü buna bile karşı. Yumurta kapıya dayanır ve AB ısrarcı olursa belki buna evet derler.

Ama bu Kürt sorunu bakımından neyi çözer? Besbelli hiçbir şeyi. Kürt halkı böyle bir statüyü kabul ederse varlığını inkar etmiş olur.

O halde şimdi yapılması gereken PKK çevreleri ile rejim arasındaki bu "dostluk maçlarını", danışıklı dövüşleri bir yana itip Kürt halkının gerçek istemlerini dile getirmek, temel haklarını kararlılıkla savunmak ve bu tür soytarlıklara rest çekmek.

Bu ise ancak olan biteni kavrayarak, kitlelere anlatarak, yurtsever güçleri sağlıklı bir kanalda biraraya getirip mücadele alanını boş bırakmıyarak, kitleler arasında ve uluslararası planda sesimizi yükselterek olur. Diğer bir deyişle, rejimin oyununu bozmak, milyonları Kürt halkının temel istemleri doğrultusunda harekete geçirmekle olur. O zaman Türkiye'de Avrupa'da Kürt istemlerini ciddiye almak zorunda kalacaktır.

Kemal Burkay

15 Haziran 2002

Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK) Genel Sekreteri Kemal Burkay, Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit'e bir mektup gönderdi. Burkay mektubunda Türkiye'nin önünde biriken ve ülkeyi bunaltan sorunların nedenine ve bunların çözümüne, en başta da Kürt sorununa ilişkin görüş ve önerilerini iletiyor. 10 Haziran 2002 tarihli olan ve bir kopyasının da Cumhurbaşkanı'na, TBMM Başkanı'na, Parlamentoda temsil edilen siyasi partilerin genel başkanlarına gönderildiği belirtilen ve daha sonra basına da açıklanan bu mektubu, aşağıda okurlarımızın bilgisine sunuyoruz.

D E N G

"Gelin, eşitlik temelinde gönüllü bir birlik kuralım Ülkemize barış ve özgürlük gelsin"

Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit'e,

Sayın Başbakan,

Şu günlerde Türkiye kritik bir süreçten geçiyor. Bir yandan derin ekonomik krizi aşmaya çalışırken, öte yandan Avrupa Birliği üyeliği için yapması gereken önemli ev ödevleriyle karşı karşıya.

Gerek krizin aşılması, gerekse Avrupa Birliği üyeliğinin kazanılması Türkiye'nin yüzyüze olduğu temel sorunların çözümüne, en azından bu doğrultuda ciddi adımlar atmaya bağlıdır. Bu ise özünde bir barış ve demokrasi sorunudur. Çünkü Türkiye yıllardır iç ve dış barışı sağlayamamanın, içte ve dışta savaşmanın sancılarını çekiyor. Bu ise ülkenin kaynaklarını olumsuz bir alanda tüketiyor.

Türkiye gerek iç, gerek dış sorunlarını, akıl ve mantıkla değil, güç politikası ve dayatma ile çözmeye çalışıyor. Örneğin Kürt sorununu, Kürtleri yok sayarak, yok etmeye çalışarak, baskı, terör ve asimilasyon yöntemleriyle çözmeye çalışıyor. Tehdit ve saldırılarını, sınırın ötesindeki Kürt halkına kadar yayıyor. Kıbrıs ve Ege sorunlarını Birleşmiş Milletler kararlarına ve uluslararası hukukun normlarına göre değil, inat, tehdit ve güç politikası ile çözmeye çalışıyor. Bu nedenle Türkiye barış yüzü görmüyor. Kaynaklarını silaha ve savaşa yatırıyor. Kendi sınırları içinde sürekli bir sıkıyönetim ve olağanüstü hal, sınır ötesine karşı ise sürekli bir alarm durumun-

da yaşıyor. Kendi sınırları içindeki toprakları habire bombalıyor..

Salt son 15 yıllık Kürt çatışmasında, öl-çüye vurulmaz can kayıpları bir yana, mad-di kayıplar yüz milyarlarca dolar olarak he-saplanıyor.

Türkiye'nin kalkınma hamlelerinde ba-şarısız kalmasının, düşük yaşam standardı-nın, halkın yüzyüze olduğu yaygın işsiz-liğin, yoksulluğun temel nedeni budur. Türkiye'nin yaşad-ığı derin ekonomik ve politik krizin baş nedeni budur. Bu durum Türkiye'yi yabancı güçlere, uluslararası para kuruluşlarına ba-ğımlı duruma getir-miştir.

Bu durum, aynı zamanda Türki-ye'nin demokratik-leşmemesinin baş nedenidir. Kürt hal-kından özgürlüğü esirgeyen rejim, Türk halkından da demokrasiyi esirgi-yor. Baskı politika-sı şiddet üretiyor ve sürekli şiddetle yüz-yüze yaşayan bir toplumda özgürlük-lerin var olma şansı yoktur.

Bugün Türkiye'nin AB projesi önünde-ki baş engel de işte bu durumdur. Türki-ye'yi yönetenler ülkenin sorunlarını çözme-den, demokratik hak ve özgürlükleri tanı-madan ülkeyi AB'ye sokmaya çalışıyorlar. Bu gerçekçi bir tutum değil.

Türkiye bu yanlış politikalarda ısrar et-tikçe de durum değişmeyecektir. Ne ekono-mik kriz aşılabacaktır, ne ülke demokratikle-şecektir, ne de AB üyeliği gerçekleşecektir.

✓ Kürtler başkasının topraklarını bölmeye çalışmıyorlar; aksine, ülkeleri bölünenler onlardır. Kürt-ler kendi toprakları üzerinde öz-gür yaşamak istiyorlar. Kendi kendilerini özgürce yönetmek, kendi gelecekleri hakkında karar vermek, kendi dil ve kültürlerini özgürce kullanmak, geliştirmek, ülkelerinin kaynaklarından yarar-lanmak istiyorlar.

✓ Siz, Kıbrıs nüfusunun ancak beşte birini oluşturan 150 bin Türk için federasyonu bile az bu-luyor, konfederasyon istiyorsu-nuz. Peki, Fransa genişliğindeki bölünmüş ülkesi ve 40 milyon nüfusuyla Kürt ulusu için istediği-niz nedir? Kıbrıs Türkleri için is-tediğiniz şeyi Türkiye sınırları içindeki 20 milyon Kürt için de is-teyemez misiniz?

Sayın Başbakan,

Eğer baştan beri güce dayalı yanlış poli-tikalar izlenmeseydi böyle olmayabilirdi. Kürt sorunu, Kürt halkının hakları tanına-rak, barışçı biçimde çözülebilirdi. Bu, Tür-kiye'ye iç barışı getirirdi. Kıbrıs sorunu Birleşmiş Milletler kararlarına, uluslararası hukuka ve hakemliğe uygun olarak çözüle-

bilirdi. Türkiye ayrıca komşularına karşı barış-çı ilişkileri esas alan bir dış politika izleyebilirdi. Böylece Türkiye barış yüzü görür, kaynakları-nı savaşa ve silahlanma-ya değil, üretime yönel-tebilirdi. Böyle bir Tür-kiye'nin sürekli ağırla-şan bir baskı çarkına ge-reği olmaz, insan hak ve özgürlükleri önündeki engeller kalkardı, ülke demokratikleşirdi.

Böyle bir ülke Avrupa Birliği'ne, hiçbir sorun olmadan, en önlerde gi-rerdi.

Peki sayın Başbakan, Kürt sorunu, Kürt halkı-nın hakları tanınarak çö-zülemez miydi? Siz, hü-kümetiniz, sizden önce-ki başbakanlar ve hükü-metler neden Kürt hal-kına hiçbir hak tanıma-makta bu kadar ısrarlısı-

nız? Kürt halkı ne istiyor ve bu istekler kar-şılanamaz türden midir?

Siz ve sizden öncekiler, şu anda sizinle birlikte hükümet edenler, Kürt halkından gelen istemleri hep "bölücülük, yıkıcılık" olarak nitelediniz, "vatana ve millete iha-nel" olarak gösterdiniz.

Kürtler ülkenizi işgal ettiler veya işgale mi yeltendiler? Siz de bilirsiniz ki, Türkler Anadolu'ya geledi ancak bin yıl oldu ve gel-dikleri zaman Kürtler burada idiler. Kürtler bugün üzerinde yaşadıkları bu topraklarda,

adına Kürdistan denen kendi ülkelerinde binlerce yıldan beri yaşıyorlar.

Kürtlerin kendilerine özgü ve Türkçeden apayrı bir dilleri, geçmişleri, kültürleri var. Türkler nasıl kendilerine özgü bir ulus ise, Kürtler de öylesine kendi toprağı, dili, kültürü olan bir ulustur.

Kürtler başkasının topraklarını bölmeye çalışmıyorlar; aksine, ülkeleri bölünenler onlardır. Kürtler kendi toprakları üzerinde özgür yaşamak istiyorlar. Kendi kendilerini özgürce yönetmek, kendi gelecekleri hakkında karar vermek, kendi dil ve kültürlerini özgürce kullanmak, geliştirmek, ülkelerinin kaynaklarından yararlanmak istiyorlar.

Nasıl Türklerin buna hakkı varsa, başka ulusların varsa, Kürtlerin de var.

Siz, Kıbrıs nüfusunun ancak beşte birini oluşturan 150 bin Türk için federasyonu bile az buluyor, konfederasyon istiyorsunuz. Peki, Fransa genişliğindeki bölünmüş ülkesi ve 40 milyon nüfusuyla Kürt ulusu için istediğiniz nedir? Kıbrıs Türkleri için istediğiniz şeyi Türkiye sınırları içindeki 20 milyon Kürt için de isteyemez misiniz?

Sayın Başbakan, neden Türkçe resmi dil de Kürtçe olmasın? Neden Türkler kendi anadilleriyle okullarda okuyorlar da Kürtler kendi dillerinde okumasınlar? Neden Türkçe radyo-televizyon olur da Kürtçe olmaz? Neden Kürtler kendi seçtikleri parlamenterler ve hükümetler yoluyla yönetilmesinler? Neden Ankara Meclisi ve hükümeti sadece Türklerindir? Neden mahkemeler sadece "Türk milleti" adına karar veriyor? Neden Kürt ya da Kürdistan adını taşıyan siyasi partiler olmasın?

Siz, Kürdistan'ı işgal ve Kürt halkını tüm temel haklarından yoksun etme, dillerini, adlarını şarkılarını bile yasaklama hakkını nereden alıyorsunuz? Bunu size Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi mi veriyor, yoksa tanrı mı?

Demek ki bölücü olanlar, suç işleyenler biz Kürtler değiliz; aksine bu suçlar bize karşı işlenmiştir. Bizim ülkemiz bölünüp parçalanmış, bizim halkımız zincire vurulmuştur. Bunun birkaç yüzyıl ya da seksen

yıl önce yapılmış olması durumu değiştirmez. Üzerimizdeki baskı ve zulüm çarkı bugün de amansızca devam ediyor.

Gerçekler böyleyken, hem bize zulmedip hem de bizi suçlamak tipik bir zorba mantığı değil mi? Bu akıl alacak şey mi? Bunu yıllar yılı ırkçılık ve şovenizmle şartlandığınız, Kürtlere düşman hale getirdiğiniz, bu baskı, zulüm ve sömürü politikasına ortak ettiğiniz ülkenizin bir bölüm insanına anlatabilseniz bile, dünyaya nasıl anlatacaksınız?

Sayın Başbakan, bu sorunların çözümü için tümüyle yeni bir anlayışa ihtiyaç var. Türkiye'yi yönetenlerin, bugüne kadar izlenen yüzyıllık yanlış politikaları bırakıp tümüyle yeni politikaları benimsemesi gerekiyor. Bu belki, ruhları ve beyinleriyle bu ilkel politikalara koşullanmışlar için zor, ama başka yolu yok!

Gerçekçi olun, Kürt sorunu sıradan bir azınlık sorunu da değil, 40 milyonluk koca bir ulusun sorunudur ve bunun 20 milyonu sizin sınırlarınız içindedir. Bu sorun bugüne kadar baskıyla, sürgünle, kırımla çözülmedi, bundan sonra böylesine çağdışı yöntemlerle hiç çözülmez.

Bu sorunu İsviçre'nin, Belçika'nın, Kanada'nın ve daha onlarca ülkenin çözdüğü gibi çözebiliriz. Bu federal, ya da konfederal bir çözümdür. Örneğin Kıbrıs'ta istediğiniz çözümü pekala buraya uygulayabiliriz.

Çözüm sürecini başlatmanın yöntemi ise diyalog olmalı. İnadi bırakıp Kürt tarafı ile bir an önce görüşmeleri başlatmalısınız.

Kürtleri "terörist" olarak suçlama kolaycılığına son verin. Kürt hareketi eğer bir bölümüyle teröre yöneldiyse bu da tümüyle sizin sınır tanımaz baskı politikanızın, hatta doğrudan ve sistemli biçimde, Kürt sorununu terörize etme çabalarınızın ürünüdür. Sizin yüzyıllardır Kürtlere uyguladığınız terörün yanında Kürtlerinki çocuk oyuncağı kalır. Kaldı ki, zulme karşı direniş hem tüm temel dinlerin, hem de bizzat BM normlarının belirlediği bir haktır.

Kürt sorununun barışçı çözüm yolunu

açmak için AB adaylığı ve Kopenhag Kriterleri bir fırsattır. Gerçi Kürt sorununun gerçek boyutları karşısında bu kriterlerin içerdiği haklar sınırlıdır; yine de barışçı bir ortamın doğması, çözüm yönünde belli adımların atılması için önemlidir.

Sayın Başbakan,

Hükümetiniz, iki yıldan beri söz verdiği halde, Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirmek için hiçbir ciddi adım atmadı. Aksine bu kriterleri baypas etmek, sulandırmak için elden geleni yapmaktasınız. Bu kriterleri yerine getirme adına ortalıkta dolaşan bazı öneriler ise son derece komiktir.

Örneğin anadilde yayın serbestisi için düşündüğünüz şey bölge televizyonunda günde yarım saatlik bir haber yayınıdır..

Anadilde eğitim için, okullar değil, okul saatleri dışında isteyenler için kurslar düşünmekte-siniz..

Bunlar hem komik, hem onur kırıcı öneriler.

Sayın Başbakan, siz de, bu önerileri yapan herkes de bilmeli ki, biz dilenci değiliz ve bu öneriler ayıptır, komiktir, sorun çözücü değildir. Bununla Kürt halkının ve uluslararası kamuoyunun aldatılıp oyalanabileceğini sananlar yanılıyorlar.

Türk dili nasıl bir dilse Kürt dili de öylesine bağımsız, çağdaş bir dildir. Üstelik Kürt dili Türk dilinden eski bir dildir, günümüzde nüfusu 40 milyona ulaşan bir halkın

dilidir. Yüzlerce, binlerce edebiyat ve sanat eserine kaynaklık etmiş bir dildir. Dilimizi hor gören ırkçı ve şovenlerin dediklerinin, bu tür önyargıların ciddiye alınacak bir yanı yoktur.

Dil ve kültür haklarının çözümü göstermelik ve aldatmaca türden adımlarla olmaz. Çözüm için ilk elde ve Kopenhag Kriterleri kapsamında şu adımların atılması zorunludur:

12 Eylül faşizminin bir "polis tüzüğü"nden farksız ve ırkçı anayasası yerine demokratik bir anayasa yapılmalı ve bu anayasada Kürt kimliği tanınmalıdır.

Türkçe'nin yanısıra Kürtçe de resmi dil olmalıdır; çünkü Kürtçe bu ülkenin nüfusunun üçte birinin kullandığı bir dildir.

Nasıl Türk diliyle günün 24 saati yayın yapan devlet televizyonları varsa, Kürt diliyle tam gün yayın yapanlar da olmalıdır. Bu ülkede biz de vergi veriyoruz. Yine nasıl Türk diliyle özel televizyon ve radyolar serbestse, Kürt diliyle de özel yayın tümüyle serbest olmalıdır.

Anadilde eğitim için kurslar veya seçmeli ders önerileri gülünç ve saçmadır. Kürt diliyle eğitim için ilkokuldan üniversiteye kadar okullar açılmalıdır. Kürt halkı temel eğitimini kendi anadilinde yapmalıdır.

Özetle, yayın ve eğitim alanında iki halk arasında tam bir eşitlik sağlanmalıdır.

Kürt siyasi partileri serbest olmalı ve Kürt sorununun çözümü dahil, tüm konularda görüş ve programlarını özgürce ortaya koyabilmelidirler.

Bunlar sorunun çözümü yönünde ilk ve önemli adımlardır. Sorunun temel çözümü

✓ **Nasıl Türk diliyle günün 24 saati yayın yapan devlet televizyonları varsa, Kürt diliyle tam gün yayın yapanlar da olmalıdır.** Bu ülkede biz de vergi veriyoruz. Yine nasıl Türk diliyle özel televizyon ve radyolar serbestse, Kürt diliyle de özel yayın tümüyle serbest olmalıdır.

✓ **Anadilde eğitim için kurslar veya seçmeli ders önerileri gülünç ve saçmadır.** Kürt diliyle eğitim için ilkokuldan üniversiteye kadar okullar açılmalıdır. Kürt halkı temel eğitimini kendi anadilinde yapmalıdır.

ise ancak eşitlik temelinde olabilir ve bizce federatif bir çözüm mümkündür.

Biz, eşitlik temelinde, federal bir yapı içinde her iki halkın birlikte, barış içinde yaşayabileceği kanısındayız. Bunun olmaması için bir neden yoktur. Birlikte yaşamayı isteyenler eşitliği de içlerine sindirmelidirler.

Bizzat Avrupa Birliği de bir tür federasyon, en azından konfederasyon değil mi?. Onlarca Avrupa ulusuyla federal veya kon-federal bir birlikte yaşamayı göze alanların, böyle bir ilişkiyi pekala, bin yıllık komşuları Kürtlerle düşünmemeleri için neden yoktur. Bunun önünde eğer bir engel varsa, o da bu ülkeyi yönetenlerin ırkçı, şoven, sömürgeci önyargılarından, Kürt düşmanlığından başka birşey değildir.

Sayın Başbakan,

Sonuç olarak, size ve sizin kanalınızla ülkenin muktedir ve muhalif tüm sorumlularına çağrıda bulunuyorum. Gelin, baskı ve zulüm politikasına son verin! Kendiniz için uygun gördüğünüz hak ve özgürlükleri bizden esirgemeyin. Kürtlerin haklarını tanıyın!

Gelin, Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı sırasında, "misak-ı milli" ile koyduğu hedefe ve ölçüye uygun davranalım: "Savunulacak vatan toprakları Türklerle Kürtlerin çoğunluk olduğu topraklardır."

Bu toprakları birlikte savunduk, ama şimdi özgürlükleri paylaşmıyoruz. Savaşta vardık, ama sonrasında yok sayıldık. Demek ki haksızlığa uğrayan, aldatılan biziz.

Gelin, İsmet Paşa'nın Lozan Konferansı sırasında söylediklerini gerçekleştirelim: "Bu ülke Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de. Kürtler de Türkler gibi ülkenin asli unsurudur ve onları azınlık hakları tatmin etmez..."

Gelin, eşitlik temelinde gönüllü bir birlik kuralım. Ülkemize barış ve özgürlük gelsin.

Gelin yüzyıllardır işleyen bu yaraya derman bulalım, Kürt ve Türk halklarının önünü açalım.

Bunun dışında bir çözümü Kürt halkı kabul etmeyecektir. Zor politikasında yine ısrar edebilirsiniz, ama bu politika bir kez daha sonuç vermeyecek ve ülkenin değerli yılları yine heba olacaktır. Bu politika aynı zamanda Türk halkının da çıkarına değildir.

Sayın Başbakan,

Sizi ve bugünkü kötü durumda payı ve sorumluluğu olup şu anda hayatta olan herkesi çağdaş ve mantıklı olmaya, adil olmaya davet ediyorum.

Biz Kürtler ve Türkler eğer kardeşsek, bu ülkede eşitler gibi yaşayalım; biz köle, siz efendi gibi değil!..

Dost da düşman da bilsin ki, biz Kürtler kölelik statüsünü ve eşitsizliği asla kabul etmeyeceğiz ve hakkımız olan özgürlüğü er geç elde edeceğiz. Bunun iyilikle ve bir an önce olması mümkündür ve her iki halkın yararına olan da budur. Bunu engelleme çabası ise, kaçınılmaz olan bu sonu yalnızca geciktirmekten ve bu arada her iki halka da daha çok acı vermekten başka sonuç vermez.

Böyle bir sorumluluğa daha uzun süre ortak olmamalısınız. Bunu yapanlar, bugün kendilerini pohpohlayan, geleceğin nasıl olacağından habersiz zavallı alkışçılar bulsalar bile, tarihe iyi bir isim bırakamazlar. Gelecek kuşaklar, yanlış politikalarıyla her iki halkın yolunu tıkayanları ve geleceğini karartanları affetmez.

Selamlarımla ve aynı zamanda sağlık dileklerimizle...

Kemal Burkay Kürdistan Sosyalist Partisi Genel Sekreter

10 Haziran 2002

Not: Bu mektubun bir örneği, bilgi için Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e, TBMM Başkanlığı'na, parlamentoda temsil edilen ANAP, MHP, DYP, AKP ve SP genel başkanlarına gönderilmiştir.

Aşağıdaki üç yazı www.kurdistan.nu'dan, "**PSK Bulten**"den alındı.
İki okurun sorularına verilen cevaplardır.

BAZI SORULAR VE CEVAPLAR

Yanlışa Karşı Çıkıp

Doğruya Omuz Vermeden

Seçenek Yaratılamaz..

C. Cen'in sorularına cevaplar:

Sayın C. Cen mektubunda, şöyle diyor: "Herhalde kendimi tanıtmamın sizin için bir önemi yoktur. Merak ettiğim sorularımı sormak istiyorum. Politik manevralar yapmadan yanıtlarsanız sevinirim."

Sayın Cen, Politika, bir bakıma karşıtlar arasında cereyan eden uzun, inişli çıkışlı bir savaştır. Öyle olunca, doğal olarak "manevraları" da olur.. Ama manevralar düşmanlara karşı yapılır, dostlara karşı değil.. Biz ise ezilenlerin, baskı görenlerin dostuyuz. En başta da kendi halkımızın, yani Kürt ulusunun kurtuluşu için mücadele ediyoruz. Bu konuda ise alnımız açık, içimiz rahat; dostlarımıza karşı, halka karşı hep dürüst olduk. Onları sadece aydınlatmak için çabaladık. Çünkü kurtuluşları buna bağlı. Bu nedenle sayın okurumuzun da yüreği rahat olsun. Biz, esen rüzgara göre akşamdan sabaha görüş değiştirenlerden, bir

gün kara dediğine ertesi gün ak diyenlerden, "taktik" adına bir dediği bir dediğini tutmayanlardan değiliz.. 28 yıllık Parti yaşamımız ortada..

Sayın Cen'in soru cümleleri oldukça uzun, içinde birçok konu, yorumlar ve sorular içiçe geçiyor. Bu nedenle bazı soruları bölümlere ayırıp cevaplandırmayı uygun bulduk. Bu sorular ve bizim cevaplarımız şöyle:

● **1- Partinizin kuruluşunda beri PKK ile hem ideolojik, hem de silahlı çatışmalarınız oldu. Her ne kadar PPK ile silahlı çatışmadan kaçındıysanız (ki bunun sebebini sormuyorum ve sorgulamıyorum), kaçınılmaz sonuç olarak bunu yaşadınız. Ne var ki bu büyük hatadır...**

PKK ile "çatışmamız" partimizin kuruluşundan beri olamaz. Çünkü PSK 1974 yılının sonunda kuruldu, PKK ise 1978 yılında.. Ayrıca PKK ile silahlı çatışmamız olduğundan söz edilemez. Saldırı tek yanlıydı. PKK kurulur

kurulmaz, ilk ve başlıca eylemleri Kürt ve Türk yurtsever ve devrimci örgütlerine yönelik saldırılardı. PKK kendi dışında herkesi düşmandan sayıyordu. Örneğin, "Kürdistan Devriminin Yolu" adlı kitabında Öcalan, "Özgürlük Yolu (PSK), KUK ve DDKD bizim düşmanımızdır, öncelikle onları ortadan kaldırmalıyız, sonra sıra sömürgecilere gelir" diyor-du...

Biz PKK'nın bu tutumunu teşhir ettik, ona karşı ideolojik mücadeleye yürüttük, ama silahlı çatışmadan kaçındık. Çünkü bunun, bizzat sömürgeci rejimden kaynaklanan bir oyun olduğunu daha baştan gördük. Amaçları Kürtleri kendi aralarında çatıştırıp Kürt sorununu terörize etmekti. Biz bu oyuna gelmedik.

"Bu büyük hatadır" diyorsunuz. Bununla neyi kast ettiğiniz iyi anlaşılmıyor. Eğer, PKK ile silahlı çatışmadan uzak durmaksa, bu hata değil, akıllıca bir tavidir.

● 2- Benim asıl merak ettiğim, sizin geçmişten beri süregelen ılımlı yaklaşımlarınızla Kürdistan'ın kurtuluşunun mümkün olması ve Kürt halkının hakkı olan özgürlük kapısının açılmıyacağı... Bugün PKK'nın yapmaya çalıştığı üzere, Demokratik Cumhuriyet tezinin de bir sonuç vermeyeceği gibi.. TC'nin tutumu ortada.. Siz 1970'lerden beri dün PKK'nın savunduğu şeyleri az-çok savunuyordunuz.. Günümüzde tüm dünyada esen demokrasi rüzgarlarına kayıtsız kalan TC hükümeti, en ufak bir adım atmazken, 70'lerde demokrasi mücadelesiyle bir yere gelineceğini mi savunuyorsunuz?

Bir kere "1970'lerden beri PKK'nın savunduğu şeyleri az-çok savunduğumuz" iddianız gerçekçi ve haklı değil.. Bizim politikalarımız PKK'ninkinden dün çok farklıydı, bugün de öyle. Sadece 1993 yılında yaptığımız protokol-

le bir anlayış birliği sağladık, ama bu da kağıt üzerinde kaldı, PKK yine bildiğini yaptı, eski yanlışlarını sürdürdü.

Bizim geçmişten beri savunduğumuz tezlerle PKK'nın bugün savunduğu "demokratik Cumhuriyet" tezinin de birbiriyle ortak hiçbir yanı yok.

Biz, Türk rejiminin sınır tanımaz zulmüne, tüm kışkırtmalarına rağmen, pasifist olduğumuz için değil, ama koşulları uygun görmediğimiz için silahlı mücadeleden uzak durduk. Koşullar sizden yana değilken silahlı eyleme yönelmek, devrimcilik ya da cesaret değil, yanlış yapmaktır ve fayda yerine zarar verir. Biz bu nedenle, barışçı ve siyasal mücadele yöntemlerini izledik. Bu yöntemlerin de zafere ulaşmaya yetmediğini söyleyebilirsiniz. Ama niçin yetmedi? Acaba sol ve yurtsever

güçlerin büyük çoğunluğu, bir bölümüyle maceradan, diğer bölümüyle rejime kuyrukçuluktan uzak olsa, doğru bir politikada bir araya gelse, yetmez miydi?

Sorun TC'nin niyetleri de değildir. İş TC'yi yöneten tutucu güçlere kalsa, zaten sittin sene değişim filan olmaz. Onlar sizin karşıtınızdır. Eğer köklü bir değişim istiyorsanız bu tutucu güçleri yenilgiye uğratıp iktidarı ele alacaksınız. Ya da en azından onları zorlayıp değişime, demokrasi ve özgürlük yolunda adımlar atmaya mecbur edeceksiniz. Bu da güç meselesi. Kitleleri kazanıp, örgütleyip sözkonusu hedeflere yöneltmeniz gerekir. Politika bunun içindir.

Bizim, 1970'li yıllardan beri önerdiğimiz politikalar zaferi sağlamaya yetmediyse, yanlış oldukları için değildi. Kürt ve Türk kesiminde birçok örgüt, yani sol ve yurtsever güçlerin büyük bölümü, bunu göremediği, yanlış izlediği için yetmedi. Özellikle de PKK.. Eğer Kürt sorunu terörize edilmeseydi, eğer dost-düşman birbirine karıştırılmasaydı, eğer bir birlik sağlanıp kitleler

barışçı ve siyasal mücadele kanalına yöneltilseydi, onların ortak gücü değişimi sağlamaya pekala yeterdi ve bugün Türkiye’de ve Kürdistan’da manzara çok farklı olurdu. Türkiye belki bugün demokrasi ve Kürt sorununun çözümü yolunda önemli mesafeler almış ve Yunanistan gibi, AB içinde yer almıştı. Böylesi bir birlik ve doğru politika kitleleri devrime de hazırlardı. Oysa herkesin ayrı bir yöne koştuğu, ve solda, bir yanda maceracılığın, diğer yanda rejime kuyrukçu eğilimlerin ağır bastığı bir ortamda sol da, Kürt yurtsever hareketi de yitirdi.

Diğer bir deyişle sahnede yalnız değildik. Dilimizde tüy bitercesine doğruları anlatsak bile çokları bunu göremediler, yanlışla yönelediler. Rejimin onları çektiği mindere sürüklendiler. PKK ise zaten Kürt sorununu terörize etmekte bir araç olarak kullanıldı.

PKK bugün, "Demokratik Cumhuriyet" tezlerini savunmakla, silahlı eyleme son vermekle, siyasallaşmadan söz etmekle, bizim dediğimize mi geldi. Hiç ilgisi yok!

Biz, barışçı yöntemleri izlese de, başından beri Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkını savunduk. Özgürlüğün siyasal biçimini ya ayrı devlet, ya da federasyon olarak ifade ettik. Bugün de aynı görüşteyiz. Biz Kürt halkının temel haklarından taviz vemedik, vermiyoruz.

Oysa PKK bir uçtan diğer uca savruldu.

PKK İlk çıktığında sadece gizli örgütlenme diyor, hertürlü legal mücadeleyi reddediyordu. Legal Kültür derneklerine, legal yayınlara bile karşıydı. Bu tür legal çalışmaları burjuvazinin izniyle yapılan işler sayıyor ve ihanet gibi niteliyordu.

PKK ilk çıktığında sadece silahlı mücadele diyor, hertürlü barışçı mücadeleyi reddediyordu. Bu tutumu uzun yıllar devam etti.

PKK Bağımsız Kürdistan istemini mutlaklaştırıyor, federasyon veya otonomi istemeyi bile ihanet sayıyordu..

Oysa şimdi PKK gizli örgütlenmeyi bırakıyor, sadece legal mücadeleyi savunuyor; silahlı mücadeleyi bırakıyor, sadece barışçı yöntemleri savunuyor.

Ama daha da önemlisi PKK’nın Kürt halkının tüm temel istemlerini bir yana bırakması. O, bağımsız Kürdistan tezini bırakmakla kalmıyor, ne federasyon ne de otonomi istiyor. PKK Kürt istemlerini sıradan kültürel haklara indir-di. Bu hakları bile sulandırıyor. Üniter devleti savunuyor, Kemalizme övgüler diyor..

Bu yanlış bir politikadan dönmek değil, geçmişte savunduğu ya da savunur görüldüğü tüm istemlerden vaz geçmektir. Bu bir havlu atma olayıdır. Zaten reimin hizmetine girdiğini Öcalan da partisi de gizlemiyor..

● 3- Diyelim ki söylenenler doğru.. Neden tüm Kürt Partileri, birbirinizi eleştirip yerden yere vurmak yerine, kazanılan ortak tecrübelerle ortak mücadele etmiyorsunuz? (Parti tüzüklerinden söz edeceksiniz.. Tüzüklerde ortak bir madde olmalıdır: KÜRDİSTAN’IN ÖZGÜRLÜĞÜ esası).

Bizim tüzük ve programımız başından beri birliğe açık. Ortak amaçlar için yurtsever güçlerle ortak cepheyi amaçlamışız ve yıllar boyunca bunun için çaba gösterdik. Zaman zaman kurulup sonra dağılan birlikler de oldu. Şimdi de Kuzay Kürdistan’lı sekiz partinin ortak bir platformu var, biz de içindeyiz ve birlikte iş yapıyoruz. Bu platform 1995 yılında oluştu. Başlangıçta PKK da içinde vardı; daha sonra politikaları yüz seksen derece değişince platformla yolu ayrıldı..

Kısacası, Kürt örgütleri, özellikle de PSK birlik konusunda sekte değil. Aksine buna her zaman çok önem verdik. Ama bir örgüt, eğer daha ortaya çıktığı gün sizi düşman diye hedef seçip yok etmeyi temel politika yapmışsa onunla nasıl birlik yapacaksınız? Dün PKK’nın yaptığı gibi..

Ya bir örgüt ulusal istemleri tümünden bir yana bırakmış, size baskı yapan, haklarınızı gaspeden rejimin diliyle konuşuyorsa?. Bugün PKK’nın yaptığı gibi..

Ama herşeye rağmen, PKK’yı bu bataktan çıkarmak için geçmişte çaba sarfettik. Şimdi de PKK yanlıştan dönsün, son üç yılda içine düştüğü teslimiyet politikasına son versin, kamuoyu önünde dürüstçe özeleştiri yapsın, yine birlikte çalışabiliriz. Bizimki kan davası değil.

Ama PKK bunu yapabilir mi? Besbelli yapamaz. Apo rehin alındıktan sonra, o da Apo’nun hayatını kurtaracağım diye onunla birlikte rejime teslim oldu. Örgüt olarak kendisi de bir rehine durumuna düştü.. Şimdi ise zaten, rejimin isteğine uygun olarak kendi kendisini tasfiye etmekle meşgul..

Öte yandan, Kürt partileri arasında şiddete başvurma, silahlı çatışma ne kadar yanlışsa, ki biz her zaman bu tür yöntemlere karşı olduk,

yapılan yanlışları eleştirmek de o kadar haklı ve gereklidir. Yanlışları eleştirmeden nasıl kitlelere doğru yolu göstereceksiniz?.

● **4- Kürdistanın bugünkü şartlarında, eğer hala politik baskılarla ve lobiler yaparak kurtuluşun sağlanabileceğini savunuyorsanız, bunu şimdi PKK da yapıyor, fakat bu, T.C'nin tutumundan anlaşılıyor ki hayalden öteye gidemez. Kurtuluş Avrupa'dan değil ancak Kürdistan'dan elde edilebilir. Kürdistan şartlarının ağırlığından söz edip Avrupa'nın tüylü yataklarında (cephe gerisinde) ahkam kesmek sizce doğru bir mücadele yöntemi mi?**

Kimden söz ettiğinizi bilmiyoruz; ama biz salt lobi faaliyetleriyle, ya da politik baskılarla sonuç alınabileceğini savunmuş değiliz. Politik göçmenlerin Avrupadaki koşullarını da bilmediğiniz anlaşılıyor, sayın Cen. Belli ki bu türden spekülasyonlar ve "kuştüyü yatak" masalları sizi de etkilemiş..

Geçmişte faşist ve askeri darbeler pekçok ülkeden yurt dışına politik bir göçmen dalgasının oluşmasına yol açmıştır. Türkiye'de de kaç kez oldu. Bu insanların çoğu geçmişte ülkede çalıştılar, en önlere mücadele ettiler, hapislere girip çıktılar. Yurt dışına çıkanların tümünü de aynı kefeyle koymayın. Göçmenlik zordur, yaşayan bilir. Birçok kişi göçmenlik koşullarında yorulur, mücadeleyi bırakır. Göçmenlik bir değirmen gibi insanları öğütür. Ama yurt dışında gecesini gündüzüne katarak çalışan, direnen, ayakta kalan, örgütlü yapıyı koruyup sürdüren birhayli insan da var. Bu insanlara da saygı duymalı. Onların mücadelesi yurt içi mücadeleye büyük destektir.

Elbet, asıl mücadele alanı yurt içidir. Bizim partimiz, yani PSK da yurt içinde kuruldu. Faşizmin zindanlarına çok kişi verdi, kurbanlar verdi ve yurt içinden hiç kopmadı. Yoldaşlarımızın, taraftarlarımızın ancak küçük bir kesimi yurt dışına çıktı. Çoğunluk oradadır ve mücadele devam ediyor.

● **5- HADEP ve aşiret partileriyle Türkiye'de mücadele sadece düzenin bir parçası olmaktan ziyade sizce nereye gidebilir?**

HADEP'in politikalarını en çok eleştirenlerden biri biziz. Ama böylesine toptancı bir küçümseyiş haklı değil. Legal mücadele alanı

son derece önemlidir. İlkesel olarak bu alanı kullanmak lazım. Kürt hareketini legal mücadele alanından uzak tutmak isteyen rejimdir. Kürtler buna karşı direnerek, bu alanı kullanmakta ısrar ederek cevap vermelidirler.

Şu ya da bu legal parti yanlışlar yapabilir. Neyin yanlış yapıldığına bakmalı. Öncelikle eleştiri ve önerilerle yanlış düzeltmeye çalışmalı. Bu mümkün olmazsa ayrı bir örgüt kurmak da mümkün. Kürtler son on yıldır bunu yapıyorlar. Ama legaliteyi tümünden küçümsemek, reddetmek, yanlış bir tutumdur ve büyük laflar edip bir iş yapmamaya, ataletle varır.

● **6- Kadrolarınızın kaçta kaç Türkiye'de bulunuyor, bulunanlar neden seslerini yükseltmiyorlar? PKK'yı tek alternatif bırakıp muhalıfsız bir çelişki yaşıyorlar?**

Sayın Cen, sorunuzun birinci bölümünün cevabı yukarda verilmişti. Ses yükseltmeye gelince, bu olanaklara bağlı. Bakın, Türk rejiminin elinde devlet malı ya da özel, onlarca televizyon kanalı var. PKK'nın da kanalı var. Ama, sizin nasıl "kuştüyü yatağınız" yoksa, bizim de bu olanağımız yok.. Buna karşılık boş oturmuyoruz. Elimizdeki dar olanaklarla sesimizi duyurmak için elden geleni yapıyoruz. Bu ses hem yurt içinde hem dışında var.

PSK 28 yıl boyunca Kürt halkına doğru yolu göstermek, yanlışlar konusunda uyarmak için elinden geleni yaptı. Özellikle, rejimin rehlin aldığı PKK eliyle Kürt hareketini pasifize etmeye çalıştığı son üç yıl zarfında, kitlelerde düş kırıklığını önlemek, doğru bir kanalda seçenek yaratmak için de, yurt içinde ve dışında yoğun bir çaba gösterdi ve buna devam ediyor. Bunu tüm yurtsever çevreler biliyor. Ama sorun da işte burada. Bu çabalara omuz vermek gerekiyor. Yanlışın karşısındaki güçlü seçenekler ancak böyle yaratılabilir.

Acaba çalışanlara moral vermek, omuz vermek, ortak çalışmalarda yer almak yerine olup biteni seyretmek, ya da sadece yakınmak, "neden daha fazlasını yapamıyorsunuz?" diye eleştirmek haklı bir tavır mıdır, çıkar yol mudur?

Ne yazık ki şu anda sahnede böylesine çok seyirci var.. Onlar tribünlerden mücadele meydanına inse, çalışanlara omuz verse çok şey değişecek..

Avrupa'nın Kürt sorunu konusundaki tavrı

Sayın A. Emrah'ın sorusu şöyle:

- Avrupa'nın Kürt sorunu konusundaki tavrı çözüme yardım eder mi, yoksa bunun tersi mi söz konusu?

Avrupa deyince malum, birçok ülke söz konusu. Düne kadar birbirine zıt doğu-batı diye ayrılıyordu. Şimdi de, iki karşıt kamp biçimindeki bu bölünme kalmamış olsa bile, farklı ülkeler söz konusu. Bu ülkelerden her birinin politikası, şu veya bu konuda, birbirinden farklı olabiliyor.

Öte yandan, Avrupa dendiği zaman, genellikle akla gelen Avrupa Birliği'dir.

Avrupa Birliği'nin Kürt sorunu konusundaki tavrı ise, geçmişten beri bir yanıyla olumlu, bir yanıyla olumsuzdur. Bu ülkelerin çoğu NATO üyesidirler ve geçmişten beri, NATO'nun diğer bir üyesi olan Türkiye'ye ekonomik, politik ve askeri planda destek olmuşlardır. Öyle olunca da, ister istemez, Kürt halkına baskı yapan bu rejimin yanında, dolayısıyla Kürt halkının karşısında olmuşlardır.

Öte yandan, Avrupa Birliği ülkelerinin Kürtlere ilişkin politikası da genel olarak demokrasiye ve insan haklarına ilişkin politikası da Türkiye'ninki ile tam olarak çakışmıyor. Bu ülkeler belli bir demokratik sisteme sahipler. İnsan hakları konusunda ortak normları var. Oysa Türkiye'deki rejim, görünüşteki çok partili parlamenter düzene rağmen iğretidir. Türkiye demokratik bir ülke değil. Düşünce, basın, örgütlenme özgürlükleri kağıt üzerinde var, gerçekte yok. İşkence sistemli biçimde süregelmekte. Bu yüzden Türkiye, bir üyesi olmaya çalıştığı AB ile sürekli olarak ters düşüyor, eleştiriye uğruyor.

Kürt sorunu konusunda da durum aynı. Avrupa ülkeleri Kürt sorununa Türkiye'nin gözüyle bakmıyorlar, Kürtler üzerindeki baskıları onaylamıyorlar. Zaman zaman eleştiriler yöneltiliyor. Avrupa Parlamentosu'nun Kürtlerle ilgili olarak Türkiye'yi eleştiren ve Kürt sorununun diyalog yoluyla çözümünü isteyen birçok kararı var.

Avrupa Birliği'nin üye adayları ülkelerin, bu arada Türkiye'nin de önüne koyduğu "Kopenhag Kriterleri"de Kürtleri yakından ilgilendiriyor. Bu kriterler azınlık haklarına saygıyı, dil ve kültür haklarını içeriyor.

Türkiye ise hem AB'ye üye olmak istiyor, hem de bu normlardan rahatsız, onları yerine getirmemek için ayak diriyor. Bu nedenle sık sık AB'ye ters düşüyor, ondan yakınıyor, AB'nin Türkiye'yi bölmek istediğini ileri sürüyor.

Oysa Avrupa ne Kürtlere dost, ne Türklere düşman. Bunlar demokratik ülkelerin çağdaş normları. Avrupa halkları, büyük küçük bu normlar sayesinde birarada barış içinde yaşıyorlar, daha geniş siyasal birlikler oluşturuyorlar.

Avrupa'nın bu tutumu, elbet Kürt sorunu bakımından olumludur. Bu tavır, Kürt sorununun tam bir çözümüne elbette ki yetmez (çünkü Kürt sorunu, Kopenhag Kriterleri'ni aşan çok daha geniş boyutlu bir sorundur); ama onu olumlu yönde etkiler.

Sonuç olarak, Kürt sorununun çözümünü şu ya da bu dış güçten bekleyemeyiz. Kimsenin böyle bir derdi yoktur. Kürt sorununu çözüme götürecek olan en başta Kürt halkının mücadelesidir. Bu mücadele sürdükçe, Türkiye'nin içinde de dışında da, çözüme yardımcı olan güçler çıkacaktır.

Çoğunluk her zaman doğru yolda olmayabilir..

Sayın A. Emrah 10 Mayıs tarihli ikinci mektubunda şöyle diyor:

Benim geçen günkü soruma verdiğiniz cevabı okudum. Teşekkürler. Bugünkü soruma da cevap verirseniz sevinirim.

- Kemal Burkay'ın PKK ve KADEK hakkındaki yazısını okudum. Ama son Newroz'da da görüldüğü gibi, Kürt halkının büyük bölümü PKK'dan yana tavır koydu. Buna rağmen PKK ve KADEK'i bu şekilde suçlamak Kürt halkına da aynı suçlamaları yöneltmek değil midir?

Sayın okurumuz,

Öncelikle Newroz'da Kürt halkının büyük bölümünün PKK'dan yana tavır koyduğu sonucuna nereden varıyorsunuz? Bu PKK'nın ve onun güdümündeki medyanın iddiası.

Newroz gösterileri sırasında bir bölüm insan PKK'dan yana slogan atmış olabilir. Bu bir ölçü olarak alınamaz. Newroz ulusal bir bayram, yurt içinde ve dışında Newroz gösterilerine neredeyse tüm Kürt halkı katılıyor. Bunu yaparken de şunun ya da bunun hatırına değil, bayramını kutlamak için yapıyor.

Yurt dışındaki Newroz kutlamalarını ele alalım: (Yurt dışında Newroz serbest. Kimse de bir bayramı kutlamayı yasaklıyacak kadar ilkel değil.) Bu yıl yurt dışında PKK taraftarları Newrozu kendi başlarına kutlarken, PKK dışındaki Kürt kuruluşları birçok ülkede ortaklaşa kutladılar ve bu ortak etkinlikler oldukça kitlesel geçti.

Yurt içinde, Kuzey parçasında ise Newrozu kutlama hala rejimin keyfine, iznine bağlı. Örneğin o, Diyarbakır'da kutlanmasına izin verirken, bazı illerde vermedi. Yine Diyarbakır'da da bu izni, belli koşullarla, yani sınırlar koyarak HADEP'e verdi. Buna rağmen insanlar, HADEP yanlısı olsun olmasınlar, gösteri için belirlenen alana koşular. Bu doğaldır. Siz de biz de Diyarbakır'da olsak, Newroz günü sözkonusu alanda olurduk.

PKK yanlısı çevreler, Kürt halkının Newroza bu doğal ilgisini, kendilerine yonttular, bunu kendi politikalarına bir destek, onay, hatta "referandum" olarak yorumladılar. Bu yorumun gerçeklerle bir ilgisi yok.

Bu bayların deyişine göre Kürt halkı dün onlardan yanaydı, yani bağımsız Kürdistan istiyordu; şimdi de onlardan yana, yani hiçbir şey istemiyor! Onlardan yana, yani Kemalizmi ve üniter devleti savunuyor.. Bu olabilir mi? Kürt halkı bu kadar şaşkın mı?..

Ama şaşkın olan elbet Kürt halkı değil, onlar. Sözkonusu "referandum" şamatası ise bir demagoji.

Hangi politikaların halktan ne kadar destek gördüğü ancak özgür koşullarda anlaşılır, Türk rejiminin herşeyi bir deli gömleğine soktuğu bugünkü antidemokratik, yasaklı ortamda değil.

Öte yandan, birşeyin doğru olup olmadığına kanıtı salt kitle desteği değildir. Kitleler belli koşullarda yanlısı da seçebilir. Yanlışa karşı olmak, halka karşı olmak değildir.

Örneğin bir dönem Alman halkı'nın "büyük bölümü" Hitler'den yana tavır koydu, onun NAZİ partisini iktidara getirdi. O zaman Alman sosyalistleri ve demokratları Hitler'e karşıydılar. Acaba, sahip olduğu kitle desteğine bakarak, Hitler'e veya Nazilere karşı olmak, Alman

halkına karşı olmak biçiminde yorumlanabilir mi?

Şah sonrası İran'ında da kitlelerin büyük bölümünün bir ortaçağ düzeni kurmaya çalışan mollaları izlediğini gördük. Bu durumda, Humeyni'ye ve Hizbullah'a karşı olmak İran halkına karşı olmak diye nitelenebilir mi?

Uzağa gitmeye ne hacet, Türkiye'ye bakalım. 1982 Anayasası halktan yüzde 90'ın üzerinde evet oyu almıştı. Buna bakarak bu anayasanın iyi olduğu, halkın çıkarlarını temsil ettiği söylenebilir mi?

Üç yıl önce yapılan seçimlerde de Türk halkının oyları en ırkçı, şoven partilere yöneldi. Kürt düşmanlığı yapan iki parti, DSP ve MHP büyük prim yaptılar. ırkçı MHP yüzde 18 oranında oy alırken, sosyalist solun en çok oy alan partisinin (ÖDP) oyları yüzde biri bile bulamadı. Oysa Kürtler bir yana, Türk halkının, emekçilerinin çıkarlarını MHP mi temsil ediyor, yoksa ÖDP mi?

Ve daha da ilginç, son seçimde Elazığ gibi halkının ezici çoğunluğu Kürt olan bir ilden en çok oyu Mehmet Ağar gibi birinin alması.. Bu, Kürtler bakımından trajikomik bir durum değil mi?

Demek ki salt çoğunluğun tercihi ve eğilimi her zaman sağlıklı bir ölçü olamıyor. Çevresinde belli bir kitle olması kimseyi haklı kılmaya yetmez. Özellikle de ortamın doğru bir seçim yapmaya elverişli olmadığı, kitlelerin başka etkenler tarafından şaşırtıldığı, yanıltıldığı veya baskı altına alındığı durumlarda..

Bu nedenle, sayın okurumuz, PKK'nın veya KADEK'in kitle desteği ne olursa olsun, onları eleştirmek Kürt halkını eleştirmek veya "suçlamak" değildir. Burkay'ın yazısını değerlendirirken de siz yazıda dile getirilen görüşlere bakın; onlar doğru mu değil mi? Önemli olan bu.

Bunun tersi, kişiyi "çoğunluk her zaman haklıdır" gibi yanlış bir önermeye (postülat) götürür.

Politik mücadelede yanlış yapanı eleştirmek, özellikle de yanlış yapan güçlü olduğu ya da öyle görüldüğü zamanlar daha da gerekli ve önemlidir. Böyle durumlarda yanlışla karşı çıkmak, kitleleri uyarmak ve onlara doğru yolu göstermek, zor ve zaman zaman riskli de olsa, bir görevdir, bir erdemdir. Ancak böyle yaparak kitleleri yanlıştan koruyabilir, bir süreç içinde de olsa, ondan kurtarabilir ve doğruya yöneltebilirsiniz.

Prof. Yalçın Küçük'e sorular:

SUÇLUYORUM

Hasan Yıldız

Bireyin kendine göre bir tarih anlayışı olabilir. Geçmiş ve bugünü kendine göre yorumlama hakkı olabilir. Ancak bilim adına tarih yapan, bu iddiada olan biri 'kendine ait' olanı bir kenara bırakmakla yükümlüdür. Üstelik bu kişi tarihsel olgular karşısında kavramları ruhuna uygun kullanmasını bilir. Çünkü "tarihçi çağının insanıdır ve çağına insan varoluşunun koşulları ile bağlıdır. Kullandığı -demokrasi, imparatorluk, savaş, devrim- gibi kelimelerin kendilerinin bile, onları ayıramayacağı bugüne özgü anlam yükleri vardır." (1) 'Tarih nedir' sorusuna yanıt arayan ünlü İngiliz diplomat-tarihçi Edward Hallet Carr, tarihçiyi geçmişin değil, yaşadığı dönemin insanı olarak görür. Ancak çok önemli bir belgeyi ele geçiren herhangi bir tarihçi, bu belgeye gerekli soruları sorma cesareti ya da duyarlılığı gösteremezse, bilimsel bir noktaya ulaşamaz. Vakavünist olanların böylesi bir zorunluluğu yok. Bu türlerin yorumları kendilerine ve olayın sahiplerine aittir. Yine bu nedenle bilim adına tarih yapanların yorumlara yükledikleri anlamlar karakteristik özellikler

gösterirler. Suçlamamı bir ders performansına dönüştürmeye hiç niyetli değilim ve bu gerekli de değil. Ayrıca, bir veri alanı olarak suçlamanın kesinleşmiş belgelerine de ulaşmış değilim. Sadece bilinçli bir eylem içinde olan -son yüzyıla nakşedilen- moda deyimle, 'gönüllü sürgünlerin' düşüncelerine ve eylemliliklerine ait sezgilerim var. Yine de bu, benim soru sormama engel değildir. Bugün için somut, elle tutulur bir belge yoksa da, gören gözlerim ve diğer duyularım beni bir o kadar belgeye yaklaştırmaktadır. Sezgilerle de olsa, eğer bugün bunu söylemezsem, biliyorum ki tarihe karşı suçlu duruma düşeceğim. Çünkü tarih aynı zamanda bir 'sezgidir', 'fısıltılara kulak vermek'tir, başlangıç ve sona bu duyarlılığı katabilmektir. Hele gözümüzün önünde geçen olaylar hakkında bir şey sezemiyorsak, yine Carr'ın deyişiyle "ya siz duyarsızsınız ya da tarihiniz alık bir adamdır." (2) İşte günümüzde 'la raison d'Etat'ın yani 'hikmet-i devlet'in kullandığı en önemli alanlardan biri olan medyanın kamuoyu oluşturmada oynadığı en önemli rol, insanların

sezgilerinin yönünü değiştirmekte gösterdikleri becerilerdir. Tarihçi ise bu tuzakları aştığı için ünvanına layıktır.

Peki, Türkiye’de olan nedir? Tarih adına tarihsizleştirilmeye çalışılan koskoca bir dönem aktörleri olan birilerinin ‘bilim’ adına bizi desenformasyona uğratmaları, onların ne kadar ayaklar altında olan politik ahlakla davrandıklarını gösterir. Politikacılık ve tarihçilik karıştığı için, sorun daha da karmaşık bir hal alır... Suçlama işte bu tiplere karşıdır. Ya politikacı olunuz; yaptığınıza ve yazdığınıza öyle değer biçelim, ya da kelimenin tam anlamıyla tarihçi olunuz, evrenselleşiniz. Politikanın reelliğiyle, tarihselliğin bilimselliği arasında sıkışan biri yolunu seçemezse, psikolojik faktörler kendisini onda acımasızca gösterir. Bizim özgülmüzde bu iki dere arasında sıkışan Sayın Prof. Yalçın Küçük’tür. O’nun son çalışması olan ‘ŞEBEKE’yi uzun zamandan beri elimin altında tutmama karşın, Orhan Pamuk

ve Ahmet Altan’ın romancılıklarına ait kritikleri bitirip bir türlü 267. sayfaya gelemedim. Bir politolog olarak romanlar üzerinde gösterdiği kritik ustalığı ve estetiği, politikanın ana sorunlarında her nedense gösteremiyor. Oysa ben, ve sorunla ilgili olan çok geniş bir kamuoyu bunu görme hakkına sahip olduğumuzu düşünüyorum. Çünkü; Yalçın Küçük, yaşamının 7 yılını Türkiye’ye en ağır sorunları yaratan PKK çevresinde geçirdi, Orhan Pamuk’un yanında değil. Ne ‘Aydınlık Zindan’ ne ‘Sırlar’ ne de ‘Şebeke’ adlı çalışmada günümüzün yakıcı sorunlarına ve bu arada 7 yıllık yaşamın –hatta devam eden yaşamın demek daha doğru olacak- sonuçlarına değinme gereği duymuyor. Birşey söylememek için konuşuyor, konuşma

özgürlüğünü kullanıyor. Oysa ben soruyorum. Kamu adına soruyorum. Şebeke adlı çalışmanın 267. sayfasından 274. sayfasına kadar sığdırdığı bu döneme ilişkin belirlemelerini tekrar bir soru olarak kendisine yöneltecek durumundayım.

Yalçın Küçük son çalışmasında İmrallı sürecine değiniyor, "Bazı Kürt Şefleri’nin tümünü bana bağlamasını ölçüsüzlük saymakla birlikte, kendimi böyle bir discours’un düşünsel hazırlayıcıları arasında sayıyorum" (3) diyerek bir gönderme yapmaktadır. Discours’la söz konusu ettiği ‘İmrallı söylemidir’.

‘Bazı Kürt Şefleri’ belirlemesinde ise bir karışıklığı önlemek için açıklayıcı olmak zorundayım: Araştırma düzeyinde, Sayın Küçük’ü bilim dışı ilişkilerinden ötürü zan altında bırakan bir çalışmada bugüne kadar sadece bu satırların yazarının imzası oldu. ‘Muhatapsız Savaş, Muhatapsız Barış’ adlı çalışma ‘uluslararası komplo’ adı altında bir dönemi polisiye roman hikayelerine döndürüp unutturmayla çalışanlara karşı yazıldı.

cine değiniyor, "Bazı Kürt Şefleri’nin tümünü bana bağlamasını ölçüsüzlük saymakla birlikte, kendimi böyle bir discours’un düşünsel hazırlayıcıları arasında sayıyorum" (3) diyerek bir gönderme yapmaktadır. Discours’la söz konusu ettiği ‘İmrallı söylemidir’. ‘Bazı Kürt Şefleri’ belirlemesinde ise bir karışıklığı önlemek için açıklayıcı olmak zorundayım: Araştırma düzeyinde, Sayın Küçük’ü bilim dışı ilişkilerinden ötürü zan altında bırakan bir çalışmada bugüne kadar sadece bu satırların yazarının imzası oldu. ‘Muhatapsız Savaş, Muhatapsız Barış’ adlı çalışma ‘uluslararası komplo’ adı altında bir dönemi polisiye roman hikayelerine döndürüp unutturmayla çalışanlara

karşı yazıldı. Bu süreç, iddia ettiği gibi, bütün boyutlarıyla kendisine bağlanmış da değildir. Sürecin bir yerinde ve bir yapısında rol aldığı açık olması bizim için yeter ve artar bile. Köşe yazarlığı düzeyinde ise Özgür Politika adlı gazetede yazılar yazan Yaşar Kaya’nın açıklamaları oldu. Yaşar Kaya ise bu eleştirileri yaparken, neden ve hangi amaç için yaptığını bilemeyecek kadar bir yerde ‘şeflik’ yapmaktadır. Bulunduğu yerin gerçek şefleri onun bu değerlendirmelerine bir nebze olsun değer vermemekle bunu yeterince gösterdiler. Benim ise bu kategorilerle hiçbir ilişkim yok. Dolayısıyla tartışmanın bu boyutunda Yalçın Küçük ile başbaşa kalıyoruz ve ben bundan, aramızdaki gereksizler atıldığı için, fazlasıyla memnunum.

Bunu, tartışmayı daha da kolaylaştırıcı olduğu için söylüyorum. Yoksa Yaşar Kaya'nın günahı kendi boynuna aittir.

Yalçın Küçük'ün 'Şebeke' adlı çalışmasının da bir kaç satıra sığdırmaya çalıştığı, Türkiye'nin son çeyrek yüzyılıdır. Acıların, gözyaşının, ihanetin ve kahramanlıkların belleğimizde hâlâ izlerini taşıdığı bir çeyrek asırdır. Cumartesi Anneleri'nin yanık yüreklerinin sesinin hâlâ duyulduğu bir dönemdir. Hangi cephede olursa olsun, yüreğine taş basılan her annenin artık bir 'Cumartesi Annesi' haline geldiğini bir karanlık dönemdir bu. Tüm Türkiye insanı açısından bu dönemin aydınlatılması hem tarihsel, hem de insani bir görevdir. Çünkü anaları, oğullarının yanına götüren mezarların ıstırap yüklü yollarıdır. Birçoğunun bu hakkı bile yok... Hangi dağın başında, hangi derenin kıyısında, hangi kampın zindanında özgürlük adına kafalarına sıkılan kurşunlarla bu dünyadan göç ettiklerinde bize, sadece adlarını bıraktılar. Kimi o haktan bile mahrum oldu. Ve bu çeyrek asrın eylemliliğinin sonuçlarını savunabilir hale getirmek için Y. Küçük 'bozulma' teorisine sarılmaktadır. O'na göre "Kürtler bozulmuş"tu!.. İsmail Beşikçi Hoca'nın bu bozulmayı İmralı süreciyle başlattığını, kendisine göre ise Kürtler içinde çok önceden beri 'bozulma' yaşandığını söylemektedir. Kesin bir tarih vermemekle birlikte 'bozulma'nın Eylülüst politikalar sonucu olduğunu biliyoruz, çıkartabiliyoruz. Eylülüst politikalar, dünya genelinde, toplumsal laboratuvarlar'da yapılan denemelerin bir sonucu olarak, büyük güçler tarafından, 12 Eylül'den çok önce uygulamaya konmasıyla biliniyor. Küçük'ün Türk toplumu üzerinde 'küçültme ve kazıma' olarak belirttiği Eylülüst politikalar, Kürtler arasında 'bozulma' olarak ortaya çıkıyordu. Bozulma, toplumun kendi kendisine yabancılaşmasıdır.

Bu kavramı yerli yerine oturtmak için biraz geçmişe dönmek ve Kürtler'in, uzun bir sessizlik döneminden sonra kendileri için politika yapar hale geldikleri, şehirleşmeyle birlikte entelektüel yapının nisbeten geliştiği ve buna bağlı olarak demokrasi ruhunun uyandığı 1960 sonrası Kürt eylemliliğine bakmak yerinde olacaktır. Yalçın Küçük TİP dönemini anlatırken, demokrasi talebinin bu parti aracılığıyla Kürtler'de nasıl yoğunlaştığına dikkat çekiyor ve 'Doğu Mitingleri'nin Kürt siyasetini ve siyasetçilerini nasıl ön plana çıkardığına parmak

basıyor. Bunlar Kürt uyanışının, -şimdilerde kafalara kazınırcasına söylendiği gibi- PKK hareketi ve Öcalan ile ortaya çıkmadığının sosyolojik verileridir ve başkaları tarafından da aynı dikkatle izlenmekteydiler. Denebilir ki eğer İsmail Beşikçi bu mitinglerin "çocuğu" sayılacaksa (4) PKK ve Öcalan bu sosyal değişimin ancak bir sonucu olabilirdi. Onlar bunu bile layıkıyla oynayamadılar; Demokrasi ruhunun yükseldiği bu dönemi redderek toplumu kendisine yabancılaştırmanın dozunu arttırdılar. Apoizm denen teori bütün bu dönemin reddi olarak ortaya çıktı. Kendi tarihini tanımayan bir kuşak böyle yetiştirildi. İşte bozulma buradaydı. Tarih ve kimlik saptırması kolonyalist politikalarıdır. Paradokslar ülkesi olan Türkiye'de, "ulus diye, ulus diye" ulussuzlaştırmak bu eller vasıtasıyla yapıldı. Sokaktaki insanın bu kadar propoganda bombardımanı altında Kürt sorunu deyince PKK'yi aklına getirmesini anlıyorum ama, bilim adına yola çıkanların neden bu popülist eğilimleri ölçsüz biçimde kullandıklarını anlayamıyorum.

Bunun devamı daha da beterdur: 1989 yılında Toplumsal Kurtuluş adlı dergide 'PKK içindeki Apo liderliğini bir kişinin fiziksel varlığı olarak değil, yoğun bir kolektif liderlik olarak' gören Yalçın Küçük, 1993 yılında kendi ifadesiyle "gönüllü sürgüne" çıkarak PKK çevresine ve bu kanalla Kürtler içine yerleşti. Yine kendi ifadesiyle "keşif kolu" olarak bu yapılar içinde analizler yaptı, sonuçlar çıkardı. İşte bu sonuçların uygulamaya konmasında Öcalan ile işbirliği yaptı. Bir yanda PKK'nin kongreleri yapıyor, resmi kararlar çerçevesinde kadrolar dağlara gönderiliyorken, diğer yandan parti lideri olarak Öcalan, örgüt dışı unsurlarla farklı bir dil kullanıyordu. Yalçın Küçük bu ikili dili en çok dinleyenlerdendi. Hafıza-i beşer nisyan ile malumdür -isterse bunları yalanlayabilir, ama onun hafızasına tam bir güvenim var- unutmuş olması mümkün değildir; Suriye Krizi'nin çıkmasından çok önceleri Med-TV'de yapılan bir programda konuşan Küçük, yaklaşık olarak şunları söylüyordu: "Öcalan ile bütün konularda aynen düşünüyoruz. Yalnız onların kendi soluna karşı tavırlarında ayrılıyoruz." Demek ki 'İmralı discours'unun iskeleti çok önceden hazırlanmıştı. Peki bundan, bırakalım PKK'yi, bugünkü Başkanlık Konseyi arasında bulunanlardan kaçının haberi vardı? Gerçi, bu soruyu sormanın artık hiçbir anlamı kalmadı. Ama etik

açıdan sorulması gereken soru da hâlâ ortada duruyor: Aynı düşünülen konular neydi ve nasıl olurdu? Bu sıralar PKK ve ona bağlı olan organlar peş peşe kongreler, konferanslar toplayarak kararlar alıyorlardı. Politik açıdan yasal sayılabilecek olan bu toplantıların sonuçlarını son derece iyi bilen Yalçın Küçük, bir bilim adamı olarak nasıl olur da, örgütün yasal kararlarıyla 180 derece farklı düşünen bir liderle ortak anlayışlarda birleşebiliyordu? İşin daha trajik yanı, bu kararları almanın, ya da alınan kararlar karşısında ses çıkarmayanın da Öcalan olmasıdır. Öyleki Öcalan edebiyatçıları derneğinin bile ne yönde kararlar alacağını dikte ettirecek kadar olayların içinde olan bir enerjiye sahiptir. Ancak gemide toplananlar geniş hayalleriyle yaşarlarken, rota başka yöne doğru gidiyordu. Bu insanlar okyanusun içinde nereye gittiklerini bilmiyorlardı. Belki de kıyıdaydılar ve kendilerini okyanusta sanıyorlardı. Pusulaları yoktu ve varsa da, onu sadece bir tek kişi kullanıyordu. Peki; bu anlayışla "tüm konularda birleşmek" örgütün, kadroların, kitlelerin aldatılması anlamına gelmiyor muydu? Bir halkın politik olarak aldatılmasına aracı olmak hangi bilim etiğinde vardır? O'nun 'İmrâlı discours'u nu doğru bulup/bulmamasını eleştirecek bir yan yok. Bu discours'un hazırlayıcıları arasında olabilecek olan -isini burada anmayı gereksiz bulduğumuz- başka kişiler de olabilir. Öcalan orta yerde herkesten daha fazla discours'a sahip çıkarırken, onları eleştirebilecek durumda değilim. Ama hem yasal örgüt kararlarının alındığı bir dönemde, bir devrimci, bir sol'cu bir bilim adamı gibi bulunup, PKK'nin propogandasını yapacaksınız, hem de örgütün bu kararlarıyla bağdaşmayan işler yapan biriyle ortak hedefler

Dilsizleştirilmiş, duygusuzlaştırılmış, kimliği elinden alınarak sokaklara bırakılmış halk'a kurtarıcı olarak 'İmrâlı discours'u büyük bir politik beceriyle sunuyor. Ve Yalçın Küçük bu politikaların denklemleri içinde yer alarak sol analizler yapmaya devam ediyor... Peki neyin adına bu yapılıyor? Öcalan ile ilişkiye giren bir tek yasal devlet organı daha ortaya çıkmamışken, Yalçın Küçük neyin adına 'İmrâlı discours'unun hazırlayıcıları arasında kendisini görüyor. Barış gibi kutsal ve saygın bir kavramın arkasına sığınarak açıklamak yetersiz kalıyor. Öcalan İmrâlı duruşmaları sırasında olur olmaz konuştukça Yalçın Hoca'nın "Öcalan fazla konuşuyor" diye tepki göstermesini şimdi daha iyi anlıyoruz

saptayacaksınız. Peki bunun adı 'bozulma' değil mi? Bozulmayı en etkili eller kanalıyla sapsiz bırakılmış bir halka dayatma değil mi? Bunun adının komploculuk olduğunu siyasetin içinden gelen Yalçın Küçük bilmiyorsa kim bilebilir!.. Kendisine yabancılaşan, yabancılaştırılan toplum, bozulan toplum değil midir? Ne devrimci, ne bilim adamı sıfatı bu işlerde rol almasına neden değildir. Bir tek sıfat dışında; ve

bu sıfatı açıklamayı kendisine bırakıyorum. Daha da geriye gitmeye gerek var mı? Biraz olsun geriye bakma cesareti gösterebilirsek orada hesaplanan hedefin Yalçın Küçük'e devrediliş öyküsünü buluruz. Politik olarak Öcalan'ın partisine dayattığı 'bozulma', Doğu Perinçek ile yapılan yakınlaşmada ifadesini buluyordu. Bugünkü 'discours'un ilk verileri o günkü ilişkilerde şekilleniyordu. Hâlâ hatırlardadır; '14 Ağustos Atılımı' denen gerilla savaşının şokunun toplumda yaşandığı bir sırada 2000'e Doğru dergisi PKK propogandası yaparak ilgi topluyordu. O günlerde 'Perinçek'in kendi hesapları' denip geçirtilmişti. Şimdi 'başkası'nın da

bu hesapta payı olduğunu kim, nasıl inkar edilebilir?

Öyleyse; kuruluşundan beri Kürt toplumunun dinamiklerine 'ulusallık' adına saldıran bir örgüt, 'bozulma' siyasetinde başrole oynatılmıştır. Bu nedenle aynı verilerden hareket edersek, PKK hareketine, Kürtler'in içinde yaşadığı değerler sistemini parçalayan, Eylülist bir hareket olarak bakmak yanlış olmayacaktır. PKK üzerinde oynanan kontrol mekanizmasıyla bu değerler sistemiyle oynanmış, İmrâlı süreciyle de bu halk teslim alınmaya çalışılmıştır. Öcalan'ın 'Bekaa Discours'larına bakınız. Yerden yere vurduğu, küfrettiği,

elinden tutuyor gibi yapıp tekrar yere çaldığı insan, artık kişiliğini yitirmiş, kelimenin tam anlamıyla teslim olmuş bir et yığındır. PKK'de kitle 'yığın' haline getirilmiştir. Zor karşısında kendilerini güvence altına almak için, zor'a teslim olan aydınlar ise, bozulan toplumun habercisidirler. Kendi tarihine ve kişiliğine yabancılaştırılan insandan ne olur? Bunların anlamını Küçük gibi biri bilmiyorsa, tarih'te bir yerde duruyor demektir. Yalçın Küçük bunu çok daha kısa özetle şöyle açıklıyor "kendi değerler sistemini yitirmiş bir halk, teslim olmaya her zamandan çok hazırdır" (5) O, 'Sevgili Başkan' ile buluşmaya gittiği tarihlerde 'bozulma' teorisinin işlediğini bir bilim adamı olarak görüyordu ama, bu mekanizmanın başında bulunan Öcalan'a 'kurumsal' bir işlev yüklemekten de geri durmuyordu. Ne anlamı olduğunu şimdi detaylandıramayacağım bir olgu daha var; Öcalan da kendi cephesinden bu tür komplimanlara yanıt vererek Yalçın Küçük için, "O'nu tek kişilik bir parti" olarak gördüğünü açıklıyordu. Bu belirlemenin toplumsal hiçbir dayanağının olmadığını biliyoruz; olsa olsa ancak bilinmeyen bir 'güç' tür söz konusu edilen.

Öyleyse Apoizm denen keşmekeşlik Eylül- list bir politikadır. Eylül- list politikalarda başrolü oynayan din, şimdi sırasını Öcalan'a devretmiştir. Politikanın dinselleştirilmesine sözde karşı çıkmanın hiçbir geçerli yanı yoktur. Çünkü din bu discours'un sadece bir parçasıdır. 'Discours'unu desteklediği Öcalan peygamberce sözler etmeye devam ediyor ve kendi topluluğu tarafından mesih ilan ediliyor. Görüyorsunuz ki Eylülizm, Kürtler'i hem biçiyor, hem küçültüyor. Apoizm dinsel bir espri ile politik söylemin içine aktarılıyor. Kutsal topraklardan bahsediliyor. İmrallı'da lanetlediği geçmişine peygamberler diyarının toprağını katarak kut- samaya çalışıyor. Bütün bunlarda mistik bir anlayışı bulmak ta mümkündür: Tüm lanetli, bozulmuş toplumlara bir kurtarıcı gelmiştir. Peygamberler bu tür toplumların içinden çıktı, ne var ki, Öcalan'ın yolunu tıkayan, kendisini son peygamber ilan eden Hz Muhammed olmuştur. Şimdi Muhammed'in bu öngörüsünü takdir etmemek mümkün mü?

Dilsizleştirilmiş, duygusuzlaştırılmış, kimliği elinden alınarak sokaklara bırakılmış halk'a kurtarıcı olarak 'İmrallı discours'u bü-

yük bir politik beceriyle sunuluyor. Ve Yalçın Küçük bu politikaların denklemleri içinde yer alarak sol analizler yapmaya devam ediyor... Peki neyin adına bu yapılıyor? Öcalan ile ilişkiye giren bir tek yasal devlet organı daha ortaya çıkmamışken, Yalçın Küçük neyin adına 'İmrallı discours'unun hazırlayıcıları arasında kendisini görüyor. Barış gibi kutsal ve saygın bir kavramın arkasına sığınarak açıklama yapmak yetersiz kalıyor. Öcalan İmrallı duruşmaları sırasında olur olmaz konuştuğunda Yalçın Hoca'nın "Öcalan fazla konuşuyor" diye tepki göstermesini şimdi daha iyi anlıyoruz.

E. H. Carr ile başladım, bir tekrar da olsa O'nunla bitirmek istiyorum: "Bir tarih eserini okuyunca, daima fısıltılara kulak verin. Eğer bir şey sezemiyorsanız, ya siz duyarsızsınız ya da tarihiniz alık bir adamdır."

Ah! Sevgili Aziz Nesin, seni o kadar arıyoruz ki...

Bak; 'Klinik' vak'a lar tarihimizi ne hale koydu. Duyarsızlığımız nerelere kadar ulaştı!..

Alık tarihçileri olan bir toplum olduğumuz için mi bu kadar aptalız?

Bak; Bir tek soru soran yok.

(1) E.H. Carr Tarih Nedir s. 34

(2) ibid.. s. 33

(3) Yalçın Küçük Şebeke s. 272 "...önemli bir kimlik ve kişilik arayışından sonra Kürtler içindeki bozulmada birleşiyoruz, politik söylemin dinselleştirilmesine de her ikimiz birlikte itiraz ediyoruz, birleştiğimiz noktalar sayılmayacak kadar çok, ancak, İmrallı Discours'u konusunda ayrılıyoruz. Hoca, bu discours'un, kişilik ve kimlik arayışında önemli mesafeler kaydetmiş Kürtler arasında bir bozulmaya neden olacağını düşünüyor ve net bir karşı duruş alıyor; ben ise hem bu Discours'u doğru buluyorum, bir aşamaya ulaşılmıştır, bu bir ihtiyaçtır, böyle düşünüyorum ve hem de bazı Kürt Şefleri'nin tümünü bana bağlamasını ölçsüzlük saymakla birlikte, kendimi böyle bir discours'un düşünsel hazırlayıcıları arasında sayıyorum. Bozulma teşhisinde de kesinlikle birleşmekle birlikte ben bozulmanın çok daha önce başladığına işaret ediyorum ve hâlâ aynı değerlendirme noktasındayım; çok daha eski tarihli bozulma saptamalarının Büyük Hoca tarafından da izlendiğini görüyorum ki, bu ayrıca önemlidir. Daha da önemli olan ise şudur; şimdi Beşikçi, tıpkı başlangıçtaki kadar düşünce ve inançlarının adamdır ve bozulan ve bozulmayı genişleten yapı ve kadrolardan uzak durmaktadır."

(4) İbid s. 156

(5) ibid, s. 141

İNSANLIK SUÇU İŞLEYENLERE, ZINDAN YOLU GÖRÜNÜYOR

Hüseyin Kızılocak

Uluslararası hukukçular yılmadan usanmadan çok uzun yıllar çaba sarfettiler ve sonunda zindanların kapılarının soykırım yapanlara, işkencecilere, insanları yerinden yurdundan sürenlere ve savaş suçlularına açılmasını sağladılar.

Evet, 11 nisan 2002 tarihi bu bakımdan, tarihsel bir dönüm noktası oldu. Bu tarihte **Uluslararası Suçlular Mahkemesi'nin** (International Criminal Court, kısa adı: ICC) kurulması kesinleşti ve bundan sonra devletler, kişiler yaptıkları işledikleri suçların cezalarını çekecekler. Bunun için kendi yaptıkları kanun ve kuralların arkasına saklanamayacaklar.

Bu mahkeme ne yazık ki, 1 temmuz 2002 tarihine kadar işlenmiş suçluları yargılayamayacak ama bir kere insanlık suçu işleyenlere zindan yolu göründümü, onlardan bundan kurtalamayacaklar.

Bu mahkemenin sadece savaş suçlularını değil, insanlığa karşı

suç işleyen her kes, her devlet bu mahkemede yargılanabilecek.

•Kuruluşun tarihçesi

İnsanlığa karşı suç işleyenlerin yargılanabileceği uluslararası bir mahkeme kurulması fikri çok eskilere dayanıyor. Bu fikir ilk kez, 1872 tarihinde Kızıl Haç üyesi Gustave Moynier tarafından Cenevre'de ortaya atılıyor ama sadece bir görüş olmaktan öteye gidemiyor. Ancak 2. dünya savaşından sonra böyle bir mahkemenin ilk adımları atılıyor. İkinci dünya savaşından sonra, Müttefik Devletler, Nazi suçlularını yargılamak üzere "Nürnberg Prosesleri" olarak bilinen mahkemeyi kurup, Nazilerin suçlularını yargılamaya başlıyor.

Bundan sonra da yıllarca hukukçular, insan hakları örgütleri, uluslararası bir mahkemenin kurulması için çok çaba sarfettiler ama bir türlü başarıya ulaştıramadılar. Böylesine bir mahkemenin oluştu-

rulması için hayatı boyunca çaba sarfedenlerden biriside Benjamin Ferencez'dir. Ferencez genç yaşında Nürnberg Mahkemelerinin Amerikalı başsavcısıydı. Bu gün 81 yaşında olan Benjamin Ferencez, savcı olarak başladı-ğı o tarihten bu yana böyle bir mahkemenin kurulması için hiç bıkmadan çaba sarfetti.

Birleşmiş Milletler, bu güne kadar Ruwanda katliamının ve Eski Yugoslavya'daki savaş suçlularının yargılanması için geçici mahkemeler oluşturdu ama büyük devletlerin karşı çıkması yüzünden, böylesine daimi bir mahkemenin kurulması hep engellendi.

Nihayet 17 temmuz 1998 tarihinde, Roma'da toplanan bir Birleşmiş Milletler konferansı bu konuyu konuşmak üzere toplandı. Bu toplantıda delegelere bir konuşma yapan Benjamin Ferencez şöyle diyordu:

"Nürnberg böyle bir prosesin başlangıcıydı. Böyle bir mahkemenin kurulması için şimdiye kadar yeterince destek bulunamaması insanlığa pahalıya mal oldu.

Şimdi bunun oluşturulması sizlerin elinde."

Mahkemenin kuruluşuna, Amerika, Çin, Rusya, Irak ve Türkiye gibi ülkeler karşı çıktılar. Mahkemenin kuruluşu ancak uzun tartışmalardan sonra, 139 ülkenin imzalaması ile kurulmasına karar verildi. Kuruluş kararından sonra, mahkemenin kurulması için çalışan 1000 kadar sivil toplum örgütü adına bir konuşma yapan Uluslararası Suçlular Mahkemesi Koalisyonu Lideri, William Pace; Bu başarı sadece bu mahkemenin kurulması için yıllarca çaba sarfeden uzman hukuçuların ve avukatların başarısı değildir, bu, aynı zamanda tarif edilemeyecek zorbalıklara maruz kalmış olanlarında bir zaferidir, diyordu.

Bu konferansta Birleşmiş Milletlere üye

İnsanlığa karşı suç işleyenlerin yargılanabileceği uluslararası bir mahkeme kurulması fikri çok eskilere dayanıyor. Bu fikir ilk kez, 1872 tarihinde Kızıl Haç üyesi Gustave Moynier tarafından Cenevre'de ortaya atılıyor ama sadece bir görüş olmaktan öteye gidemiyor. Ancak 2. dünya savaşından sonra böyle bir mahkemenin ilk adımları atılıyor. İkinci dünya savaşından sonra, Müttefik Devletler, Nazi suçlularını yargılamak üzere "Nürnberg Prosesleri" olarak bilinen mahkemeyi kurup, Nazilerin suçlularını yargılamaya başlıyor.

139 ülke imza atmasına rağmen, mahkeme hemen kurulmadı. Yapılan antlaşma gereği, mahkeme en az 60 ülkenin kendi parlamentolarında onaylamasından sonra kurulabilecekti. Bu sayı, Roma Konferansından 4 sene sonra 11 Nisan günü gerçekleş-

ti ve bu tarihte antlaşmayı imzalayanların sayısı 66'ya ulaştı. Böylece fikir olarak ortaya atılışından 130 yıl sonra, Uluslararası Suçlular Mahkemesi kuruldu ve insanlık suçu işleyenlere zindanların yolu göründü.

•Daha önce oluşturulan uluslararası mahkemeler

Daha önce yine Birleşmiş Milletler'e bağlı olarak kurulan daimi bir Uluslararası Mahkeme var ama bu mahkeme sadece devletler arası sorunlara bakıyor. Bu yeni mahkeme, Uluslararası Suçlular Mahkemesi, her türlü davaya bakabilecek. Yukarıda belirttiğim gibi, bunun dışında, Birleşmiş Milletler Güvelik Konseyi tarafından

oluşturulan iki geçici uluslararası mahkeme var. Bunlardan biri Eski Yugoslavya'daki savaş suçlularını, diğeri ise 1994 yılında yapılan katliamın sanıklarını yargılıyor. Bu yeni mahkeme, geçici olarak kurulan mahkemelerin görevlerini de üslenebilecek.

•Uluslararası Suçlular Mahkemesi'nin alanı

Mahkeme bu yılın bir Temmuz'unda resmen hayata geçecek. Mahkemenin kuruluşunun 2003 yılında tamamlanması ve ilk davalarına bakması bekleniyor. Mahkemenin bir Temmuz 2002 yılında resmen hayata geçmesi ile bu tarihten sonra işlenecek her suça bakabilecek. Bu tarihten önceki suçlara bakamayacak. Mahkemenin yeri Hollanda'nın Haag şehri olacak.

Bu yeni mahkeme, soykırım ve katliam suçlarına, toplu sürgünlere, savaş suçlarına, insanlığa karşı işlenen suçlara, sistematik öldürülmelere, işkence olaylarına ve tecavüz ile

seksüel kölelik suçlarına bakabilecek. İnsanlığa karşı işlenen suçların bu mahkemenin alanına alınmasını, uzmanlar tarafından bu mahkemenin her türlü davaya bakabileceği anlamında yorumlanıyor. Elbette soykırım, katliam ve insanlığa karşı işlenen suçlar yoruma açık terimler ama uzmanlara göre, örneğin, Türkiye'nin Kürt dilini yasaklaması ve kullanılması na izin verilmemesi bir soykırımdır. UNESCO'nun danışmanı ve uluslararası düzeyde tanınmış dil bilimci Tove Skutnabb-Kangas, yazdığı kitaplarda, "bir halkı yok etmek, soykırıma uğratmak için onların dilini yasakladılar", diyor.

● Kim yargılanabilecek?

Mahkeme, bir insanlık suçu işleyen devlet başkanını ve generalleride yargılayabilecek. Bununla yetinmeyip, "emir aldım ve yaptım, benim bir suçum yok" diyen tüm görevlileri yargılayacak. Yani emri verenden, suçun işlenmesine göz yumanlara, hatta bunu bizzat emirle de olsa uygulayanları yargılayabilecek ve cezalandırılabilir.

Bu antlaşmayı onaylamayan ülkelerin vatandaşlarında, bu ülkede insanlığa karşı suç işlenmiş ve suçlular o ülkenin kendi mahkemelerinde yargılanmamış veya yeterince cezaya çarptırılmamışsa, yargılanabilecek.

Kim Başvurabilir?

Bu mahkemelere Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi dava yollayabilecek. Bunun yanında devletler, örgütler ve tek tek kişilerde bu mahkemede dava açılması için başvurabilecek.

● Nasıl işleyecek?

Uluslararası Suçlular Mahkemesi, ICC, üye ülkelerden seçilecek 18 hakim tarafından yönetilecek. Mahkemede bir ülkede birden fazla hakim bulunmayacak. Her hakim dokuz yıl için seçilecek ve tarafsız bir savcı seçilecek.

Mahkeme, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin istediği davalara ve savcının isteği üzerine 3 hakim tarafından kabul edilen davalara bakacak.

Uluslararası gözlemciler, Rusya, Çin ve özellikle Amerika'nın bu mahkemeye karşı çıkmasının sorunlar yaratacağını ama bunun zamanla aşılabileceğini, belirtiyorlar. Bu ve ben-

zeri ülkeler, uluslararası görevler için gönderilen asker ve diğer görevlilerinin yargılanmasını istemiyorlar.

17 Temmuz 1998 de hangi ülkelerin Roma Konferansına katılıp katılmadığına bakıldığında, asıl dikkatimizi çeken Türkiye ve Irak'ın Roma Konferansına katılmadığı ve mahkemenin kuruluşunu onaylamadıklarıdır. Yani suçlular kendi kendilerini ele veriyorlar. Elbette yıllardır Kürt halkına katliamlar uygulanıyor ve hiç bir demokratik istemini kabul etmeyen bu ülkelerin korkuları var bu mahkemenin.

Elbette Türkiye ve Irak'tan hiçte aşağı kalmayan İran ve Suriye, başlangıçta konferansa katılıp antlaşmayı imzalamalarına rağmen, onaylamadıkları görülmektedir. Onların da korkusu var elbette.

Bu güne kadar bunlar Kürt halkına yapmadıklarını bırakmadılar. Gün geçtikçe onlar biraz daha köşeye sıkışıyor. Mahkeme bir Temmuz 2002 tarihinden önceki davalara bakmıyor ve belki Atatürk ve Şah gibileri kurtulacak, ama bu ülkelerin hala yaşamakta olan devlet başkanları, başbakanları, bakanları, valileri, generalleri, subayları ve sıradan askerlerine zindan yolları görünüyor. Tabii İmrallı'da ki kulları ve ona şu yada bu şekilde destek olanlarında yolları aynı yere çıkıyor. Bu sefer benim babam Hollandalıdır deyip işin içinden sıyrılabilir. Bunların hepsi ecelleri erken gelmezse, belki Hollanda zindanlarının tadına bakarlar. Ve bu sefer Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde olduğu gibi para cezaları vererek kurtulabiliriz.

● Haydi Kürt halkı!

Bu büyük bir fırsattır. Sakın bu işi de allaha havale etmeyin. Bundan bir şey çıkmaz demeyin. Sana olmadık zulümları reva gören, devletten tek tek kişilere kadar, bütün suçluların yargılanması için hazırlıklara başla. Bütün Kürt örgütleri ve tek tek Kürtler, delillerinizi hazırlayın, hesaplaşma günü geldiğinde, bu mahkemelerin kapısına dayanın ve sakın sona kalmayın ve Kürt halkına yapılan akıl almaz hunharlıkları dünyanın gözlerinin önüne serin. Serin serin ki, şimdiye kadar yapılanlar cezasız kalsın ve bundan sonra yapmayı düşünenler, ona göre hareket etsinler.

HAK-PAR

Hakkında kısa notlar

Bayram BOZYEL

HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ
Genel Başkan Yardımcısı

Tarihsel arka plan:

Diğer siyasal hareketler gibi Hak ve Özgürlükler Partisi’de kendisinden önceki uzun bir tarihsel geçmişin ürünüdür. HAK-PAR’ı daha önceki siyasal mücadele tarihinin teorik ve pratik biriminden soyutlayarak ele almak

mümkün değildir. Özel olarak Kürt hareketinde genel olarak da Türkiye’deki demokrasi mücadelesinde ortaya çıkarılan bütün değerler -eksileri ve artıları-yla HAK-PAR’ın arka bahçesini oluşturur ve bugünü besleyen kaynaklardır. Ancak bu, HAK-

PAR'ın geçmişin sıradan bir devamı, geçmişin değişmeyen tekrarı olduğu anlamına gelmez. Tersine HAK-PAR, geçmişin sıkı bir sorgulamadan geçirilerek, evrensel ölçülerle yeniden yorumlanması ve sentezleşmesinin sonucu olarak ortaya çıkmış bir partidir.

O halde HAK-PAR'ın geçmişi nedir, onun köklerini nerede aramak gerekir, buna kısa başlıklar altında bakmakta yarar var.

Bugüne yol açan koşulları irdelemek bakımından hareket noktasını çok gerilere 20. yüzyılın başına kadar geri götürmek mümkün. Ancak böyle bir yaklaşım uzun bir çalışmayı gerektirdiğinden, hareket noktası olarak daha yakın bir tarihi seçmek daha doğru olur. Bu bakımdan 1960'lı yıllardan olaya başlamak konumuz bakımından daha gerçekçidir.

1960'lı yıllarda dünya büyük değişimler ile çalkalanmaktaydı. Ezilen ve sömürge halkları verdikleri ulusal kurtuluş mücadeleleriyle ard arda özgürlüklerine kavuşarak sömürgecilik sistemine son vermekteydi. Ulusal kurtuluş hareketlerine verdiği destek ve gerçekleştirdiği ekonomik atılımlarla sosyalist sistemin prestiji bu dönemde doruk noktadaydı. Dünyanın böylesine büyük dönüşümleri yaşadığı sırada, 1961 anayasasının sunduğu kısmi olanaklarla yıllardır bastırılmış Türkiye'deki sol demokratik güçler filizlenerek boy vermeye başladı. Bu arada diğer önemli bir gelişme de Irak'ta ortaya çıkmaya başladı. Irak'ta Kürt hareketi ulusal bir direnişe geçmişti. İşte bu ve benzer iç ve dış koşulların olumlu etkisiyle Türkiye'deki Kürt hareketinde yeni bir uyanış ve yükseliş dönemi başladı.

12 Mart 1971 darbesiyle belirli bir kesintiye uğrayan Türkiye'deki demokrasi güçleri ile Kürt hareketi 1974 yılından sonra kendisini kısa süre içinde toparlayarak tekrar yükselişe geçti. Hareket bu kez daha güçlü ve kitlesel bir biçimde geliyordu. Özellikle gençlik kesimi hızla bilinçlenerek devrimci saflara katılmaktaydı.

Kürt hareketinin en hızlı geliştiği ve en çok kökleştiği dönem 1974-1980 dönemidir. Siyasal bilincin kitleleri sardığı bu dönemde devrimci hareketin teorik ve pratik planda kaydettiği gelişmeler egemen güçleri oldukça ürküttü. Esas olarak legal örgütlenme olanağı

bulunmasa bile, Kürt hareketi bir çok legal aracı ustalıkla kullanarak demokratik kanalda hızla kitleselleşerek gelişti. Bu gelişmelerin önünü kesmek amacıyla NATO desteğiyle 12 Eylül 1980 yılında bir darbe gerçekleştirildi. Dönemin soğuk savaş koşullarının da etkisiyle gerçekleşen bu karşı devrim ile süreç bir kez daha kesintiye uğradı.

Amaç açıktı, öncelikle ulusal demokratik hareketi fizik ve moral olarak çökertmek, yok edemediklerini ise yer altına zorlayarak terörize etmekte.

12 Eylül darbesi büyük ölçüde amacına ulaştı. Demokratik hareket yediği darbelerle önemli oranda geriledi, elindeki mevzileri, kitle ile olan bağlarını yitirdi.

1984 yılında PKK'nin başlattığı silahlı mücadele ile Kürt hareketi iyice terörize edildi. Bunu fırsat bilen egemen güçler bütün ölçüleri bir yana iterek sınırsız bir şiddet mekanizmasını devreye soktu. Milyonlarca Kürt yerinden zorla alınarak başka yerlere sürüldü, bölge insansızlaştırıldı, binlerce insan faili meçhul cinayetlerle yok edildi. Köy koruculuğu ile toplumdaki sosyal-psikolojik doku bozuldu. Rejim anayasal ve yasal bir dizi düzenlemeyle yeniden yapılanarak gericiliği kurumlaştırdı.

Ancak 1990 yılına gelindiğinde sistem giderek aşınmaya, onda yer yer gedikler oluşmaya başlamıştı.

Üniversite gençliği tekrar hareketlenmiş, aydınlar seslerini giderek yükseltiyorlardı. Kürt hareketi de darbenin şoklarından kurtulup yavaş yavaş döneme uygun politikalar geliştirmeye başladı. Kürtler bakımından legal bir parti kurma ihtiyacı ilk kez bu dönemde tartışılmaya açıldı. Paris Konferansı'na katılan bir grup Kürt kökenli milletvekilinin SHP'den ihraç edilmesiyle legal parti kurma çalışmaları hızlandı ve bu çalışmalar sonucunda HEP kuruldu.

HEP kısa sürede kitleselleşerek büyüdü. Değişik görüşteki Kürt çevrelerinin yanı sıra bir çok Türk aydını da HEP içinde yer aldı. Ancak bir grubun dayatmalarıyla HEP kuruluş mantığındaki çoğulcu ve demokratik yapıdan uzaklaştırılarak totaliter bir nitelik kazandı. Böyle olunca da giderek zayıflayarak dağıldı. HEP'in kapanmasında sonra ortak

mücadeleyi bir süre de DEP ile sürdürme çabaları olduysa da, bu da sonuçsuz kaldı ve legal düzeydeki mücadele ayrı kanallarda yürümeye başladı. HEP'teki hakim grubun ağırlıkta olduğu bir kesim HADEP çatısı altında partileşti, geri kalan diğer çevrelerin bir kısmı DDP-DBP ile siyasal mücadeleyi yürütürken bir kısmı da DKP ve başka platformlarla varlığını sürdürdü.

1990'lı yıllarda değişik biçimlerde legal mücadele yöntemleri ve araçları ön plana çıkarsa bile, bu dönemde son tahlilde siyasal ilişkileri belirleyen şiddet yöntemleri ve buna bağlı olarak şiddet kültürü oldu. Esas olarak şiddetin belirlediği bu dönemde, şiddetten beslenen partiler belirli bir kitlelilik ve etkinlik gösterirken, şiddet yöntemlerine karşı duran hareketler ise yeterince seslerini duyuramadılar. Toplum şiddetin taraflarına göre kutuplaştı. Böyle bir ortamda barışçıl yöntemleri savunan demokrat aydınların çoğu ya sindirildi ya da güçlünden yana tavır koydu. Örgütlü demokratik güçlerin ise sesi kısalarak kitlelere ulaşmaları engellendi. 18 Nisan 1999 yılında yapılan seçimler, şiddete bağlı toplumsal kutuplaşmanın doruğa çıktığı bir dönüm noktası oldu. Seçim sonuçları Türkiye'de şiddet kültüründen beslenenlerin zafiriyle sonuçlandı. Türkiye'de şiddete dayalı politika güden MHP ve DSP en çok oyu alırken, Kürt kesiminde ise HADEP şiddetin semeresini oy bazında toplamayı başardı.

Bir dönüm noktası:

1998 yılının son aylarına gelindiğinde içerde ve dışarıda önemli gelişmeler yaşanıyordu. Yıllardır silahlı mücadele yürüten PKK lideri önce Türkiye'nin baskısıyla Suriye'den çıkartıldı, ardından da yakalanarak Türkiye'ye getirildi. Öcalan, yakalandığı gün Türkiye devletine hizmet etmeye hazır olduğunu bildirdi, sonraki savunmasını ve tutumunu da buna göre şekillendirdi. Daha sonra ise PKK silahlı mücadeleyi bırakarak güçlerini Türkiye dışına çıkarttı.

Bu dönemin diğer önemli bir gelişmesi ise 1999 Aralık Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul edilmesi oldu.

Avrupa Birliği adaylık süreci, Türkiye'yi

zorunlu olarak belirli bir değişime zorlayan önemli bir faktördür. Türkiye'de artık eskisi gibi despot ve baskıcı yöntemlerle bütün sorunları bastırmak mümkün değil. Başta ekonomik ve siyasi olmak üzere bir çok nedenden dolayı AB ile bütünleşmesi kaçınılmaz olan Türkiye, ağır aksak da olsa Kopenhag Kriterleri'ni uygulamak zorunda. Bu ise demokrasi güçleri bakımından yeni avantajlar sağlamakta, Kürt hareketine yeni olanaklar sunmaktadır.

Bütün bunlar, Kürt hareketi bakımından yeni bir dönemin kapısını araladı.

Silahların ve şiddetin gölgesinde yıllardır sesi soluğu kesilen, etrafı şiddet yanlısı güçler tarafından kuşatılan demokratik Kürt güçleri yeni dönemden cesaret alarak harekete geçti. Dağınık halde bulunan söz konusu güçler bir yandan yeni dönemin sunduğu siyasal koşulları değerlendirmek, diğer yanda ise Kürt hareketinde gündeme gelen savrulmayı önlemek amacıyla birlik çalışmalarına başladılar.

Aynı anda bir çok kanalda girişimler başlandı.

Bunlardan biri **Demokrasi Hareketi** adı altında başlatılan girişimdi. Ancak bu girişim Kürtler arasında birlik hedeflemekten çok Türkiye'leşme iddiasıyla ortaya çıkmıştı. Girişim, kendi içinde taşıdığı handikaplar ve seçilen hedefin yanlışlığından dolayı sonuçsuz kaldı. Ağırlıklı olarak HADEP kadrolarından oluşan söz konusu girişim sonunda HADEP'e katılarak yaşamına son verdi.

Diğer bir girişim de, 15-16 Ocak 2000 tarihinde kendilerini Hür Demokratlar olarak tanımlayan çağrılıların gerçekleştirdiği toplantıda oluşan **Yeni Bir Siyasi Oluşum İçin Komisyon** idi. Ağırlıklı olarak DKP kadrolarından olmak üzere bir çok bağımsız aydının yer aldığı bu girişim kendi içinde yaşadığı bir takım sorunlardan dolayı bölündü. Ancak bu girişimin çoğunluktaki üyeleri daha sonra oluşan Demokrasi ve Kürt Sorununu Çözüm Girişimi'nde yer alarak süreci sürdürdü.

Üçüncü inisiyatif ise **Birlik İçin Girişim Grubu** idi. Bu inisiyatif, Demokrasi ve Barış Partisi'nin çağrısıyla, DBP kadrolarının yanı sıra bir kesim Kürt aydınının ve Yeni Bir Siyasi Oluşum İçin Komisyon'un bazı üyelerinin katılımıyla oluştu.

Birlik için Girişim Grubu ile Yeni Bir Siyasi Oluşum İçin Komisyon'unun birlikten yana olan çoğunluk üyeleri 26 Ağustos 2000 tarihinde ortak bir toplantı yaparak çalışmalarını **Demokrasi ve Kürt Sorununu Çözüm Girişimi** adı altında birleştirdi. Bu toplantıda oluşturulan ortak komisyon hem toplantıya katılamayan tek tek aydın ve siyasi kesimlerle görüşmek hem de bölge toplantıları ile konunun tartışılmasını sağlamak ile görevlendirildi. Bütün bunların sonucunda ise **Demokrasi ve Kürt Sorununu Çözüm Kongresi**'ni toplamayı kararlaştırdı.

O tarihten sonra Türkiye'de 6'sı bölge düzeyinde olmak üzere bir çok toplantı ve görüşmeler gerçekleştirildi. Benzer toplantılar Almanya, Danimarka ve İsveç olmak üzere yurt dışında bir çok ülkede yapıldı. Bütün bu hazırlıklar sonucunda 14-15 Temmuz 2001 tarihinde Ankara'da Demokrasi ve Kürt Sorununu Çözüm Kongresi toplandı. İki gün süren tartışmalar sonucunda yeni bir siyasi parti kurma kararı alındı ve bunun için bir komisyon kuruldu. Bu arada sürekli diyalog içinde olunan **Kürt Demokratik Birlik Platformu** ile sürdürülen birlik görüşmeleri 29 Kasım 2001 tarihinde olumlu sonuçlandı. İki girişimin parti kurma çalışmalarını birleştirmesi sonucuna varıldı. Tüzik ve program çalışmalarının sonuçlanmasından sonra 11 Şubat 2002 tarihinde girişim, **HAK ve ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ** adıyla partileşerek siyasal yaşamda yerini aldı.

Nasıl Bir Parti:

Şimdi en çok sorulan soru HAK-PAR'ın nasıl bir parti olduğu sorusudur. Bu soru bir çok bakımdan gerçekten sorulmaya değer. Zira hem kurulduğu süreç bakımından, hem kuruluş aşamasında izlenen çalışma yöntemi, hem de bünyesinde bir araya getirdiği farklı kesimler bakımından HAK-PAR özgün bir partidir. Program bakımından da HAK-PAR Türkiye'deki bütün partilerden ayrırcı özelliklere sahiptir.

HAK-PAR'ın en temel özelliği, onun Kürt sorununun çözümünü merkez alan bir parti olmasıdır. Çünkü Kürt sorunu, Türkiye'nin diğer bütün sorunlarının çözümünü kilitleyen ve onları besleyen bir niteliğe sahiptir. Kürt

sorununa bu denli yaptığı vurgu bakımından HAK-PAR bir **Kürt partisi** sayılabilir. Öte yandan HAK-PAR Kürt sorununu Türkiye'nin bütünlüğü içinde ve demokratik yöntemlerle çözmeyi amaçladığı için de bir **Türkiye partisidir**.

HAK-PAR, en başta **birlik anlayışı** ve ortak mücadele perspektifine dayanan bir partidir. Bunun Türkiye'deki demokrasi ve Kürt sorununun niteliğiyle yakın bir ilgisi var. İleride tekrar görüleceği üzere Kürt sorunu sadece bir grubun ya da bir sınıfın sorunu değil geniş bir toplumu ilgilendiren ortak bir sorundur. Değişik kesim grup ve sınıfların tek başlarına bu sorunun altından kalkmaları mümkün değildir. Bu nedenle sorunun çözümü için bu alanda mücadele eden bütün güçlerin güç ve enerjilerini birleştirmeleri kaçınılmazdır. HAK-PAR pratikte Kürt sorununun çözümünü için ayrı kanallarda yürütülen mücadelelerin birleştirilmesi üzerine inşa edilmiş bir partidir ve onun birlik perspektifi devam etmektedir.

HAK-PAR başta Kürt sorunu olmak üzere Türkiye'nin temel sorunlarının kaynağında demokrasinin yokluğunu görmektedir. Bu nedenle başta Kürt sorunu olmak üzere diğer bütün sorunlar ancak demokrasi içinde çözülecektir. Bu yaklaşım HAK-PAR'ın **demokratik bir parti** olmasının ana nedenidir. HAK-PAR, demokrasi için mücadele eden bir partinin demokratik normları en başta kendi içinde uygulaması gerektiğine inanmaktadır.

Birlik anlayışını benimsemiş demokratik bir parti aynı zamanda **çoğulcu** olmak zorundadır. Çoğulculuk ilkesi öngörülen toplumsal sistem kadar örgütsel işleyiş için de geçerlidir. HAK-PAR'da çoğunluk hakimiyeti değil çoğulculuk anlayışı geçerlidir. Çoğunluk nicelik anlamına gelirken, çoğulculuk demokratik katılım anlamına gelmektedir ve ilkesel bir yaklaşımı vurgular. Çoğulcu bir modelde çoğunluğun değil herkesin sözü geçerlidir. Karşılıklı hoşgörü kültürü, çoğulcu ve katılımcı bir anlayış, aynı amaç için bir araya gelmiş farklı ideolojik ve sınıfsal kökenden insan ve grupların ortak mücadele ve başarısının temel güvencesidir.

Çoğulcu ve demokratik bir yapının diğer bir koşulu ise **kollektif bir anlayıştır**. Despot

ve otoriter partilerdeki lider sultanlığının tersine HAK-PAR'da karar ve yönetim mekanizmaları kolektif anlayışa göre işler. Kolektivizm katılımcı ve çoğulcu bir işleyişin de ön koşuludur.

Program hedefleri:

Dünyadaki durum:

HAK-PAR programında dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmelere dikkat çekilmekte ancak bu gelişmenin nimetlerinin adil olmayan bir biçimde dağıtıldığı vurgulanmaktadır. Gelişmiş ülkeler hem maddi hem de demokratik gelişmelerden faydalanırken az gelişmiş ülkeler ise yoksulluk ve anti demokratik koşullar içinde yaşamaktadır. Silahlanma yarışı, geri kalmışlık, dış borçlar, işsizlik, açlık, kitlesel göçler insanlığın ortak sorunları olmaya devam ediyor.

Buna karşın bilgi ve teknolojik gelişmelerle küçülen dünyamızda insan haklarına saygı her geçen gün artmakta, soğuk savaş sonrası dönem hak arayışını kolaylaştırmaktadır.

Diğer yandan gelişmiş ülkeler etnik ve kültürel sorunlarını barışçıl yöntemlerle çözmeye çalışırken geri kalmış ülkeler inkar ve baskı yöntemlerine başvurmaktadır.

HAK-PAR programında vurgu yapılan en önemli konulardan birisi de **üniter devlet** modelidir. Çünkü Türkiye'de sorunların temelinde önemli ölçüde katı ve merkezîyetçi bu model yatmaktadır. 1789 devriminden sonra ulusal devletlerin ortaya çıktığı bir süreçte başvurulmuş üniter devlet modeli günümüzde aşınmaya başlamıştır. Türkiye kendi toplumsal ve etnik koşullarını gözetmeden bu modeli batıdan ithal etti. HAK-PAR programına göre geçmişte ulusal birliği oluşturmaya bir biçimi olarak görülen üniter devlet biçimi günümüzde birliğin değil ayrışma ve bölünmenin unsuru haline gelmiştir. Çağdaş toplumlar iktidar paylaşımını yaygınlaştırarak üniter sistemlerden vazgeçmekte, etnik ve kültürel çoğulculuğu esas alan sistemlere yönelmektedir. Günümüzde eyalet, özerklik, federasyon, otonomi gibi yönetim modelleri toplumsal barış ve ilerleme için kaçınılmaz hale gelmiştir.

Türkiye'de durum:

Türkiye egemen güçleri kitlelerin hak ve özgürlük taleplerini inkar ve baskı yöntemleriyle cezalandırmakta, ekonomik kaynakları silahlanmaya harcamaktadır. Baskıcı politikalar yüzünden militarizm güçlenmiş, hukukun üstünlüğü, insan hakları alanında Türkiye uygar dünyanın gerisinde kalmıştır. HAK-PAR'a göre Kürt sorunu çözülmeden Türkiye'nin hiçbir sorunu çözülmez. *Bu nedenle programının merkezine Kürt sorununun toplumsal uzlaşma yoluyla adil, eşitlikçi ve demokratik bir çözüme kavuşturma hedefini koymuştur. ..Birleşmiş Milletler İnsan hakları Beyannamesi, Paris Şartı, AGİK süreci, Katılım Ortaklığı Belgesi ve Kopenhag Kriterleri ve bunlar gibi Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşme ve anlaşmalara uyulması halinde Kürt sorununun çözüm yoluna sokulması olanaklıdır.*

Diğer yandan HAK-PAR, programında bireyin hak ve hukukuna önemli bir yer ayıran bir partidir.

Hedefler:

Demokratik bir anayasa toplumsal yeniden yapılanma sürecinin anahtarı niteliğindedir. HAK-PAR evrensel hukuk ilkelerine uygun toplumsal ve kültürel çoğulculuk esaslarına dayalı, bireysel ve grupsal hak ve özgürlükleri teminat altına alan demokratik bir anayasa öngörmektedir. Devlet ve toplum çok kültürlülüğe, çok dilliliğe ve çok dinliliğe göre yeniden yapılandırılarak şekillendirilecek. Oluşturulacak demokratik anayasada Kürtlerin varlığı kabul edilmeli, hak ve özgürlükleri teminat altına alınmalıdır.

Yerel Yönetimler merkezi otoriter yapının demokratikleştirilmesi bakımından önemli bir işleve sahiptir. Yerel yönetimler özerkleştirilerek yerel parlamentolara dönüştürülecek. Dışişleri ve savunma hariç, eğitim sağlık gibi konular yerel yönetimlerin inisiyatifine bırakılacaktır. Valiler, kaymakamlar ve emniyet müdürlerinin seçimle saptanması ise merkezi yönetimlerin demokratik olmayan atama uygulamalarına son verecektir.

Öte yandan mevcut **olağanüstü hal** uygulamalarının bütün sonuçlarına son verilecektir.

MGK ve benzeri kurumlar anayasal kurum olmaktan çıkarılarak ordunun sivil otoriteye tabi kılınması sağlanacaktır.

Türkiye’de, şu andaki çarpıtılmış laiklik yerine, devletin bütün din ve mezheplere eşit mesafede durduğu gerçek bir **laik sistem** inşa edilecektir.

Eğitim sorunu Türkiye’nin çoğulcu ve çok dilli yapısına göre yeniden şekillendirilerek gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılacaktır.

Kadınlara dönük bütün ayrımcı politikalara son verilerek, cinsiyetçi ideoloji ve tutumların ortadan kalkması için kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık ilkesi uygulanacaktır.

Gençlerin ve çocukların anadille eğitimleri için özel bir çaba sarf edilecektir.

HAK-PAR sosyal devlet anlayışına uygun olarak sağlıklı bir yaşam, gerekli eğitim, konut ve etkin bir sosyal güvenlik sisteminin hayat bulması için elinden geleni yapacaktır. HAK-PAR çalışma hayatını İLO ilkelerine göre yeniden düzenleyecek.

Ekonomide geniş halk yığınlarının yararına düzenlemeler yapılacak, özel girişimcilerin hakları korunacak, verimsiz KİT’ler tasviye edilecek. Ülke çıkarlarına uygun düşen yabancı sermaye ve teknoloji teşvik edilecektir.

HAK-PAR dünyada silahlanma yarışının durdurulmasını, ülkeler arası sorunların barışçıl yöntemlerle çözümünden yanadır. Ayrıca HAK-PAR ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını savunmaktadır.

HAK-PAR’ı farklı kılan özellikler:

1-HAK-PAR’a yol açan koşullar: Türkiye’nin son 15-20 yıllık dönemi silahların ve şiddetin gölgesinde geçen bir dönemdir. Bu dönemde bütün toplumsal ve siyasal ilişkiler şiddete göre şekillendi. Şiddet bir kültür haline gelerek yaşamın her alanına damgasını vurdu. Şiddetten hakim olduğu bu dönem kendine uygun siyasal partiler ve söylemler oluştu. Dolayısıyla bu dönemde esas olarak şiddet kültüründen beslenen partiler gelişip güçlendi. Şiddetten beslenmeyen partiler ise genelde zayıf kaldılar. Şimdi ise Türkiye’de silahların ve şiddetin görece geride kaldığı, esas olarak siyasal yöntemlerin ön plana çık-

tığı yeni bir dönem başlıyor. HAK-PAR işte bu yeni dönemin ürünü ve yeni döneme damgasını vurma iddiasında olan bir partidir.

HAK-PAR geçmiş mücadele birikimlerinden yararlanıp onlardan beslendiği halde o esas olarak yeni dönemin, şiddetin ve silahların geride bırakıldığı siyasal koşulların ürünüdür. Bu durum, aynı zamanda HAK-PAR gibi bir partinin başarıya ulaşması için elverişli koşulları sunmaktadır. HAK-PAR Kürt sorununu demokratik ve barışçıl yöntemlerle çözmekten yanadır. O, toplumsal sorunların çözümünde her türlü şiddet ve baskı unsurlarını red ederek diyalog ve görüşmeler yolunu savunur. HAK-PAR, yürüttüğü mücadelede yasal durum ile meşruiyet kavramlarını bir arada gözetir.

Geçen dönemin kapanmasıyla birlikte şiddet kültüründen beslenen eski parti ve söylemlerin alanı giderek daralacak ve onlar tarihe karışacak. Yeni dönem ise kendisine uygun siyasal partilerin yeşermesi ve siyasal yöntemlerin ön plana çıkmasını hızlandıracaktır.

2- Geçmişin sahiplenilmesi: Başta da belirtildiği gibi HAK-PAR yeni dönemin ürünü bir parti olmakla birlikte, geçmişte verilen haklı mücadeleleri ve ortaya konulan değerleri red etmez, tersine onlara sahip çıkarak savunur. Tarih kesintisiz bir süreçtir ve birileri ile başlamaz. Türkiye’de demokrasi mücadelesi, özel olarak da Kürt hareketinin geçmişi Cumhuriyetin kuruluşu ile yaşıttır ve hatta daha da eskiye uzanır. Kuşkusuz mücadeleler tarihinin her döneminde iyi şeyler yapıldığı gibi yanlışlar da olmuştur. Bu günün kuşaklarına düşen görev, geçmişte yapılan yanlışlardan dersler çıkartmak, ortaya konulan doğru ve güzel değerleri ise yeni dönemin koşullarında yaşatıp ileriye taşımaktır. Geçmişin tümünden inkarı bir hareketi düşünsel olarak kötürüm ve köksüz bırakır. Unutmamak gerekir ki egemenlerin ideolojik mücadelede baş vurduğu en önemli yöntem muhalif hareketin geçmişine saldırmak onu mahkum etmektir. Geçmiş mahkum edilen ya da yok edilen bir hareket ise köklerinden yoksun kalacağı için onu devirmek daha da kolaylaşır.

Bir halkın mücadele tarihi, aynı zamanda o halkın ve onun adına mücadele veren bir partinin sahip olduğu mirası ve mücadele

kaynağıdır. Siyasal bir hareket geçmişe uzanan mücadele damarlarından önemli ölçüde beslenir. Öte yandan bir siyasal parti sahip oldu zengin teorik ve pratik mücadele birikimi oranında sağlam bir duruş sergileyebilir.

3-Kürt sorununa bakış açısı: HAK-PAR'ın en temel özelliği onun Kürt sorununa ilişkin tespiti ve getirdiği çözüm önerileridir. Kürt sorunu Türkiye'nin en temel sorunudur ve o çözülmedikçe Türkiye'nin diğer sorunlarının çözümü mümkün değildir. Diğer yandan Kürt sorununun ne olduğu sorusu büyük önem taşır. Kürt sorunu nedir, o bir dil ve kültür sorunu mudur, Kürt sorunu bir yerel yönetim sorunu mudur ya da bireysel hak ve özgürlüklerin gaspı mıdır? Öte yandan Kürt sorununun bir ayrılıkçılık, terör ve ayrı bir devlet kurma sorunu olarak gösterenler de yok değil.

Bir kere Kürt sorunu bugün ortaya çıkmış bir sorun değil. Tersine Osmanlı İmparatorluğu döneminde var olan, ondan da Türkiye Cumhuriyetine geçen tarihi geçmişe dayanan bir sorundur. Kürt sorununun Türkiye dışındaki boyutlarını unutmamak gerekir. Ancak HAK-PAR açısından esas olan Türkiye'deki Kürtlerin sorunudur.

HAK-PAR'a göre Kürt sorunu bir toplumun her türlü ulusal demokratik hak ve özgürlüklerinden yoksun olma sorunudur. Bu haklar kolektif haklardır ve ancak siyasi yöntemlerle çözülebilir. Dolayısıyla Kürt sorununu bir ayrılıkçı terör sorunu olarak görmek ne kadar yanlış ise Kürt sorununu bir dil sorunu olarak görmek de başka bir yanıdır. Kuşkusuz dil, kültür ve yerel yönetim sorunları önemlidir ve bunlar önemsenmelidir. Ancak bunları önemsemek ayrı bir şey, Kürt sorunun alanını dil ve kültür ile sınırlamak ayrı bir şeydir. Böyle bir yaklaşım Kürt sorununun boyutlarını daraltmak ve onu olduğundan daha hafif görmek olur ki bu da sorunun çözümüne değil çözümsüzlüğüne katkıda bulunur.

4-Birlik Politikası: Birlik politikası HAK-PAR'ı var eden en önemli unsurlardan birisidir. Ve hatta denebilir ki HAK-PAR, izlenen birlik politikalarının sonucunda kurulmuş bir partidir. Nedir birlik politikasının önemi? Birlik politikası başta da söylendiği gibi Demokrasi ve Kürt sorununun niteliği ile ilgili

tespitten kaynaklanmaktadır. Kürt sorunu sadece bir toplumsal sınıf ya da kesimin sorunu değildir. Tersine bu birden çok kesimin ve hatta ve belki toplumun tümünün ortak sorunudur. Bu boyuta etkisi olan bir sorunu ise birilerinin tek başında omuzlaması ve çözmesi mümkün değil. İşte birlik sorunu bu tespitin sonucu olarak ortaya çıkan bir ihtiyaçtır. Bu tür birlik politikaları Türkiye benzeri bütün ülkelerde, demokrasi mücadelesi yürüten güçler bakımından geçerli bir formülasyondur. Ulusal demokratik haklarından yoksun olan toplumlar bakımından ise birlik sorunu daha da yakıcı bir özelliğe sahiptir. Dolayısıyla birilerinin kendi nicel durumuna bakarak birlik politikasını inkar etmesi tarihsel ve toplumsal bir ihtiyacın reddi anlamına gelen bir yanılgıdır. Zira bir halkın birleşik gücü ve ortak mücadelesi olmadan baskı ve inkara dayalı politikaları geriletme, sistemi değişime zorlamak mümkün değildir.

Bu bilinçten yola çıkan HAK-PAR, Kürt sorununun çözümü için farklı kanallarda yürütülen çalışmaların -sonuç almak için- birleşmesinden doğan bir partidir. Birlik politikası dün olduğu gibi yarın da HAK-PAR'a yol gösterici olmaya devam edecektir.

5. Irak'taki Kürt hareketine bakış: Yukarıda da belirtildiği gibi Kürt sorunu sadece Türkiye'ye özgü bir olay değildir. İran ve Irak'ta da Kürtler yaşamakta ve bu ülkelerde kendi hakları için yıllardır mücadele etmektedirler.

Özellikle Irak'taki Kürt hareketi son 15 yılda tekrar gündeme girerek dikkatleri üzerinde yoğunlaştırdı. Halepçe katliamından sonra Irak'ta işler Kürtlerin lehine dönmeye başladı. Körfez savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı ile Irak'ta 36. paralelin kuzeyindeki Kürtlerin yaşadığı bölge Saddam saldırılarına karşı koruma altına alındı. Ardından yapılan seçimlerle Kürt parlamentosu ve hükümeti oluşturuldu. Belirli kesintilere rağmen buradaki Kürtlerin durumu ekonomik, sosyal ve kültürel olarak giderek iyileşmekte, bölgede özgür ve istikrarlı bir ortam oluşmaktadır. Irak'ta Kürtlerin kazandığı bu özgürlük ortamı hem kendileri, hem Irak, hem de bölge ülkeleri için demokratikleşmeyi hızlandıran bir faktördür. Buna karşın Türkiye'deki hakim

güçler, kendi içindeki Kürt sorununda bilinen inkarcı yöntemleri izlerken Irak'taki Kürtlerin elde ettikleri kazanımlara karşı da tahammülsüz bir tutum takınmaktadır. Bu özünde anti-demokratik bir uygulamadır.

Oysa Irak'taki Kürt hareketinin Türkiye'yi tehdit eden bir yanının bulunmadığı herkesçe bilinmektedir. Ayrıca Irak'taki Kürt sorunu son tahlilde Irak'ın bir sorunudur ve başkalarının bundan rahatsızlık duymalarının bir anlamı yoktur.

İlginç olan şu ki, egemen kesimlerin Irak'taki Kürtlere karşı takındığı olumsuz tavrın bir benzerini, Türkiye'de Kürtler için mücadele ettiğini söyleyen başkaları da takınmaktadır. Bu kesimler Irak'taki gelişmeleri sürekli karalamakta ve bunlara karşı gerçek dışı bir propaganda yürütmektedirler.

HAK-PAR, Irak'taki Kürt sorununu esas olarak oradaki Kürtlerin ve Irak yönetimin çözmesi gereken bir sorun olarak görmektedir. Ancak HAK-PAR bütün diğer halkların özgürlük ve demokrasi mücadelesini desteklediği gibi, Irak'taki Kürtlerin özgürlük, Irak'ın genelinde ise demokrasi mücadelesinin başarıya ulaşmasını destekler. HAK-PAR bölgede özgürlük ve demokrasi alanında elde edilen her kazanımın Türkiye'deki mücadeleyi de olumlu etkileyeceği inancındadır.

6-Siyasette istikrar: HAK-PAR Türkiye'nin sorunlarını objektif bir biçimde ortaya koyan, sorunlar için gerekli çözüm önerilerini sunan, bu çözümlerin hayat bulması için mücadele yöntemlerini ve tutumunu net ve açık olarak belirleyen bir partidir. Siyasette istikrarlı ve kararlı bir duruş başarısının olmazsa olmaz koşuludur. Siyaset duruşundaki netlik, yakın ya da uzak olsun herkesin HAK-PAR'ı olduğu gibi tanınmasına ve ona göre tutumunu ortaya koymasına yol açar. Siyasetteki istikrar ve tutarlılık kitlelere ve kadrolara güven aşılayarak onları hayal kırıklığına uğramaktan alıkoyar.

İstikrarlı olmayan bir hareketin ise yarın ne yapacağı belli olmaz. O esen rüzgara ve kısa vadeli hesaplarla bir o yana bir bu yana savrulur. Böyle bir parti geçici bazı mevziler elde etse bile, onun uzun vadede kitlelere güven vermesi mümkün değildir. Böyle bir partinin Kürt sorunu gibi tarihi bir sürecin ürünü

ağır ve karmaşık bir sorunu çözmek bir yana, kendi varlığını bile uzun erimde koruması mümkün değil.

7-Örgütsel kişilik: Bir hareketin kararlı duruş gösterebilmesi için onun örgütsel bağımsızlığını koruması, örgüt olarak bir kişiliğe sahip olması kaçınılmazdır. Bir parti elbette kendi dışındaki gelişmelere karşı duyarlı olmalı. Sıra karar aşamasına geldiğinde ise örgütsel benliğini sonuna kadar korumak zorundadır. Bir örgütün örgütsel kişilik ve etkinlik göstermesinin diğer bir koşulu da örgütü oluşturan organların etkin bir varlık göstermesidir. Dış etki ve baskılara karşı açık bir parti uzun vadede istikrarlı bir duruş sergileyemez. Böyle bir partinin şuradan veya buradan gelen baskılara göre ikide bir yön değiştirerek savrulması kaçınılmazdır. Örgütsel kişilik ve etkinliğin örgütteki demokratik işleyiş ve katılımı doğrudan ilişkisi var. Örgütler canlı bir organizma gibidir. Normal bir canlı kendi iç fonksiyonları sonucu hareket eder. Canlılığını yitirmiş bir kitle ise ancak dışarıdan farklı bir gücün iteklemesi ile hareket edebilir. Partilerde de durum aşağı yukarı böyledir. Demokratik bir örgütte kararlar tabandan tavana doğru ve etkin tartışma süreçleri sonucunda, örgütün her biriminin karar aşamalarına katılmasıyla oluşur. Bu tür demokratik bir katılımın olmadığı bir partide ise kararlar daha çok üstten ve o da başkalarının baskısı ve etkisi altında alınır.

Başarmak için:

Yukarıda ifade edildiği gibi Türkiye'deki ve dünyadaki nesnel koşullar HAK-PAR gibi bir partinin başarıya ulaşması için düne göre daha uygundur. Dünyada hak arayışının görece kolaylaşması, Türkiye'de silahlı çatışma döneminin geride kalması ve toplumun yeniden yapılanma arayışı, kitlelerin HAK-PAR'a dönük sıcak ilgisi HAK-PAR'ın başarısı için elverişli bir zemin oluşturmaktadır. Ancak nesnel koşulların lehte olması bir parti bakımından başarıyı otomatik olarak sağlamaz. Nesnel koşulların elverişli olması başarı için olmazsa olmaz bir koşuldur, kolaylaştırıcı bir etkidir, ama tek başına yeterli değildir. Bunun için ayrıca çağa ve koşullara uygun bir örgüt ve çalışma anlayışı gerekir. Bu ise ayrı bir çalışmanın konusudur.

Dil, Anadil ve Anadil Eğitimi

● A. İbrahimoglu

İnsanoğlunu diğer tüm canlılardan ayıran temel özellik dildir. Pratikteki belirtisi de düşünme ve konuşmadır.

Dille ilgili pek çok tanımlar yapılmış ama en kısa ve en basit tanımı, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan toplumsal bir sistem olduğu biçimindedir. Ona insanlar arası iletişim aracı diyenler de vardır. Ama şu bir gerçektir ki dil, insanı insan yapan bir özelliktir.

İnsana ait olan duyguları, düşünceleri, istekleri, sevinç ve üzüntüleri bütün incelikleriyle açığa çıkaran dildir. Dil olmadan bir şiiri, önemli bir anımızı, bir buluşu... nasıl kağıda geçiririz?

Yine dilini iyi kullanmayan bir toplumun gelişmesi, ileri gitmesi mümkün olabilir mi? Birey için de, toplum için de, ulus için de; hatta bütün dünya için de dilin ne kadar önemli olduğunu bilmeyen var mı?

Dil, sadece düşünceyi söze, yazıya dönüştürmekle kalmaz, aynı zamanda onu biçimlendirir ve etkiler.

Anadil

İnsanın dilinin oluşmasında, çevrenin ve ailenin çok önemli etkisi vardır. Konuşmaya başlayan çocuk, ilk sözcükleri annesi ve ailesinden öğrenir. Aile dili, aile içindeki bireylerin çevrenin etkisinde kalmadan kullandığı dildir. Ve alabildiğine bir özgür dildir. Ağız, şive, lehçe; aile hangisini kullanıyorsa çocuk onu öğrenir.

Anadili, bireyin doğuşunda karşı karşıya geldiği, ailesinin, sonra da kendisinin üyesi olduğu toplumun diline verilen isimdir aynı zamanda.

Dil bilimciler, anadille ilgili şu tanımlamayı yaparlar:

Anadili, baş langıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinç altına inen ve bireyin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir.

Kişi, önceleri anadilini gelişigüzel olarak yakın çevresinden öğrenir ama daha sonra okullarda amaçlı bir şekilde kurallarıyla geliştirir.

Anadili, kişilerin bilinçlerinde

yer ettiği oranda önemlidir. Çünkü diğer dilleri öğrendiğinde, o öz bilinç sayesinde kendi dilini korur.

Kişi, anadiline hakim olmaya başladıktan sonra, o dilin üretimi olan yazılı ve sözlü eserlerden daha çok zevk almaya başlar. Ve bu eserleri dinledikçe, mensubu olduğu ulusla bağları daha çok gelişir.

Elbette bunları söylerken amacımız dil milliyetçiliği gibi bir saplantının içine girmek değildir. Amaç dilin ve anadili ve onun insan yaşamındaki önemini belirtmektir.

Anadil, ayrıca topluluk bilincini yansıtan bir varlıktır. Şu özdeyişler anadil için söylenmiştir:

* Dili yapan insan değil, insanı yapan dildir.

* Bir ulusu tam olarak anlayabilmek için onun dilini de bilmek gerekir.

* Dünya bireyin ruhunda bir sözlük gibidir; o onu anadiliyle okur.

Görüldüğü gibi anadil, insanın dünyaya açılan penceresidir.

Bir insanın anadilinden kopması veya koparılması onun yalnızca ailesi, ulusu ile bağlarının kopması değil, aynı zamanda dünya ile bağlarının kopmasıdır.

Dillerini kaybeden ulusların ulus olarak ayakta kalabilmeleri olanaksızdır. Bu nedenle bağımsızlık savaşı veren ulusların sömürgecilerle yaptıkları anlaşmaların tümünün en başında dilin özgülleştirilmesi maddesi vardır.

Bunun tersi de her zaman sömürgeelerde karşımıza çıkmaktadır. Sömürgeciler de, sömürgeledeki halkların öncelikle dilleriyle uğraşırlar. Kendi dillerini eğitim öğretim dili olarak dayatırlar. Yine basın ve yayında kendi dillerini kullanırlar. Öyle ki bilimsel bir eseri dahi okumak gerekiyorsa, mutlaka sömürgecilerin

dilini bilmek zorundasınız. Bu da asimilasyon çarkını çalıştırır; yeni nesilleri bu çarkın dişleri arasına alıp öğretir. Sözü kısası, sömürgeelerde, sömürgecilerle sömürge halkların en büyük mücadele alanı dildir.

Anadilinden kopan birey pek çok ulusal değerlerinden de kopmuş olur.

Ulusların şekillenmesinde pek çok etken gibi ruhi durum da önemli bir olgudur. Ruhi şekillenmenin dışı vurum biçimlerinin en başında dil gelir.

Uluslu oluşturan halkın sevinçleri, kederleri, neyi sevdikleri, neden hoşlanmadıkları, psikolojik durumlarının oluşturduğu davranışlar, konuşma ile açığa çıkar. Ulusunun dilini öğrenemeyen bireyin bu ortak katılığı, ortak değerleri içselleştirmesi beklenemez.

Sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri yine dil sayesinde algılanır. Halkının dilini bilmeyen, onu sözlü ve yazılı anlatımda kullanamayan bireyin o halkla bütünleşmesi elbette ki mümkün değildir.

Düşünün ki "talan" sözcüğünün bütün anlamlarını bilmeyen bir kişi Kürt halkının sosyo-psikolojik durumunu anlayabilir mi?

Anlamaya çalışsa bile bu

sözcüğünün tarihsel rolünü bilebilir mi?

Yine, Krivé veya Sinané kriv'i sadece bir aşk türküsü olarak algılayan kişi, bunun ardındaki toplumsal ilişki ve çelişkileri kavrayabilir mi?

İşte bütün bunları anlamak ve bunlar gibi tarihi ve toplumsal ilişkilere yön veren diğer edebi ürünleri yorumlayabilmek için o halkı tanımak gerekir. Bunun yegane yolu da o halkın dilini bilmekten geçer.

Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ama her durumda denebilir ki dil ulusun temelidir. Ve ulusal değerler dil sayesinde algılanabilir. Halkının dilini bilmeyen kişiyi o halktan saymak mümkün olsa da o kişinin kendi halkını anlaması ve onunla aynı duyarlılık içinde olması

mümkün değildir.

O halde anadil eğitimi hem son derece önemlidir, hem de o ulusun bireyleri için çok gereklidir.

Peki anadilini bilmek yeterli midir? Elbette anadilini bilmek çok önemli olsa da yeterli değildir. Çünkü anadil sadece konuşma eylemini yapmakla sınırlı bir şey değildir. Yazının başında belirtildiği gibi, aynı zamanda bir bilgi aktarma aracıdır.

• Anadil Eğitimi ve Türkiye’de durum

Konuşma dili karşımızdakine bazı şeyleri aktarmaya yetse bile çoğu zaman isteklerimizi yerine getirmekten uzaktır. Çünkü insanın, bire bir konuşma fırsatı çok sınırlıdır. Oysa insan, bazı duygu ve düşüncelerini dilini bilen; hatta başka dil yardımıyla bilmeyenlere de ulaştırmak ister. Bunun tek yolu da yazı dilini kullanmaktır.

Yazı dili, o dilde eğitim yapılmak suretiyle öğrenilir ve geliştirilir. Anadil eğitiminden mahrum olan halkların dillerini geliştirmeleri, kültürlerini öğrenip gelecek nesillere aktarmaları son derece zor, hatta imkansızdır. Bu da insana ve o halka yapılabilecek en büyük kötülüktür. Çünkü sosyologların, psikologların ve eğitimle ilgili tüm çevrelerin ortaklaştıkları şey, bireyin duygu ve düşüncelerini en iyi kendi diliyle aktardığı yönündedir. Özellikle çocukların anadillerinden koparılmasının onlara yapılabilecek en büyük işkence olduğu yine herkesin ortak görüşüdür.

İnsan ilk önce ana diliyle konuşur, çevresindeki her şeye anadiliyle anlam vermeye başlar. Böyle olunca da insanı anadilinden koparmak onu yaşamın bizzatıhi kendisinden koparmaktır. Bu da işkencenin her halde en acımasız, en vahşi olanıdır.

Nitekim insanlık alemi bunun farkına varır varmaz, gerekli önlemleri de almıştır. İlk defa 1948’de İnsan Hakları Evrensel Beyanname-si’yle bu hakların varlığı kabul edilmiş, daha sonra 1959’da Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde, 1961 Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi’nde, 1990’da da Paris şartı’nda geliştirilerek daha çok güvence altına alınmıştır. Ancak bütün bu çabalara rağmen bazı zorba devletler, hala birlikte yaşadıkları halkların anadillerini yasaklamakta, hatta yok saymaktadır. Ama Belçika, İsviçre, İspanya... gibi pek çok ülke de sınırları içinde yaşayan halklara anadillerini kullanma hakkını,

hatta onunla eğitim yapma özgürlüğünü anayasal güvenceye almıştır.

• Bu sözleşmelerle şu haklar getirilmiştir:

“Herkes eğitim hakkına sahiptir. İlk ve temel eğitim parasızdır. Eğitim, insan kişiliğini tam olarak geliştirmeye, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, tüm uluslar, ırklar ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirmeli ve Birleşmiş Milletler’in barışı koruma yolundaki etkinliklerini daha da geliştirmelidir. Anne babalar, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelikle hak sahibidirler.” (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi madde 26)

“Etnik, dini azınlıklarla dil azınlıklarının bulunduğu devletlerde bu azınlıklardan olan kişilerin, gruplarındaki öteki üyelerle birlikte topluluk olarak kendi kültürlerinden yararlanmak, kendi dinlerini açıklamak ve uygulamak ya da kendi dillerini kullanmak hakları ellerinden alınamaz.” Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslar Arası Sözleşmesi - 1976 madde 27)

• Uluslar arası çocuk hakları sözleşmesinde bu haklar daha belirgin olarak ortaya konulmuştur:

“Çocuğun anne babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun geldiği köken ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi. Çocuğun anlayışının, barışı, eşitliği, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla özgür bir toplumda, yaşantıyı sorumlulukla üstlenecek biçimde hazırlanması gerekir... Soya, dine ya da dile dayanan azınlık mensubu çocuklar ya da yerli halktan olan çocuklar kültür, din ve dil hakkından yoksun bırakılamaz.” (Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslar Arası Sözleşmesi, madde 24)

“Her çocuk, doğumundan hemen sonra kütüğe geçirilir ve bir isim alır. İsim belirlemede tek yetkili anne ve babadır.”

“Konan isim, kazanılan vatandaşlık hakkı ve aile bağları korunur. Bunları değiştirmek için baskı uygulanamaz. Bu haklar alınmaya çalışıldığında bütün devletler karşı çıkar.” (Çocuk Hakları Sözleşmesi madde 7-8)

Görüldüğü gibi insanların ve özellikle çocukların uluslar arası sözleşmelerle güvence altına alınan en temel hakları yaşama, sağlık, zorunlu, parasız ve anadilinde eğitimidir.

Ne yazık ki sayıları çok çok azalmış olsa da

eski alışkanlıklarını devam ettiren ülkeler hala vardır ve bu sözleşmelerin yukarıda saydığımız temel maddelerine çekince koyarak uygulamayacaklarını açıklamışlardır.

Bu ülkelerin pek çoğu anti demokratik biçimde yönetilmektedirler. Bazıları da demokratik olduklarını söyleseler bile uygulamada diğerlerinden aşağı kalmamaktadırlar.

Bu ülke yöneticileri kendi egemen ulusun halkını da yalan ve demogojilerle kandırmaktadırlar. Eğitimlerini, resmi ideoloji adına korkulara, tabulara dayandırmakta, din, dil, ırk, felsefe, sınıf ve cins ayırımı üzerine oturtmaktadırlar. Özgürce düşünmek, düşündüğünü özgürce açıklamak, insan sevgisi, hoşgörü ve kardeşlik gibi çok önemli değerler sadece söylem düzeyinde kalmaktadır.

Sömürge halkların anadillerini kullanma istemleri, bölünmenin, ayrılmanın sebebi olarak algılanıp halka lanse edilmekte; baskı ve zorbalıklarına gerekçe yapılmaktadır.

Elbette bu söylem ve korkuların hepsi boş ve yersizdir. Anadil serbestisi ve eğitimi, iddia edildiği gibi halkların bölünmesine yol açmamakta, tam tersine birliği ve ortak katılımı güçlendirmekte, zengin bir kültür birikiminin yaratılmasına katkı sağlamaktadır. Dünyada bunun sayısız örnekleri vardır. Dolayısıyla olaya bu yönüyle bakmanın sağlam bir mantuki temeli olmadığı gibi ırkçı ve şoven bir yaklaşımdan başka bir anlam ifade etmez.

Ülkemizde yaşanan tam da budur. Yıllardan bu yana Kürt halkının dili ve kültürü üzerinde acımasız baskılar, asimilasyoncu anlayış ve uygulamalar mevcuttur. Ne yazık ki özgürlük ve demokrasi adına yola çıkan bazı Kürdi anlayışlar da, son zamanlarda, bu egemen anlayışın ekmeğine yağ sürecektir. Anadil eğitimi konusunda ısrarcı olunmaması gerektiği, anadilin evlerde ve bulunan yerde öğrenilmesi gerektiğini açıkça belirtmektedirler. Hatta bununla yetinmeyerek, sadece anadil öğretimi ile basın ve yayın hakkının yeterli olacağı söylenmektedir. Bunu da “ulusal haklar” değil, “demokratik haklar” biçiminde formüle etmektedirler. Oysa dil eğitimi ancak okullarda, belli bir plan ve disiplin içinde; bir amaca yönelik olarak verilebilir. Bunun dışındaki istem ve söylemler anadil öğrenme ve kullanma hakkına asla hizmet etmez. Etse etse kırk yıldır benzer şeyleri söyleyen Kemalist anlayışa,

ırkçı ve şoven anlayışa hizmet eder.

Anadille, özellikle Türkiye’de Kürt diliyle eğitim öğretimin uluslar arası düzeyde tartışıldığı bir dönemde basit azınlık hakları olan istemlerde bulunmak, halkımıza yapılabilecek en büyük kötülüktür ve son derece tehlikelidir. Anadil öğretimi, basın ve yayın hakkı gibi istemler Kopenhag kriterlerinin bile neredeyse gerisine düşmektedir.

Birden fazla halkın bir arada yaşadığı ülkelerde demokratlar, ezilen halkın yurtseverleri ulusal haklardan, ulusal temsil haklarından söz etmek zorundadırlar. Hele hele ezilen ulusu kurtarma adına yola çıkıp yıllarca şiddet uygulayanların mutlaka ulusal talepleri olmalıdır. Bunun pratikteki ifadesi siyasal olarak federasyon, demokratik olarak da herkesin anadilinde eğitim yapabilmesidir.

Bu gün Türkiye’de devrimcilere, demokratlara, hümaniter çevrelere ve Kürt yurtseverlerine düşen görev bir yandan yukarıda saydığımız taleplere destek vermek, bir yandan da anadil eğitimi yapabilmeyen altyapısını hazırlama yolunda kurulmuş bulunan kurumlara sahip çıkmak, onları bu konuda daha da yetkinleştirmek yolunda çaba harcamaktır.

Kürtler, haklarını savunma ve alma konusunda kararlıdır. Yeter ki ufukları karartılmasın, önlerine yanlış hedefler konulmasın. Buna kimsenin hakkı yoktur. Uluslar arası statüye tekabül etmeyen hiçbir istem dillendirilmemelidir.

Ve hiç kimsenin Kürtler için azınlık haklarını talep etmeye de hakkı yoktur. Çünkü Kürtler azınlık değil, bu coğrafyanın en eski en kadim yerleşik halkıdır.

Önümüze büyük projeler, büyük hedefler koymalıyız. Hedefi küçük olanların geleceği kazanmaları, ışığa ve özgürlüğe kavuşmaları mümkün değildir.

Büyük projeler, kişilerle değil, takımlarla, örgütlerle, kurumlarla gerçekleştirilebilir.

Uluslar, dilleriyle, kültürleriyle vardır. Dillerini ve kültürlerini yitiren ulusların ayakta kalabilme şansları yoktur. Çünkü ulusu var eden ve varlığını devam ettiren dildir. Eğer dilini ve kültürünü kaybeden ulus sömürge durumunda ise bu onun zaman içinde, hakim kültür içinde erimesine ve yok olmasına yol açar ki bu aynı zamanda o halkın da tamamen yok olması demektir.

Sorumluluk büyük, görev ciddidir.

Geçmisten günümüze Kürt Kadını-1

● Mehmet Bayrak

Giriş

Bir toplum içindeki bireylerin ve cinslerin ilişkilerini belirleyen asıl etkenler; o toplum düzenini biçimlendiren üretim ilişkileri ile o toplumun kültürel-inançsal yapılanmasıdır.

Kürt toplumu Milat'tan önce ve sonra, hatta günümüze kadar genellikle hayvancılıkla ve tarımla geçiniyor. Hayvancılık çoğunlukla ortak mülkiyeti ve ortak üretimi de beraberinde getiriyor. Modern anlamdaki hayvan besi çiftliklerinin bulunmadığı Kürdistan'da ve Anadolu'da, zorunlu olarak hayvan besi ve yayılım alanları olan meralar ortak kullanımdadır. Öte yandan, küçük üreticiler biraraya gelerek ortak

hayvan sürüleri oluşturur ve birarada üretim yaparlar. Bu iş, doğal olarak kadın ve erkeklerin birlikte çalışmasını getirir. Aynı şey, aşağı yukarı tarımsal üretimde de geçerlidir.

Bu üretim ilişkisi zorunlu olarak kadını, çalışma yaşamının içine çeker ve dinin toplumsal yaşam gerçeğine uymayan katı kurallarına uymasını engeller.

Ancak Kürdistan'da İslamiyet'in benimsenmesi ve feodal mirliklerin oluşmasından sonradır ki, özel mülkiyetin yaygınlaşması ve İslami ümmetçi düşüncenin etkisiyle kadın sosyal yaşamdan giderek çekilir ve erkek, yaşamın hemen her alanında başat cins konumuna gelir. Feodal

ilişkiler ve onun ideolojisi olan ümmetçi düşünce, bunun en büyük etkenidir.

Bu nedenle İslami öğretilere bağlı Kürt topluluklarıyla, İslam-dışı öğretilere bağlı (Alevi, Ahle Haq ve Yezidi gibi) Kürt toplulukları arasında karşı cins yani kadın-erkek ilişkileri açısından belirgin farklar vardır. Bunu, İslamiyet'ten önceki Kürt toplumu ile İslamiyet sonrası Kürt toplumunu karşılaştırdığımızda rahatlıkla görüyoruz. Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarının varislerinden biri olarak Kürtler'in, bu uygarlık ve kültürlerden etkilenmemesi kuşkusuz mümkün değildi. . .

Anadolu ve Mezopotamya Mitoloji ve Uygarlıklarında Kadın

İnsanlar, herşeyden önce ortaya çıktıkları toplumsal ve kültürel ortamın ürünüdürler. Bu nedenle, insanlığın uygarlığa geçmesiyle birlikte ortaya çıkan mitolojilerde, kadın-erkek ilişkisi, bir başka deyişle karşı cins ilişkileri ve kadının toplum içindeki yeri ve konumu, o dönemin üretim ilişkileri ve gelenek, görenek, inanç gibi kültürel yapılanmasıyla ilgilidir.

O dönemlerde ortaya çıkan mitolojilerde, tanrıların kadın ve erkek olması, bize kadının toplum içindeki statüsü konusunda önemli bir ipucu vermektedir. O dönem Demeter, Afrodit, Pyske, Atena, İsis, Hera, Arura, İhtar, Nut gibi birçok kadın tanrıça bu uygarlıklarda yer alırlar. Bu mitolojilerde kadın, doğurganlığından ve insan soyunu devam ettirmesinden dolayı bereket tanrıçası olarak kutsanmıştır. Mezopotamya'da bereketin simgesi olan kadın tanrıça İhtar iken, Mısır'da İsis, Yunan'da Demeter, Roma'da

Eski Anadolu ve Mezopotamya kadını üstüne yapılan araştırmalar, bundan 4000 yıl önce kadının statüsünün birçok açıdan bugünkünden daha ileri düzeyde olduğunu gösteriyor. Konuya ilişkin araştırmalar, "MÖ 2000'li yıllarda kadınların dini, ticari, devlet yönetimi gibi birçok etkinlikte yer aldığını, evlilik ve boşanmada erkeklerle eşit haklara sahip olduğunu, zinada ise koşullara göre kadına ceza verilmediğini ortaya koyuyor".

Venus'tür. Görüldüğü gibi dört uygarlıkta da kadın, adları değişse de bereket tanrıçası olarak kutsanmaktadır.

Kuşkusuz kadının kutsandığı alan yalnızca bereketle de sınırlı değildir ve bilgelikte de kadına önemli bir statü verilmiştir. Mezopotamya'da bilgelik tanrıçası Nebu iken, Mısır'da Thof, Yunan'da Atena, Roma'da bu tanrıça Minerva'dır. "Kadın, hem üretim hem de yaratma özelliğinden dolayı o dönemin sosyal ve siyasal yaşamında farklı biçimlerde ve değişik özellikleriyle etkinlik kazanmıştır." (1) Bu nedenle, bu uygarlık ve mitolojilerde bereket ve bilgelik sıfatlarından başka kadına yaratıcılık tanrısı işlevi de verilmiştir. Mezopotamya'da bu Anu iken, Mısır'da Ptah, Yunan'da Demeter'dir. Ay ile özdeşleştirme sonucu kadına verilen sıfatlardan biri de ay tanrılığıdır. Yine ev içindeki işlevi ve çocukların yetiştirilmesindeki hünere dolayısıyla kendisine çeşitli

tanrılıklar izafe edilen kadın, fiziki güzelliği dolayısıyla da mitolojilerde tanrıçalık mertebesine ulaşır. Aşk ve güzellik tanrıçası Afrodit bunun bilinen yaygın örneğidir.

Çok tanrılı dinlerin egemen olduğu bu uygarlıklarda hemen her misyonun tanrıları ve tanrıçaları vardır. Konumuzu öncelikle ilgilendiren Mezopotamya'ya baktığımızda, üsttekilere ek olarak su tanrıçası **Anahita**, Suriye tanrıçası **Atargadis**, yeraltı tanrıçası **Ninmah**, Mari'de tapınılan tanrıça **Ninni-Zaza**, ekin ve yazı tanrıçası **Nisaba**, Elam tanrıçası **Şimut** bunlardan bazılarıdır. (2)

Anaerki toplum yapılarının egemen olduğu bu dönemden ataerki topluma geçişle birlikte, kadınların önceki konumunu kaybettiklerini görüyoruz. Mülkiyet ilişkilerinde erkeğin başat güç haline gelmesiyle, kadın eski konumunu kaybederek tanrılıktan giderek

mülk durumuna dönüşüyor. Bu aşamada, kadınların iyiliğin ve güzelliğin sembolliğünden çıkarılıp kötülüğün sembolüne dönüştürülmesi ilginçtir. Bizzat erkek tanrılar eliyle kadın, kötülüğün gelişiminin kaynağı olarak sunulur. Batı mitolojilerinde Pandora, Doğu mitolojilerinde Havva efsaneleri, kadının konumunun sarsılmasının ilginç örnekleridir. İşte kadının aleyhine gelişen bu yeni anlayış, tek tanrılı dinlerde kadının günahkâr olarak görülmesine vesile olur.

Bu bir bakıma, egemen sınıfların, ezilenlere karşı yürüttükleri mücadelede kadını bir araç olarak kullanmalarıdır. Yukardaki iki örnekte de görüldüğü gibi kadın, kötülüklerin temsilcisi ve yayıcısı olarak insanlığa benimsenmiştir. *“Kadının bu derece düşürülmesi ve aşağılanması, erkek otoritesinin egemen olmasının bir sonucudur. İlk başlarda ‘ana tanrıça’ mertebesinde olan kadın, çelişkilerin birliğini ve her an birbirine dönüşebilme potansiyellerini temsil ederken, daha sonraki süreçte, kötülüklerin kaynağı ve yayıcısı konumuna getirilmiştir.”* (3)

Uygarlığın gelişmesi ve ilk devletlerin ortaya çıkmasıyla, kadının “ana tanrıça” rolü önemini yitiriyor ve erkeğin egemenliği ön plana çıkıyor. Kuşkusuz bunda, sınıflı topluma geçişin de rolü büyüktür. Kadın, sınıflı topluma geçişle birlikte eski konumunu yitirerek, emek ve cins sömürsüne maruz kalıyor.

Eski Anadolu ve Mezopotamya kadını üstüne yapılan araştırmalar, bundan 4000 yıl önce kadının statüsünün birçok açıdan bugünkünden daha ileri düzeyde olduğunu gösteriyor. Konuya ilişkin araştırmalar, “MÖ 2000’li yıllarda kadınların dini, ticari, devlet yönetimi gibi birçok etkinlikte yer aldığını, evlilik ve boşanmada erkeklerle eşit haklara sahip olduğunu, zinada ise koşullara göre kadına ceza verilmediğini ortaya koyuyor”. (4)

“Hititler’de aile anaerkindir. Aile, ‘iki başlı’ aile aşamasından ‘tek eşli’ aile aşamasına geçmiştir. “Anadolu’nun ilk imparatorluğu Hititler’deki sosyal yapı, kadını, kendi anlayışına uygun bir düzeyde yaşatmıştır. Ülkedeki kadın nüfusunun tamamına yakın

çoğunluğu çalışan ve çalıştırılan kadın durumundadır. Çanak-çömlek yapımı, dokumacılık, tarım, ev içi uğraşlar genellikle kadının iş sahası ve yükümlülükleri kapsamındadır. Saray ve çevresinde ise bir tavannah (valde sultan) saltanatı vardır. Kraldan sonra en yetkili ve güçlü kimse kralın annesidir. Tavannahlar, saraydaki en güçlü kadınlardır”. (5)

Gerçekten, tarihsel kalıntılar, Anadolu’da Asur ticaret kolonileri çağında hür kadınların yalnız ev kadını olmayıp, hayatın başka alanlarında ve özellikle ticaret işlerinde erkek gibi rol üstlendiklerini gösteriyor. Bu dönemde Anadolu ve Mezopotamya’da yaşayan kadınlar, kendi başlarına iş hayatına atılıyor ve her çeşit umumi işlemlerde yer alıyordu. Bu dönemde kadın, erkekten aşağı ikinci sınıf vatandaş olarak görülüyordu. Evlilik kurumunda da, eşler tamamıyla aynı haklara sahipti ve ayrılma durumunda kazanılan mallar eşit bölüşülüyordu. Boşanma yetkisi, her ikisine de tanınıyor ve çocuğun verasetini de anne alabiliyordu. Hitit kanunlarında zina suçu, şartlara göre kadına verilebildiği gibi erkeğe de verilebiliyordu.

Kadın, ilkin Sümer’de toplumsal anlamda erkekten geri kalmaya başlamış ve giderek de toplumu denetleme ve yönetme egemenliğini erkeğe kaptırmıştır. Ancak, bu egemenliği bırakma, hiç bir zaman Hristiyanlık ve İslamiyetteki gibi göksel emre dayalı kayıtsız-şartsız bir teslimiyet şeklinde olmamıştır.

M. S. 3. Yüzyılda ortaya çıkıp, Mezopotamya’nın ve Asya’nın birçok bölgelerine yayılarak evrensel bir din halini alan *Manicilik*, daha sonra Kürtlerin eski dini *Zerdüştlüğü* reforme ederek sistemli bir devlet dini haline gelir. Mani felsefesinde kadın -erkek ilişkisi ve kadının konumu tektanrılı dinlerden farklılık gösterir. *“Üretim ve mülkiyetin ortaklığını savunan Mani inanc, kadının mülkiyet aracı olarak görülmesine, cariyelik sistemi ve çok kadınla evlenmeye karşı çıkmıştır.”* (6)

Kaynağını Zerdüş inancından alan ve kendinden önceki tek tanrılı dinlerin kadın-erkek ilişkilerine bir tepki olarak ortaya çıkan Mani-

cilerin bu anlayışı; her zaman olduğu gibi bu çağda da egemen tektanrılı dinlerin ve egemen sınıfların tepkisini çekmiş ve bu inancın mensupları, “kadın-erkekli topluca cinsel ilişkide bulunmak, misafirlere kadın sunmak” gibi suçlamalara maruz kalmışlardır. Bu suçlamalar, sonraki yüzyıllarda da aynı topraklarda özellikle heterodoks din ve inanç mensuplarına karşı devam edecektir. .

Mani dininden 300 yıl sonra çıkan İslamiyet ise, bir yandan kadını tümüyle erkeğe mahkum ederken, bir yandan da üstteki suçlamaları doruk noktasına vardırıp, heterodoks dinleri ortadan kaldırmanın gerekçesi yapar.

Anadolu, Mezopotamya ve İran'da kurulan **Selçuklu Devleti**, Arap, Acem, Kürt, Ermeni ve Asuri gibi yerli halkların yanı sıra, bu topraklara yeni akan Türklerin de izlerini taşıyan karmaşık bir kültürel yapılanma içindeydi. Yalnız yerli halkların egemen sınıfları değil, bu topraklara yeni akan Türk unsurların egemenleri de kadın konusunda İslamiyetin katı kurallarını taşıyordu. Türk Sultanı Alpaslan'ın Veziriazamı Nizamülmülk *Siyasetname*'sinde kadınlar ve diğer dinsel öğretiler konusunda dile getirdiği olumsuz düşünceler, bu anlayışın ilginç örnekleridir ve bu düşünceler daha sonraki Osmanlı yönetiminin kadınlar ve heterodoks dinler konusundaki olumsuz tutumunun da adeta temelini oluşturur.

Cumhuriyet döneminde kadın konusundaki en eski araştırmalardan birini yapan Türk araştırmacı **Zehra Celasun**, Selçukiler'de halkı sınıf bağlamında, *I-Göçebeler, II- Türk göçebeleri, III-Arap bedeviler, IV-Kürtler olmak üzere dörde ayırıyor ve Kürt*

kadınlarının özgül konumu konusunda şu belirlemeyi yapıyor:

“Kürtler'in kadınları da kocalarıyla birlikte beraberce harbeder ve harplerde geri hizmetlerde bilhassa yaralılarına yardım ve su taşırlardı.” (7)

Gerek Nizamülmülk'ün, *Mazdekçilik* ve *Hurremilik* gibi islamdışı öğretilere mensup Kürt kadınları için yaptığı suçlayıcı değer-

lendirme, gerekse Selçuklu dönemindeki Kürt kadınları için yapılan yukardaki belirleme, Osmanlı'dan günümüze kadar devam edecektir. . . Selçuklu'nun mirasını devralan Osmanlı Devleti, başka birçok alanda olduğu gibi kadın konusunda da ona eklenilen bir halka gibidir ve onun güçlü bir devamcısı niteliğindedir. Özellikle 16. yüzyılda Halifeliği alan ve imparatorluğa dönüşen Osmanlı Devletinde, kadın konusu İslami çerçevede daha bir sistematize edilir. Araştırmacı Nora Şeni, özellikle şehirli kadınların, İslam eksenli fermanlarla belirlenen bu yeni statüsünü şöyle özetliyor:

“Osmanlı imparatorluğunda 16. yüzyıldan 19. yüzyıla,

hatta 20. yüzyılın başlarına kadar, devlet tarafından, kadınlarınnn kentte varolma biçimlerini düzenleyen bir dizi ferman çıkarıldı. Şehrin başlıca otoriteleri (kadı, subaşı, yeniçeri ağası gibi), bu fermanlar gereğince kadınların yaka biçimlerinden eşarp uzunluklarına kumaş türlerine varıncaya kadar herşeylerini izlemekle yükümlüydüler. Geleniğin boyutlarını aşan ferace genişlikleri, yaşmak şeffaflıkları fermanlarla kırılıyor; kadınların sokağı, taşıtları, dükkanları kullanma şekilleri, şehirle ilişkileri 'mutad-ı kadim'e göre belirleniyordu. (. . .) Fermanlarla Saray, kadın kılığının boyunu, rengini, kalınlığını belirlerken, bir yandan da kadınların hangi mahallelerde, hangi saatte, ne tür

arabalara binerek, nereye kadar gidebileceklerini gösteren, cinsiyet ayırımının oluşturduğu ayrı bir şehir coğrafyası geliştiriyordu. (. . .) Yasak mesire yerleriyle yasak olmayan sokaklardan oluşan bu cinsel şehir haritası üzerinde, devlet yinç kadınların ne tür vasıtalarla, nasıl bineceklerini, hangi günlerde nasıl hareket edeceklerini belirleyen özgün trafik kuralları koyuyordu. (. . .) Nitekim 1900'lü yılların başına kadar ulaşım araçlarında kadın-erkek ayrımı sürecekti; yazlıklara, adalara giden kadınlar vapurların alt bölümlerinde yolculuk etmek zorunda bırakılacaklardı. Kadınlar kocalarının faytonlarında bile görünmekten alıkonulacaklardı.”(8)

Bu noktada; aydınlanmacı şair Tevfik Fikret'in 20. yüzyılın başlarında eşiyile birlikte Batılıların bir toplantısına katılmasının bile olay yapıldığını hatırlatalım.

Araştırmacı Şeni, Osmanlı toplumunda, kadının da statüsünü belirleyen devlet-din ilişkileri konusunda şu saptamayı yapıyor:

“Osmanlı toplumunda İslami kurumlar ve dinsel organlar, doğrudan devlet aygıtına bağlı olup, bu aygıtın içine gömülüdürler. İslami anlayış ve uygulamada dini hiyerarşi ile devlet arasında zaten varolan organik bağ, Osmanlıda özellikle sıkı dokunmuştur. Dinsel organlar devlet aygıtının bir parçasıdır. Osmanlı devleti, kendine bağlı İslami bir elit oluşturup, kurduğu İslami eğitim sisteminin de bu elit tarafından denetlenmesini sağlayarak, dini hiyerarşiyi memurlaştırır. Bürokratik karakterli bu dinsel yapının uyguladığı sosyal kontrol devletinkinden bağımsız değildir. Sünni-Hanefi resmi din, daha çok merkezi otorite denetiminin bir ifade biçimi olarak varlığını sürdürür.”(9)

Nora Şeni'nin, yazısına dayanak yaptığı çeşitli yüzyıllarda İstanbul hayatına ilişkin Ahmed Refik'in derlediği fermanlara ek olarak, tarihçi Reşad Ekrem Koçu da ilginç fermanlar ve anekdotlar sunar. Bu fermanlardan yola çıkarak şöyle diyor yazar: “İstanbul'da, Fatih'den Abdülhamid devri sonlarına, meşrutiyete kadar kadınlar, tek veya iki-üç çifte kayıklara binemezlerdi. Yasağın konulmasına sebep, bazı hafifmeşrep naze-

nin taze kadınların kayıklarda, kırıklan olan erkeklerle buluşmalarına mani olmaktı. (. . .) Bu hususta asırlar boyunca İstanbul Kadılığına hitaben çok şiddetli fermanlar çıkmış, sokaklarda ve mesire yerlerinde namahremlerin nazarını üstlerine çekecek kılık ve kıyafette gezen 'avret'lerin cezalandırılması ile iktifa edilmeyerek onlara böyle şeyler diken terzilerin de mesrur tutulması emrolunmuştur.”(10)

Buradaki alıntılar, tüm Osmanlı toplumu, memleketleri ve halkları için kuşkusuz bir genelleme oluşturmaz. Burada anılan kural- lar, başta İstanbul olmak üzere Osmanlı dinsel ve kültürel hegemonyası altına giren şehirler için geçerlidir daha çok. Bunun yanında, aralarında Kürtlerin de bulunduğu, farklı statüde yaşayan ve farklı kültürel geleneklerden ve yaşama biçiminden gelen halkların kadınları, kuşkusuz belli ölçüde egemen ideolojinin titreşimlerini taşısa da esas olarak tarihsel ve toplumsal yaşam biçimlerini devam ettiriyorlardı.

- DEVAM EDECEK -

Dipnotlar

1- Kadın ve Felsefe: **Mitolojilerde Kadının Yeri ve Önemi**, Jina Serbilind, Sayı: 60/2001

2- J. Kurdo: **Kürt Kültürünün Kaynakları**, Öz-Ge yay. Ank. 1992, s. 38, 52 vb.

3- **Kadın ve Felsefe**, aynı yazı.

4- **Eski Anadolu'da Kadın**, Özgür İla-we, 27 Ocak 2001

5- Nilay Ergen: **Anadolu'da Kadın**, Folkur Sanat, Sayı: 2/1987

5b- **4 Bin yıllık Hukuk Belgeleri Bulundu**, Öz-Po. 4. 2. 2002

6- Kadın ve Felsefe: **Mani Felsefesinde Kadın**, Jina Serbilind, Sayı: 61/ 2001

7- Zehra Celasun: **Tarih Boyunca Kadın**, İst. 1946, s. 54

8- Nora Şeni: **Osmanlıdan Cumhuriyete Kadın**, Yapıt, Sayı: 9/1985

9- Aynı yazı

10- Reşad Ekrem Koçu: **Tarihimizde Garip Vakalar**, 3. bas. İst. 1971, s. 81, 83

Di Kurdîstanê de erdên Êzîdiyan

Kemal Tolan

Di Kurdistanê de jiyana me Êzîdîyan ji jiyana gel û olên din pir cûda bû. Ji ber destê zilm, zor û qedexekirina der û hundir, Êzîdîyan tu car nikarîbûne xwe azad bidine nasandin, bi der û dora xwe re bikevine nava pêwendiyên fireh. Ji berê û heta îro jî gelek ji dîroknas, lêkolînavên Kurd û biyanî dibêjin, ku Êzîdî zêde bi erf û adetên xwe ve girêdayî bûne û jixwe me ji ber vê baweriya xwe yê paqij nikarîbûn tahdê û zorê li hinek kesên wekî dinê difikirin bikin û malên der û cînarên xwe bixwin. Wekî di piratîka jiyana Êzîdîyan, ya vê demê û di ya demê kevn de jî xuya ye, em Êzîdî ji berê ve xwedî soz û bextê xwe ne.

Em dizanin ev babetan gele-

kî berfire ne û ez naxwazim îro têkevime nava van babetan tevan.

Ez dixwazim di vê gotara xwe de, li gorî zargotinên me û hinek çavkaniyên dinê, agahdariyên li ser cîh û warên Êzîdîyên li Bakurê Kurdistanê kifş bikim.

Di zargotinan de tê gotin, ku di Kurdistanê de navê herêma ku Êzîdî lê dijiyan “Êzîdîxane.” Ez weke Êzîdîyekî ji Bakurê Kurdistanê dikarim heremên Êzîdî lê dijîn weha tarîf bikim:

Dema mirov li ser xarîtê bişopîne; ji nava **Sûriyê** (ji derûdora Afrînê dest pêbikin heta Heseke û Qamîşloyê) ji vir diçe heta nava **Îraqê** (derûdora ji Şengalê- Sincar û heta derûdora Musilê) ji vir jî heta nava **Îranê** (derûdora Mahabadê û di ber

ava gola Hezarê) heta nava **Ermenîstanê** (derûdora Êrîvanê, Lenînakan û Tebilîsî) ji Êrîvanê heta nava Tirkîyê (ji Qersê diçe Çewlik û Mûşê, ji vir diçe Elezîzê heta Meletê, ji vir diçe Maraşê û heta derûdora Gaziantebê ji vir jî heta Kilîsê) ji vir cardin diçe heta nava **Sûriyê** (Afrînê).

Belê hingê ku Êzîdîxan ji Êzîdîyan da-girtî bû û sînore ne ketibûne nava Kurdistanê, hingê Êzîdî bi serhevûdin ve bi hêsanî diçûn û dihatin. Mîrê Êzîdîxanê hêja hingê ji bo ku qewal û koçek karibin xwe bigehînine hemû gund û bajarên Êzîdîyan, Êzîdîxan kiribû heft dever. Her qeflekî qewal û koçekan, Tawisek bi xwe re dibirine heremên Êzîdîyan, digerlandin. Lewra jî heft Tawîsên sembola Êzîdîyatîyê hebûn û navên Tawîsan îro jî weha ne:

1. "Tawisa Enzell ya ji bo devera Şêxan,
2. Tawisa Şengalê,
3. Tawisa Helebê,
4. Tawisa Xaltiya,
5. Tawisa Zozana (Hekkariya)
6. Tawisa Mosqofa ji bo Êzîdîyên Qafqasiyan,
7. Tawisa Tewrêzê-Bahzanê (1: 21)"

Gava mirov bala xwe dide her heft Tawîsên simbolên Êzîdîyatîyê, mirov dibîne ji demên kevn û heta îro hêjî sisê ji van Tawîsan; **Tawisa welatê Xaltiya, Êzîdîyên Qafqasiyan û Zozana (Hekkarê)** yên Êzîdîyên Bakurê Kurdistan in.

Di çavkaniyên dîrokî de jî xuya dibe, ku berî Ewropî bîn bikevine nav karên Împaratoriya Osmaniye û wê ra bîvine alîkar, li gelek heremên Kurdistanê de Êzîdîyan bi quweta xwe hê xwe diparastin. Weke nimûne: Dema meriv li -mişewra Pîr Xetîp(Çavk.:12)-, ya ku di sala 1270 de bi destnîşana gelek Xasên Êzîdîyan hatiye tomarkirin, li kitêba Şerfxanê Bedlîsê -Şeref-nama (Çavk.:2)- û "Arşîv û Defterên Dîroka Osmaniye (Çavk.:3)" dirêne, ev çavkaniyên kevn jî şadetiya zargotinên me dikin. Her çiqas nivîskar û xwediyên herdu çavkaniyên(2 û 3) hingê xêra Êzîdîyan û ola wan ne xwastine jî, lê mecburbûne derheqê bû-

yer û quweta Êzîdîyên wê demê de binivîsin.

Mîrgehên Êzîdîyên li Bakurê Kurdistanê

Weke ku zargotin, dîrok û lêkolîn şanî didin, Êzîdî di Bakurê Kurdistanê de li van Mîrgehên dijiyan:

1. Mîrgeha Xaltîyan û Bota (Sêrtê)
2. Mîrgeha deşta Diyarbekrê
3. Mîrgeha Riha- Urfa yê
4. Mîrgeha Cizîrê û Mêrdînê
5. Mîrgeha Hekkariyan û Serhedê (Qars)
6. Mîrgeha Mereş, Nizîp, Meletê û Kilîsê

Herêma mîrgeha Xaltî û Botîyan

Eşîrên Êzîdîyên Xaltî û Botî ya li derûdora wilayeta Sêrtê û Batmanê diman.

a - Êzîdîyên ku li derûdora Mîrgeha Xaltîyan, ji wan re dibêjin **Xaltî** (Tenê Êzîdîyên li vê heremê dijiyan re dibêjin Xaltî. Eşîrên wekî olên, Musilman û.hwd. nabêjin "em Xaltî ne.")

b - Êzîdîyên li derûdora Bota, ji wan re dibêjin **Botî anjî Basî**.

a - Rewşa eşîrên Êzîdîyên Xaltîya:

Eşîrên Êzîdîyên Xaltîyan, li derûdora wilayeta Sêrtê û Batmanê (Eliha) de li derûdora qeza Qurtelan (Misirce), Eruhê (Dihê-Elmedîna) û Bişêrî (Qubîne) yê dijiyan. Ji roja Êzîdî hene û heta vê demê jî, me ji vê herêma ku ev serek eşîrên Êzîdîyên; Xendeqî, Anqosî, Qizilî û Neqîbî li dijiyan re digot: "**Welatê Êzîdîyên Xaltîyan.**"

Em dizanin ku gelek ilimdar, dîroknas, erdkolog û rojnamevan, bi delîl û gotinên şadên dîroka kevn didine xwanê û dibêjin: "gotina Xaltî anjî Haldî ji wexta dewleta Hurriyan û bi taybetî ji navê Xwedayê ola dewleta Urartu-Orartoyan tê". Min jî weke Êzîdîyekî Xaltî nêrîna xwe li ser vê babetê, ka bila rastte ku "Êzîdîyatî haveynê mirovatiya li Mezopotamiya yê ne, Urartu anjî Orarto yan pêşiyên Êzîdîyên Xaltîya ne?", nivîsand û ev lêkolîna min di kovara bingeha Laliş hêjmar:17 -Dihok 2002- de hate weşandin.

Di dîrokê de zelal xuya ye ku, deverên Êzîdî lê jiyane zêdetir ji netewa xwe ye Kurdî re xwedî derketine û ewan ji her deveran bêtir urf, adet û zimanê xwe parastine. Lewma jî, sultanên Osmanî û olperestên nezan ne hîştine şer û agir di deverên Êzîdî lê dijiyan, bitemire. Dema wan hov û xwînxwaran hinek mîrgehên Êzîdîyan bi darê zorê pelçiqandine, êdî wan berê şûrê xwe dane ser Mîrgeha Êzîdîyên li deverên din û bi sed hezaran kesên Êzîdî koçber û perîşan kirine. Weke “dema **Xan Ahmed Xan** (1624), Qere Hesên û **Xalid Beg** şand ser Şeqlawî û Şengalê û beşek ji welatê Amêdê xist bin fermana Osman Beg, piştî êrîş bir ser eşretên **Xaltî û Dasanî** yên Êzîdî, ew gelek bi mêranî li dijî wî rabûn. Di şer de herdu mil jî gelek zerar û ziyan dîtin. **Eli Begê Dalamatî**, ku mirovekî gelek mezin bû, di wî şerê de ji aliyê Êzîdîyan ve hat kuştin. Di netîceyê de **Xan Ehmed Xan** zora wan bir, ew girtin û dan destê mirovên xwe (4:486)”. Ji ber wan fermanên xunrêj, gelek Êzîdîyên li herêma Xaltiyan ji ciyên xwe koçber bûne û lewma jî ew îro hêja li gelek herêman hene.

Di zargotinên Êzîdîyên Xaltiyan de hêjî tê gotin: “Heremên me Êzîdîyan ciyê çiya yên asê bûn, gelek caran qoluxçiyên dewletê jî cesaret ne dikirin bêne nava heremê me. Gava ew salê carekê ji bo baca dewletê ye salane bicivînin, bi komên siwariya an jî bi karwanan dihatin, bi Beg û Axan re rûdiniştin û cardin zû vedigeriyan. Jixwe hetanî demên berî damezrandina Cumhuriyetê, hinek heremên Êzîdîyan wisan jî hebûn, ku lingê cendirme û qulixçiyê dewletê bi wan dera ne diket û nikarîbûn bacê ji wan deveran bistînin. Piraniya mîletê di van hereman de, heta piştî avakirina Cumhuriyetê jî, ne diçûne leşkeriya dewleta Osmanîyê û ne jî bac didan. Berê, hinga Osmanî ne ketibûne heremên me, wî wextî di herema **Xerzan** de (Ji bereberê çemê Delan heta diçe serê dûava ber Heskîfê-Hesenkêf-) piraniya wan tev gund û şênên Êzîdîyan bûn. Dîsa dema ku Qewal ji Mergêha Şêxan dihatine nava me Êzîdîyên Xaltiyan digeriyan, wan nikarîbû

di nava salekê de li hemû gundên me bigeriya. Di wê demê de zêdeyî 363 gundên me Êzîdîyên Xaltiyan hebûn.”

Em dibînin li ser van dergehên gelek nivîskar û lêkolînavan jî weke zargotinê me gotine.

Werin em li çend nimûna birênin:

“Ji ber ku hêzên dewletê nikarîbûn destê xwe dirêjî ser qewmên di çiyên de bikin, ew mecbur diman wan kesan di azadiya wan de bihêlin. (4:289)”

“Dîwanê ecêbên lape berk dianî serê wan eşîra yên ku eşkere ne dixwastin eskeriyê da qulix bikin. Bahara sala 1910 a cara pêşîn nava dîroka Tirkîyê de mirovê ne Musilman birine eskeriyê. (5:158)” û w.d.

Li gorî lêkolînen nivîskarê ereb ;” Ibn Fadlallah, eşîrên Êzîdîyên Xaltiya heta sala 1415 jî gelek alîkariya demankirina zozana didane Êzîdîyên ji eşîra Basiyan, ku her sal di havîna de dihatine li ber hînkaya ava çemê Dîclê, li deşta Meyafarqîn, Batman û Bişêriyê diman.(26:87)”.

Birênen, dema lêkolînavê Îngilîz **Austin Henry Layard**, cara yekê di sala 1846’ê tê Başûrê Kurdistanê û li Mîrê Êzîdîya yê wê demê Huseyîn Beg dibe mêvan. Wî gelekî dîrûdirêj li ser vê mêvaniyê nivîsandîye. (Birêne li Çavk. 6 rûp: 169-205)

Austin Henry Layard, di sala 1849’a de cardinê tê Bakurê Kurdistanê û ew hingê dîsa li gelek gund û camêrên Êzîdî dibe mêvan. Ew di kitêba xwe “Nineveh und Babylon” de gelekî saloxên rêwîtiya xwe bi hûrgilî dinivîse û li ser wan zor-zahmetiyên ku wê demê li ser civata Êzîdîya hebûye diskine. (Birêne li Çavk. 7)

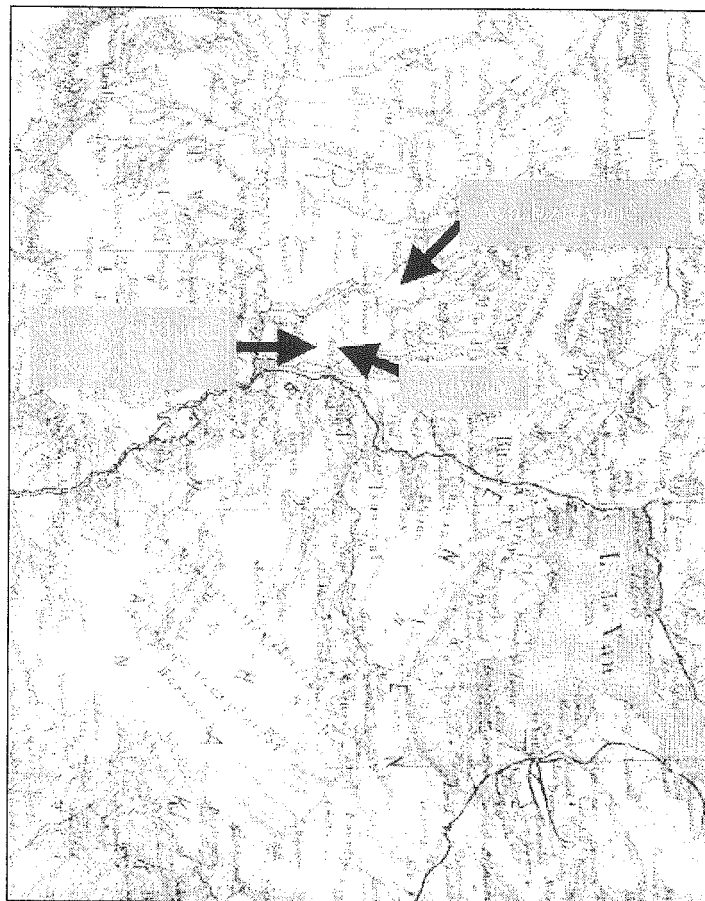
Wekî di vê kitêba **Austin Henry Layard** de tê xuyanê, hingê Êzîdîyan jî gelek hêvî bi wî ra girêdidan. Dema ew tê Stenbolê, Qewal Usiv û çend nandarên Êzîdîyan diçine pêşiyê û ew di rêwîtiya wî de jêra hevaltiyê dikan.

Tê texmînkirin ku wê demê heweskariya dewleta Îngilîzstanê bi ber Êzîdîyan ve pir bûye. Ji ber vê yekê ye ku zana û lêkolînavê navdar wek **Austin Henry Layard** du cara dişînine nava Êzîdîyan. Êzîdî jî bi alî-

kariya wî evdê xêrxwaz pirsgirêkên xwe ji bo çareserkirinê li ber dewleta Osmaniye datînin. Êzîdî gelekî bi hurmet wî qebûl dikin û qedrekî mezin didinê.

Austin Henry Layard, di derheqê van herdû carên ku çûye nava Êzîdîxanê, li ser rewş, rûmet, qedir û rêwîtiyê de gelekî dirêj rawestiyaye. Min hinek ji vê rêwîtiya wî wergerandiye Kurdî û di kitêba xwe ya bi navê *Hebûn û Tûnebûna Êzîdîyan Tev Romanên Zindîn e*” (çavk:22) de weşandiye.

Gava mirov baş li ser vê xarîte birêne, hingê tiştê ku **A. H. Layard** gotî tev rast dibin û tû gumana ku **Redwan** ne bajêr bûye namîne.

Austin Henry Layard dibêje : “Ji ber ku Redwan di wê heremê de ciyekî mezin e û xwediye sûkeke (pazar) gelekî giring e, jê re dibêjin bajêr. Di Redwanê de nêzikî heşt sed avayên ne baş hatine çêkirin hene. Bajare Redwanê li ber çemekî ku milê wî dikişê û digîje ser çemê Tigris (Dicle) yê ku ji aliyê Diyarbekirê tê. Miletê li Redwanê dijîn; nêzî sed malî Ermenî, çil heta pêncî malî Yakobî û Kildanî û yê dinê jî tev Êzîdî ne. Qewalên ku hersal ji aliyê Husseyin Beg û Şêx Nasir ve ji bo li nava Êzîdîyan bigerin dihatine şandin jî, di vê demê de li Redwanê bûn. (7:39) ”

Di sala 1896 de Lêkolîvan Dr.P.Müller ev Xarîte ji bo gera xwe ye nava Kurdîstan û Ermenîstanê bi karaniye. (Çavk.8.)

Li gorî lêkolînên nivîskar **Dr. H. Jolowicz**; “Mîrza Begê Êzîdî, di çeyrek destpêka sedsala nozdehan de li gundê Redwanê dima û ewî serokatiya otonoma herêma xwe dikir. Ewî timî li dijî tahsîldarên ku baka (erdiya) Sultan didanehev û wan eşîrên Kurda ye dinê şerdikir. Di folklorê Kurda de hêjî gelekî bahsa qahremaniya Mîrza Begê Êzîdî, şervanên Ermenî û Pogos, serokê ruhaniyên Ermeniyan tê kirin.

(26:119)”

Wekî din jî birênen, dema lêkolîvan **Baron Eduard Nolde**, di sala 1892’ a de tê Bakurê Kurdîstanê, li nava gelek bajarên Kurdîstanê digere û ewî hingê li ser zahmetên qolixên dewleta Osmanî weha nivîsandîye: “Kurda bi gotina Qaymeqam û 50 leşkerên di bin destên wî de ne dikirin û Qaymaqam nikaribû di vê heremê de daxwaziye dewletê pêkbîne. (9:256)”

Êzîdî timî ji ber zilm û zora dijminan her bi ber tûnebûnê ve çûne. Lewma jî heta îro gelek ji eşîr û qewmîyetên me Êzîdîyan heliyane. Em nikarin nav û hejmaran waqas eşîrên heliyane û eşîrên ku qulibûne tesbît bikin. Ez dixwazim niha li gorî zanebûn, hiş û taqeta xwe, ku Xwedê û Tawîsî-Melek daye min, li ser rewşa Êzîdîyên Bakurê Kurdîstanê, yên ku piraniya wan vêga ne li ser axa bav û kalan dijin, rawestim. Navên hinek gund, êl, eşîr û qebîlên Êzîdîyan ku hetanî van salên dawiyê mane tesbît bikim.

Serek eşîrên di mîrgeha Êzîdîyên Xaltîyan de ev bûn:

- a) *Xendeqî*
- b) *Qizilî*
- c) *Neqîbî*
- d) *Angosî*
- e) *Bisiyan, Bletînî, Emeran, Mamereş*

a) *Xendeqî*

Warên Êzîdîyên Xendeqî:

Ji çiyayê Bûzêrî ya û ji ber ava Heskîfê (Hesenkêfê) heta pira Batmanê û ji ber ava cemê Delan ji milê rastê heta Kêl û Mîdêwrê (Rîdwanê). Heta dema petrol li çiyayê Reman derneketibû û heta navên Kurdî di sala 1934'a de ne hatibûne guhastin, Kurd û Êzîdîya ji van war û çiyayên di nav herêma Heskîf û Batmanê re digotîne "Çiyayê Xendeqîyan."

Bala xwe bidine ser xarîta di rûpelê pêş de, ev jî dide nîşan ku herêma bi navê çiyayê Khaldî (Xaltîya) ciyê Êzîdîya ye û ev jî rastiya zargotinê me xurttir dike.

Şerefxanê Bîtîlîsî (ji eşîra Rojkîya ye (11: 18) û bi eslê xwe Êzîdî ye. Êzîdîyên ji eşîra Rojkî ya hêjî li Ermenîstan û Gurcîsatnê dimînin) di kitaba xwe de bahsa eşîrên li Heskîfê -Hesenkêfê ku di wî wextî de xwedî nav û deng bûne dike: "Sêzde eşîret û qebîleyên giring li navçeya Hesenkêfê hene: Aştî, Mihalbî, Mihranî, Becnewî, Şeqaqî, Îsturkî, Kurdî Mezî, Kurdî Piçuk, Reşan, Kişkî, Cilkî, Xendeqî, Suhanî û Bidyan

(2:191). Xuya ye di wî wextî de gelek ji wan sêzde eşîran hîna Êzîdî bûne, nimûne: Eşîra **Îstûrkî**. **Pîr Xetîp** dibêje; "eşîra Stûrkiya jî mirîdê me ne. (12)". Evên dinê yên weke; eşîra **Xendeqî**: "Wexta min ev Mişêwra xwe nivîsand, hingê berpirsiyarê eşîra Xendeqîya jî li virê di çilexane de bû. (12)", **Çilkî (Çêlkî)**, **Suhanî**, **Reşan (Reşî)** û u.w.d. eşîrên Êzîdîya ne û ev hêja di vê dema me de jî hene. Di vê kitaba berî 419 salî hatiye nivîsandin de, ne kufş e ka ev eşîrên Êzîdîyan hingê çiqas mezinbûne û îro jî kesek nikare vê bersivê bide. Em çend kesên ji wan eşîran mayî jî, êdî ne li ser axa xwe ya pîroz in.

Hinek ji Bavikên Xendeqîyan yên hêjî hene ev in:
Himeydfî, Axikî

Reşî: Wekî em di kitêbên dîrokî da dibînin û niha jî ev eşîra Reşî (an jî Reşa û Reşan) li gelek heremên Kurdîstanê bela bûne. Ew li nav herêma Xendeqîyan, Anqosîyan, Dawûdîyan, Mastekîyan, Denîyan û Serhedê de jiyanê û ew hêjî li gelek li van hereman, li Ermenîstan, Gurcîstan û li Almanîya yê weke Êzîdî dimînin. Dîsa **Pîr Xetîp** dibêje: "eşîra Reşkan jî mirîdê me ne. (12)", **Geverî, Veysikî, Îdikî, Qadoxkî, Kaşaxî:** Di Çavkaniyan de dibêjen; "eşîretên qedîm ên wilayeta Bedlîsê, di bin du şaxên mezin; **Bilbasî û Qewalîsî** jî: Zerduzî, Endakî, Kaşaxî û 6.w.d. (2:381) "

Belê, weke em dixwînin û dibînin, di vê dema ev Şerefxanê hatiye nivîsandin de, ev eşîran Kaşaxî li herêma Bedlîsê de jî dijîtin. Zargotinê me yên îro de jî dibêjin; Kaşaxî di demên berê de li nava Anqosîyan li gundê Marîbê (îro jî qoçanên vî gundî di destê Êzîdîyên ji eşîra Kaşaxî de hene) diman. Di vê dema dawî de çend malên Kaşaxî hatine gundê Gêdûkî û ew jî vêga hatine Almanya. Pirs e, gelo Kaşaxî ji herêma Bedlîsê hatine nava Anqosîyan? Ez nikarim bersiva vê pirsê bidim.

1	Diwana Yekan - Diwana Duduyan - Sewra Azadi/	Cigerxwin	6.250.000	Tükendi
2	Türkçe İzahlı Kürtçe Gramer - 5. baskı	Kamuran Ali Bedirxan	2.750.000	
3	Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan - Cilt I	Kemal Burkay	6.250.000	Toplatıldı
4	Ferheng /sözlük - Kürtçe/ Türkçe 2. baskı	D. İzoli	16.000.000	
5	Ferheng / sözlük - Zazaca / Türkçe	Malmisanij	5.000.000	
6	Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişi	Rohat	3.250.000	
7	Dawiya Dehaq (Tiyatro oyunu)	Kemal Burkay	1.000.000	
8	Kürtler (Sosyolojik ve Tarihi İncileme-Cilt I-II) -5.Baskı-	Bazil Nikitin	9.000.000	
9	Kird, Kirmanc, Dımili veya Zaza Kürtleri	Malmisanij	1.000.000	Toplatıldı
10	Yakılan Şiirin Türküsü	Kemal Burkay	3.000.000	Tükendi
11	Azadi û Jiyan / Özgürlük ve Yaşam	Kemal Burkay	3.750.000	
12	Diwana Sîsêyan - Diwana Çaran	Cigerxwin	6.250.000	Toplatıldı
13	Dersên Zmanê Kurdi - 5. baskı	Baran	3.000.000	
14	Em Bîxivîn	-	1.500.000	
15	Em Bîxivîn 1	-	1.500.000	
16	Em Bîxivîn 2	-	1.500.000	
17	Jiyana Bextewar	Ereb Şemo	3.250.000	
18	Şivanê Kurd	Ereb Şemo	2.750.000	
19	Alevilik, Kurmanci-Kirmancki (Zazaki) ve Dersim...	Munzur Çem	1.000.000	Toplatıldı
20	Kürt Sorunu Barış ve Demokrasi	Ali Dicleli	3.250.000	Toplatıldı
21	Kürtler (Tarih, Kültür ve Yaşam Mücadelesi)	Zuhdi El Dahoodi	2.750.000	
22	Berf Fedi Dike (Şiir / Şiir)	Kemal Burkay	3.000.000	Tükendi
23	Gula Çile	Ferhad Can	3.250.000	
24	Seçme Yazılar 1	Kemal Burkay	5.000.000	Toplatıldı
25	Seçme Yazılar 2	Kemal Burkay	5.000.000	
26	Gülümse Ey Dersim - Cilt I (Roman)	Munzur Çem	5.000.000	Toplatıldı
27	PSK 3. ve 4. Kongre Belgeleri	-	1.000.000	Toplatıldı
28	Mem û Zîn (Çev: M. Emin Bozarslan)	Ehmedê Xani	10.500.000	Toplatıldı
29	Kadın Sorunu (Broşür)	Kemal Burkay	1.000.000	Toplatıldı
30	Sendikal Hareketler (Broşür)	İbrahim Metin	1.000.000	Toplatıldı
31	Gençlik Sorunu (Broşür)	Celal Özgür	1.000.000	Toplatıldı
32	Hükümlü Yazılar	İbrahim Aksoy	3.750.000	
33	Evdalê Zeynîkê	Ahmet Aras	3.750.000	
34	Çarin (Rubailer)	Kemal Burkay	3.750.000	Toplatıldı
35	Din ve Siyaset (Broşür)	Kemal Burkay	1.000.000	Toplatıldı
36	İdyomên Kurdi	Ahmet Cengiz Çamlıbel	3.750.000	
37	Biraninêd Mîn	Ahmedê Mirazi	3.750.000	
38	Ayak Topunun Sultanlığı Türkçe / Kürtçe	Cemali	5.000.000	
39	Diwana Pêncan - Diwana Şeşan	Cigerxwin	6.250.000	
40	Gülümse Ey Dersim - Cilt II (Roman)	Munzur Çem	5.000.000	
41	Can Taşır Dicle (Şiir)	Kemal Burkay	3.000.000	
42	Şerefname - Kürt Tarihi / Türkçe Çev: M. Emin Bozarslan)	Şeref Xan	10.500.000	
43	Mir Zoro	M. Emin Bozarslan	3.750.000	
44	Keçika Darin	M. Emin Bozarslan	5.600.000	
45	Keçika Qırşîroş	M. Emin Bozarslan	5.600.000	
46	Diwana Heftan-Diwana Heştan -Hevi-Aştî	Cigerxwin	9.000.000	
47	Federal Çözüm/Belçika-İspanya-Türkiye	Nuh Ateş	2.500.000	Toplatıldı
48	Gurê Bilûrvan	M. Emin Bozarslan	5.600.000	
49	Ditîhezar	M. Emin Bozarslan	5.600.000	
50	İlk Türkçe Ansiklopedide Kürdistan ve Kürdler (çev.M.Emin Bozarslan)	Şemseddin Sami	8.000.000	Toplatıldı
51	Kervan Yürüyor /Anılar	Yılmaz Çamlıbel	8.000.000	
52	Bêdeng Mane Zozanên Kurdan	Fatma Bozarslan	2.000.000	
53	Gulê û Sino	M. Emin Bozarslan	5.600.000	
54	Anılar-Belgeler - Cilt I	Kemal Burkay	12.000.000	